

Cser Ferenc (Qeanbeyan) és Darai Lajos (Kápolnásnyék):
Egy fontos tudományos tanácskozás elé

Lelkünk közös beszéde.

A. Bevezetés

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 32. Magyar Őstörténeti Találkozója, tudományos tanácskozása elé írjuk ezt a bevezető tanulmány együttest, megfogalmazódó elvárásainkat az ott majd előadók, résztvevők felé, mintegy eddigi kutatási eredményeink összegző hivatkozásait indoklasként nyújtva. Hangsúlyozva, hogy egész tanulmányaink megtalálhatók a világhálón, amint a ZMTE korábbi harmincegy találkozásának előadásai is elolvashatók [az egyesület honlapján](#) elérhető [Elektronikus Könyvtárában](#) és a ZMTE [Acta Historica Hungarica Turiciensia](#) című folyóiratában.

Tanácskozásunk igen széles tárgyköre: *Magyarságunk forrása régen és ma*. Ezen belül a következő témacsoportokba, avagy tömbökbe várunk előadással jelentkezőket: 1) *Az egyetemes őstörténet és a korai magyar történelem összefüggései*. 2) *A magyar nyelv: beszéd és írás kérdésköre*. 3) *A magyar jelképrendszer*. 4) *A magyar társadalmi és állami szervezőelv*. 5) *A magyar ó- és középkor eseményei és helyszínei*. 6) *Hivatástudatunk és küldetésünk*.

És az alábbiakban arra is szeretnénk rámutatni, miért olyan fontos számunkra e találkozó és mit szeretnénk vele megvalósítani, általa elérni.

A magyarok őstörténete vagy jobb kifejezéssel a korai magyar történelem éppen annyira bonyolultan szerteágazó, mint az egyetemes őstörténet, és éppen úgy nem köthető egyetlen népcsoporthoz, mint a többi népé sem. Annyi különbség azért mégis van, hogy mi a Kárpát-medencéhez tudjuk kötni elődeink életútját a messzi őskőkorig vissza, azaz nálunk minden más, máshonnan érkezett embertani és műveltségi jellegzetesség megkülönböztethető és ezért meg is kell különböztetnünk az eredeti és túlnyomó itteni jellegzetességtől. Ehhez azonban fontos figyelembe venni az egymásután következő időrétegekben a helyi népkohó egyre megváltozott állapotát, mint befogadási kiindulópontot a további külső hatásokhoz. Mert hatás volt rengeteg, aminek eddig tudósaink nem annyira itteni megvalósulását, hanem a sokszor csak feltételezett eredeti helyszínén megvolt jellegzetességeit kutatták inkább. Miközben az látszik kirajzolódni, hogy a bejövők sora nem alapvetően tudta megváltoztatni a Medence-béliek erőteljes eredeti jellegét, mert mindig kis arányt jelentett. Ugyanakkor az ellenkező irányt, a Kárpát-medencéből kiáradó hatást is nyomon kell követnünk az esetleges visszatérések felismerésén túl azért is, mert a Kárpát-medence valós szellemi eredményei, avagy találmányai valamiért háttérbe lettek szorítva az elmúlt időkben a világ többi részén fellelhető műveltségekhez képest. Azaz rá kell jönnünk utóbbi okára, ezért is fontos e tanácskozás.

Feladatunk tehát az embertani és műveltségi elemek párhuzamos futásának vizsgálata már a legkorábbi korszakokban is, hangsúlyt fektetve az egyetemes őstörténeti megfeleltetésre, de feltárva azt, számba kell venni a Kárpát-medenceiség sajátos többleteit is, ha egyszer azokat lépten-nyomon érzékeljük. Kezdve a világlátás, világbölcselem alapvetésétől, aminek sikereit a régészeti műveltség egymásutánja megmutatja, a kézművesség és fémművesség eredményein át a földművelés első és rákövetkező fejleményeiig. Ennek nyelvi és írásbeli lecsapódásaira is vannak bőven nyomok, szélesíthetjük látókörünket, különösen jelképrendszerünket illetően. Ez, folytonossága miatt, a mi kötelességünk a mai emberiség felé. Ezt a szervesen működő, azaz mellérendelő világot befolyásoló és valamennyire megváltoztató külső behatolást – lett legyen az harcias beavatkozás vagy alárendelő műveltségi hatás – nem kizárólagossá, döntő mértékűvé

válásként kell tehát figyelembe venni, hanem a kettő kiegyenlítődését bemutatni.

Hogy már kiegyenlítődéses végeredményként tudjunk tekinteni azokra a minket érintő, de máig vitatott ókori és középkori fejleményekre, amelyek, továbbá, vallásunk elveit és államunk szervezetét – s ennek beágyazódását környezetébe – illetik és taglalják. Azaz el kell utasítanunk a hamis képet, azt a mítoszt, hogy voltak itt általunk erőszakkal meghódított és műveltségében elnyomott népek, mai hazánk helyén, a mi megjelenésünket megelőzően. Mert bár voltak olyan hatalmak korábban, amelyek a Kárpát-medence bizonyos részein népelnyomóként működtek, de a máig felérő államiságunk létrejötte orvosolta ezt a helyzetet. És vitathatatlan, hogy a mi elődeink hoztak itt létre Európa és a világ többi része felé is elterjedt olyan életmódot és világelsajátítást, mely hozzájárult a modern világ kialakulásához. Sőt, itt találjuk kezdetektől mind a vallás, mind az állam máig ható, máig érvényes alakzatait, ahol a kereszténységre és a hosszú történelmünk által Megszentelt Koronánkra és a Koronatanra kell gondolnunk.

A sok-sok százból font valóságot kell tehát megragadnunk, ha magyarságunknak a magyar történelemben gyökérző voltát kutatjuk, összegezzük. Ennek során szellemi s eseménytörténeti rendszert alkotó összetevők önmagukban is érdekesek, viszont teljes képpé összeillesztve fenséges mintát szolgáltatnak további munkánkhoz a Kárpát-medencei jövőnk szolgálatában.

Nem kell tehát folytatnunk az eddigi káros gyakorlatot, midőn két-három részre szakított országunkhoz hasonlóan, az írott történelem előtti korszakaink kutatását is előbb a két, majd a háromirányú megközelítés szembenállása, sőt kibékíthetetlen ellentéte jellemezte, jellemzi. A kiegyező megoldást az eddig itt elmondottak fényében azért mi javasoljuk, mert a Kárpát-medenceiség keretébe belefér a másik két irányzat szinte minden valódi eredménye. Valódin azt értve, hogy nem késői hatalmi mesterkedésből fakadó hamis adat vagy összefüggés miatti téves állítás, illetve nem elavult szemlélet vagy színvonal termékét akarja korszerűsíteni. És a talán legfontosabbat se felejtjük ki, hogy minden segédadatát, anyagát a történelem értelmezi, beállítja az addigiak közé. És így volt ez már az ókorinak tartott történetíróknál is, akiknek az iratait, köztudottan későközépkori és újkori feldolgozásokból ismerjük. Az értelmezésben pedig a saját korszakhoz mérés a kiindulópont, annak hatalmi és gazdasági hasznaival együtt. Azaz már Hérodotosz is értelmezett, jellegzetességeket megítélt, leginkább elítélve őket, ha nem saját népéről volt szó. Ez ellen talán egyedül a mondai történelmi emlékezet tudta felvenni a versenyt, de ezt is erősen befolyásolta, sőt kisajátította az eposzi gyakorlat, amely pedig a csillagmítoszoknak az eltorzításával érte el saját célját. Mondáinkon tehát nem krónikáinkat kell érteni, hanem amit krónikásaink emlegetnek, hogy felhasználtak valamennyire, amennyit tehát a megrendelők érdekbeszámítása megengedett. Hogy aztán az érdekbeszámítás meddig és miként érvényesült, például a csak igen későn honfoglalásnak elnevezett folyamatban, azt az előbbiekkal együtt csak igen alapos és széleskörű, az eddigieken túl más szempontokat és kutatási eszközöket bevonva lehet majd kideríteni. Fontos azonban, hogy ne hagyjuk a saját kiénekelni a szánkából, és ha krónikáinkban Nimród az atyja Hunor és Magornak, akkor ezzel komolyan foglalkozzunk, ne vessük el mondai alapja vizsgálatát, se azért, mert mondai, se azért mert nem elég rangos, hiszen a Bibliából hiányzik. Ugyanakkor bízhatunk magunkban, hogy képes a tudományunk a teljes és igaz kép elérésére.

Kell még pár szót szólnunk a keleti eredet lecsengetéséről, amit a hosszú-hosszú történelmi időrend pontosítása sokkal fájdalommentesebben képes elfogadtatni, mint hinnénk. Hiszen az a régiség és az a hatalmas távolság, ahonnan az ilyen összefüggések felmerültek, a valóságot jobban megközelítő magyarázatával is felemelő, fenséges, hiszen az egész emberiséget érinti, azzal kell azonosulnunk, nem valami önző kisajátítás kísérletével. Mert ekkor – különösen az európai részekben a Kárpát-medencén kívül – sok-sok Kárpát-medencei hatást észrevehetünk és feldolgozhatunk a bizonyosság elérése reményében a nyelvi indulás után régészeti és embertani vizsgálatokkal. Ahol pedig, azaz ázsiai és afrikai, amerikai tájakon, ahol inkább eddig a sok-sok műveltségi egyezésre hívta fel a figyelmet a szorgalmas magyar kutatógárda, ott ezeket továbbra is értékelve, a mítoszképzéshez hasonló hatalmi keretképzés eddiginél sokkal tágabb

és időben közelebb feltárásával érhetünk el megnyugtató eredményt, sőt igazságtevést.

Javasoljuk tehát, hogy tudományos tanácskozásunk magyarságfeltáró terve abból induljon ki, hogy hazánk a Kárpát-medence. És hogy elfogulatlan magyarságkutatás visszavisz az 1127 éve Árpád vezér hadműveletei által történt és máig hatályos államalapításon túl a középkor előtti magyar ókorba, sőt az ókor előtti ősidőkbe is. Főként azzal, hogy országunk területére annak hű gazdjaként tekint (amint teszi ezt minden európai nép a maga országával), és a terület legrégebbi lakójaként, itt minden korábbi történeti eseményt és szereplőt, műveltségi emléket és örökséget – a Pruttól a Lajtáig – magunkénak tudhatunk, azt feltárjuk, közzétesszük és mint hagyományunkat éltetjük.

Az igen régi időkbe visszavisz bennünket a hely szellemének ápolásán túl magyar mivoltunk embertani megalapozása is, benne a genetikai, vércsoporti és alkati jellemzőinkkel. Szintén ezt teszi nyelvünk, különösen gyökszói megjelenésével a többi nyelvben, de saját írásunk is, mint az írástörténet meghatározó elsője, jelképrendszerünk meghatározója. Sőt a kézművesség, a legkorábbi fémművesség, valamint a földművelés és állattenyésztése sikeressége miatt egyenesen Kárpát-medencébe gyökérző népek tarthatjuk magunkat, egyetemes névvel: magyaroknak, akiknek régészeti szinten megragadható elődei az emberiség kultúrájának kifejlesztői és elterjesztői voltak, mégpedig új európai földművelő területekre elvándorolva az itteni nagy népszaporulat miatt és révén.²⁵²

Ám a magyarság legértékesebb vívmánya a – legjobban a mai tudományos felfogáshoz hasonlító – gondolkodása, világlátása, lelki tartalma, valamint igazságossága, egyenrangúságon alapuló együttműködése és a mellérendelő szemlélete. Ennek megnyilvánulása a közélete, ahol az irányítók és az irányítottak nem szakadnak kettős – hatalmi és alávetett – kultúrára, mint máshol, legalábbis a középkorban még általánosan ezzel találkozunk, s utána is bűvópatakként

Kutatási feladat mindennek részletes feltárása, azaz a mindennapokban élő elődeink étkezési, ruházkodási, lakhatási szokásai, valamint az államszervezet és a honvédelem ügyei, a házasság, gyermeknevelés, nemzedékváltás, életfordulók, a népművészet, az ünnepek és az (idő) mulatás szokásai, és a hozzájuk kapcsolódó népművészet teljesítményei, amelyek mind folyamatosságot mutatnak a Kárpát-medencében, hogy részeseinek, örököseinek tarthatjuk magunkat – a környező, belőlünk és általunk alakult testvérnépekkel együtt, akiknek a velünk nagyrészt egyező megjelenésén, szokásain túl még a szellemi jellegzetességei is hasonlóak.

Eredményként az ily irányú magyarságkutatás elrendezi a 260 éve tévúton indult vitát a türk és a finnugor származtatásunk között, a valóság felszabadításával, miszerint a finn népnek a későbbi skandináv túlnyomó hatás mellett voltak olyan rénszarvas vadász elődei, akik a Kárpát-medencéből távoztak északra az utolsó jégkorszak felmelegedésekor a rénszarvasokkal együtt, amit a gyér nyelvi rokonság miatt a glottokronológia is megerősít, valamint a szalagdíszes kerámia földműves népe a Dnyeperig megtalálható lösztalajra telepedett, akikből alávetettként a késői szlávok lettek, és a hódítás elől északkeletre távozókból és műveltségi hatásukból alakult a többi finnugornak mondott nép. Az ázsiai 'hunokkal', turkokkal való kapcsolatunk pedig tudományos cáfolat alá került.

Igaz viszont hősi múltunk saját honvédő katonai eredete a türk hatalmi övezetből való származtatás helyett, előtérbe állítva olyan tényezőket, mint például a másoknál 22.000 évvel korábbi itteni nyílhasználatunk, amiből a görög nyelvben használt szkíta megnevezés jöhet, – később átterjedve minden íjészítő népre. Vagy a fémműves és fegyverkovács mivoltunk és

²⁵² V. Gordon Childe és tanítványa, Stuart Piggott a civilizáció bölcsőjének tekintette a Kárpát-medencét:

V. Gordon Childe: *The Dawn of European Civilisation*. New York, 1925. Ő a Tordos–Vinča-kultúrát, amely fénykorában kitöltötte a Kárpát-medencét és a Balkánt, sőt még Kis-Ázsiában is vannak nyomai, összefoglalóan Dunamenti műveltségnek nevezi, Duna I. és Duna II. szakaszra osztva, mely utóbbi terjed Nyugat-Európa felé az újkőkorszakban. Stuart Piggott: *Az európai civilizáció kezdetei. Az őskori Európa az első földművesektől a klasszikus ókorig*. Gondolat, Budapest, 1987. http://mumia.art.pte.hu/periszkop/Musorok/history/Stuart_Piggott.pdf. Piggott persze Nyugat-Ázsiát mond, de a Kárpát-medencéről ír, és szerinte bár az élet bizonyára igen gyakori, a civilizáció igen ritka lehet a világmindenségben.

annak a hódítók általi istenítése.

Feltárulnak korai körépítményes falvaink a vadállatok elleni árokkal és palánkkal, valamint a tájépítészeti védelmi maradványai, amelyek még a későbbi harcias bandák támadásai ellen is védtek. Egyáltalán, helyi múltlelökként felfogva felhasználhatunk minden Kárpát-medencei régészeti emléket, néprajzi hagyományt mai magyarságunk megerősítésére, miáltal jövőnk a múltból lélegezve tágul. Beépíthetjük a Kárpát-medencei történeti ókor fejleményeit nemzeti emlékezetünkbe, kiemelten a korszak végén a hunok szereplését és utolsó nagy vezérük, Atila alakját, tetteit, amint azt az utána jövő időkben a dalnokok a magyar településeken hirdették. Sokkal egyénibb lehet a rómaiakhoz való viszonyunk, mivel annak a hatalomnak a valódi fenntartói voltunk: gabonatermelői, s maga Pannóniai földműves népe is az elődünk volt. Ennek meglévő hagyományápolási módját kiterjeszthetjük a Kárpát-medence többi részén ismert ókori hatalom alatti szerveződésekre. Minden középkori ismert magyar szokásban, jellegben felismerve ősi elemeket, s azzal a legkorábbi emberi múlthoz kapcsolódva, megmagyarázhatjuk a többi földrészszel, különösen a Kelet népeivel tapasztalt egyezéseket, az újabban is ápolott kapcsolatokat.

Meg kell említenünk, hogy a jelen tanulmányban még használjuk a *finnugor és az indoeurópai*, ill. *indogermán* kifejezéseket, amelyek alatt az eddig ezen nevekkal megjelölt nyelvek csoportját értjük. Tudomásunk van róla, – és magunk is úgy véljük, – hogy ezek a kifejezések mesterkéltlen rendelnek egymás mögé – és alá – nyelveket, holmi családfát alkotva belőlük. Használatuk alapja, az volt, hogy ezek a nyelvek Euráziában a nevükben használt területeken terjedtek el és használtattak. De az ún. *indoeurópai* nyelvek csoportjánál már ezt a gyűjtőfogalmat elhagyják a nyelvészek, merthogy valójában csak kényszerrel sorolhatók a nyelvek egy fa törzséhez, ágakat és leveleket alkotván. Az ún. *finnugor* nyelvek esetében ez méginkább igaz, mégha nálunk vannak is még ilyen nevű egyetemi tanszékek: a rokonítás csak laza kapcsolatokat jelent. Götz László inkább nyelvláncot említ, semmint nyelvcsaládot.²⁵³

²⁵³ Götz László: *Keleten kél a nap*. Püski, Budapest. 1994.

B. A magyarság Kárpát-medencei eredetét bizonyító érvek vázlatos összefoglalása²⁵⁴

A magyar történetírás régóta megtisztítandó:

- a pártoskodó történetcsinálóktól,
- a hazugság szemüvegétől.

A hamis vonatkozások tovább sokasodtak:

- kiiktatásuk kísérletei sorra elbuktak,
- világháborúk, nagy mozgalmak jöttek,
- hatalmas méretű eseményzsűrűség támadt,
- szinte követhetetlenné lett a tárgy.

Igazlítás, hivatás-étosz hiánya:

- a plebejusérvelés pusztán ideologikus volt,
- nyomában több hamisság maradt, nem jó válasz.

Magyarázat a tudomány erejével:

- a kettős kultúra elvének alkalmazása,
- népi-hatalmi műveltségi párhuzamosság,
- leágazások: hiedelmek, vallások keletkezése.

További nehézségek, kihívások:

- népek különböző törekvések túlzásai miatt,
- emberi különbségek jogtalan eltúlzása miatt.

A nemzeti önismeret feladata:

- felismeri és elveti a káros túlzásokat,
- a pártütőkét és az egyetemesítőket egyaránt,
- jól összeilleszteni a módszert és a tartalmakat.

Tudományos kritikai szemlélet:

- rámutat hamis építmények téves alapjaira,
- kiiktatja a tényeket eltakaró tekintélyeket,
- észreveszi a tudományágak elavultságait,
- feloldja a tudományágak adatai, eredményei, meglátásai közötti ellentmondásokat.

A megújuló történetírás önálló jellege:

- lehető legmagasabb színvonalra törő kutatás,
- az összes korábbi ismeretre alapozó módszer,
- a nyelvtudomány nem lehet történettudomány,
- hivatkozás a tudományösszesség eredményeire.

A mindezzel elérhető eredmények:

- a történetírás megoldja sajátos feladatait,
- leállítja a téves nyelvtudományi közbevetést, s nem váltja fel téves öröklődéstanival,

²⁵⁴ „Az élet tanítómestere? Történetírás, oktatás és kutatás a 19–21. századi Magyarországon” című, a Tudomány Napja alkalmából rendezett konferencián tartott előadásunk vázlata. KJF Történeti Műhely, Székesfehérvár, 2007. november 14.

- helyes történeti értékrendet állít a helyébe,
- mindez megújíthatja a nyelvtudományt is, s megfelelően alkalmazza az öröklődést.

Bírált előzmény: valótlan eredeztetésünk, két XIX. századi elmélet a magyarság eredetéről:

- csak a nyelvi rokonságra épülő ún. *finnugor*,
- török nyelvi és kulturális hagyományokat állító,
- s a kiegyezés után az MTA előbbi fogadta el,
- de a magyarság valódi eredete a Kárpát-medence.

A *finnugor* elképzelés, feltételezés lényege:

- a jelen előtt 6-8 évezrede uráli ősnép, ősnyelv létezett az Urál keleti oldalán,
- a kezdetekben leszakadtak a mai szamojédok,
- majd a már „finnugor” maradék kettéoszlott: finn és ugor ág az Urál ellenkező oldalán, aztán mindkettő ág újból két ágra bomlott: a finn a baltira és a permire, az ugor magyarra és az obi-ugorra (a JE 3. évezred elejére, közepére képzelik és teszik),
- a magyarok ekkortól az Obtól délre éltek volna, s itt, ekkor elhagyták halász-vadász műveltségüket, felvették az állattenyésztő életmódot, majd lovas-nagyállattenyésztő néppé lettek, s sztyeppei bolyongás jött a feltevés szerint.

A környező műveltségek magasabb szintjét is feltételezik:

- fémfeldolgozó, lovas-nagyállattenyésztők,
- a magyarok nagy műveltségbeli lemaradása,
- felfogástól függően türk, vagy iráni népek ezek, de konkrét nép vagy törzs megnevezhetetlen,
- amint a magyarság lakóhelye sincs tisztázva.

Aztán állítólag bolyongás közben óriási fejlődés következett:

- sokáig több ismeretlen helyen ’bolyongtak’,
- a Kr. u-i évszázadokban a Káma és Volga között,
- több türk (pl. kazár) nép hatalma alatt éltek,
- majd a Kr. u. IX. század végén önállósodtak,
- és a magyarság a legerősebb katonanéppé lett,
- az ekkor üres Kárpát-medencébe költözve 100 év alatt Európa legkorszerűbb államát megalkották.

Ha a finnugor–turáni elmélet igaz lenne:

- a magyarság megjelenésekor sztyeppei lovas-nagyállattenyésztő nép lett volna,
- nyelve e műveltség szókészletét mutatná,
- nyelvszerkezete a türk és az iráni nyelvek között lenne,
- a ráhatások miatt az államalapítástól kezdődően a magyar nyelv rohamosan változott volna,
- ma is erősen változna a nyelvi környezetünk,
- a feltételezett „tanító nép” magasabb műveltsége miatt hit, mese s regevilágunk azt tükrözné,
- a magyar népesség embertani jegyeinek is a föltételezett uráli, illetve a későbbi szál-láshelyek embertani jegyeit kellene mutatnia.

De a valóság egyáltalán nem ezt mutatja.

A magyar nyelv, mint önbizonyító valóság:

- a magyar ragozó nyelvcsaládba tartozó „akkuzatív” nyelv (közvetlen tárgy esetében a tárgyat ragozza)
- első-szótaghangsúlyos, de a hosszabb szavakban a páratlan szótagok mellékhangsúlyosak,
- alkalmazza a magánhangzó harmóniát: a ragok magánhangzói illeszkednek a szó hangjaihoz és az egyszerű magyar szavakban vagy csak magas, vagy csak mély hangzású magánhangzók vannak, és ez jelleg már a legrégebbi magyar nyelvű szövegekben is fellelhető,
- a magas hangzásúak gyakran a közelséget, a mélyek a távolságot fejezik ki,
- határozott és határozatlan névelőt használ,
- igeidőket közvetlen ragozás képezi, a régi összetett igeidők mai nyelvből kikoptak, régiesnek hangzanak,
- az összetett igeidőkben is a főigét ragozta, a kiegészítő szavak (vala, volt) nem változtak,
- a mondatok szórendje szabad,
- a szavak mondatbeli szerepét ragok fejezik ki,
- a ragok a szó végére illeszkednek,
- a birtokos kerül előre, a ragozott birtok utána,
- nyelvünk alanyi, tárgyas és részlegesen kettős igeragozása,
- alapszókészlete zömmel egy vagy kéttagú szó,
- ezekből képzőkkel, ragokkal képez fogalmakat,
- ma is egységes, nem szakadt nyelvjárásokra,
- hangkészlete nagyon bő, teljes ajakmozgással kilenc hosszú és rövid magánhangzót formálunk,
- megkülönböztetjük az a-t az á-tól, az á hosszabb, mint az a, de nem az a hosszú változata,
- ugyanez vonatkozik az e és é viszonyára is, azaz mindkét hangpár képzése eltérő módon történik,
- a magyar nyelv a többes számot –k hanggal fejezi ki, a „rokonnak mondott” nyelvekben –i és –s a többes szám jele,
- a baszk nyelvben ugyancsak –k fejezi ki a többes számot, de az örmény igeragozásban is megjelenik ez a hang, ahol a személyragok a magyaréval azonosak,
- az ún. „finnugor” nyelvek közül a lappban találkozunk a többes szám első személy ragjában a –k-val, és a mordvinban fordul elő még két helyen,
- a magyar nyelv kétféle igeragozást használ: az alanyit (tárgyatlant) és a tárgyast, és tárgyas igeragozása Európa nyelveinek általában nincs, az obi-ugor nyelvek mellett még a permieknek van,
- a magyarban részlegesen van kettős igeragozás, ami egyetlen „finnugor” nyelvben sincs, van ellenben az ergatív nyelvekben, mint amilyen a baszk és a sumér,
- a magyar és „rokon” nyelvei nem ugyanúgy képezik a múlt időt: a magyar –t hangot használ múlt idő jelként, a többi „rokon” nyelvben a jelben –s, ill. –i hang van,
- a múlt idő magyar jele sokkal inkább összhangban van a szansz gyenge ragozás –t, –d ragjával,
- a magyar egyes és többes számot használ, az obi-ugorok duális többest is, mint a korai ún. „indoeurópai”,
- a magyar igék közül hiányzik a birtoklást kifejező ige (habeo, haben, to have, stb.), a magyar e fogalmat a nekem van szókapcsolattal fejezi ki, amiben hasonlít a türk nyelvekre, s az indoeurópai nyelvek közül ez az ige hiányzik a kelta nyelvek egy részéből, valamint a szanszkritból és az örményből, mely hiány a birtoklás alárendelt szerepére utal a magyar műveltségben, de az ige egyébként hiányzik a többi finnugor nyelvből is,
- a magyarban van határozott és határozatlan névelő, ez az ún. „finnugor” nyelvekben általában nincs,
- a személyes névmás egyes szám első személyét a magyar az *én* szóval fejezi ki, s va-

valamennyi „rokon” nyelvben erre –m hangzót tartalmazó szó szolgál, de ez a hang fejezi ki szinte minden európai nyelvben is ezt a fogalmat, a magyar a kivétel,

- az egyes szám második személy ragja a –d, ebben a magyar egyezik Európa valamennyi nyelvvel,

- a magyar szóképzés igen sokoldalú és hatékony, és egyik legfőbb jellemzőjét az igekötők adják, amelyekkel az alapigék jelentése módosítható meglehetősen széles mértékben, mialatt a rokonnak mondott és a környező nyelvek nem, vagy csak korlátozott mértékben használnak igekötőket,

- a képzők családja a magyar nyelvben hatalmas, és ezek a fogalmak pontos meghatározásához igen nagy segítséget jelentenek, s így a magyar nyelvben megfogalmazhatunk eledig ismeretlen fogalmakat is úgy, hogy minden magyarul tudó azt a fogalmat a szó alapján megérti, míg a szomszéd nyelvekben a fogalmakat leíró új szót előbb körül kell írunk a beszédben ahhoz, hogy mások megértsék,

- külön érdekesség hogy ragokat is ragozhatjuk, és így alkotunk új kifejezést, pl. tőlem, hozzád, stb.,

- hasonlóan ragokat személyraggal, birtokos raggal más ún. *finnugor* nyelv nem láthat el, de egyes számban a magyarral azonos raggal, hasonlóképpen fejezik ki e fogalmakat a kelta utódnyelvek, de többes számú ragjaik már nincsenek rendszerben.

A nyelvrokonsági alap a nyelvtan, hangtan, szótan:

- hasonlóságok és egyezések száma, mértéke a nyelvszerkezet, a hang- és szóképzés, a mondat- és a nyelvtani elemek összességében.

A magyar és feltételezett „rokon” nyelvei viszonyítása:

- a sajátságok nem egyeznek valamennyi „rokonnal”,
- a magyar nyelvet tízennégy millióan beszélik,
- a két obi-ugor nyelv – osztják és vogul – kb. harminc nyelvjárását mintegy tizenhatezren,
- a balti legnagyobb finn nyelvet öt és fél millióan,
- az észtet egy millióan,
- a lappot kb. kétszázötvenezen,
- a permi ági votják, zürjén, cseremis, mordvin és jurákat összesen mintegy másfél millióan.

Nyelvtudomány + politika ≠ történelem:

- 22,5 millió „finnugor” nyelvűből 14 millió magyarul beszél, s a magyar nincs a nyelvcsoporthoz nevében,
- de az „ugor” mint ismeretlen eredetű nyelv és nép ott van,
- a második legnagyobb nyelv, a finn is szerepel,
- s mindennek nincsenek tudományos indokai, hanem bizonyára politikai okai vannak.

Összehasonlítás magyar és „rokon” nyelvei közt:

- a „rokonok” a magyarhoz képest kevesebb és más magánhangzókat használnak,
- és a kiejtésük sokkal zártabb módon történik,
- a teljes kiejtésű mássalhangzóink száma 26, és van mindegyiknek kettőzött, hosszú változata is,
- a „rokon” – főként a legközelebbinek mondott obi-ugor – nyelvek kevesebb és hehegett, selyp, pösztített mássalhangzóval bírnak.

Előítéletes nyelvrokonsítás a szóképzés alapján:

- Collinder szerint a magyaroknak 504 *finnugorra* visszavezetett szótöve ismert (ugyanennyi közös szó talált Kovács János és Perie Alkorán a Fülöp-szigeteki visayan nyelvet és a

magyart összevetve: https://epa.oszk.hu/acta_hungarica_2018_11_021-033.pdf),

- ezen felül még néhány szárról fölteszik, hogy esetleg *finnugor* alapú,
- így Budenz, ill. Lakó etimológiai szótárában sok szó csak „potenciálisan egyeztethető”,
- a szóeredet levezetés gyakran ellentmondásosan változó mássalhangzókkal, értelmzéssel operál, s így a közvetlen rokonnak vélt osztják és vogul nyelv több mint ezer *finnugornak* vélt szóval bír,
- és minden, „*finnugor*” nyelvből nem levezethető magyar szót a magyar nyelvtudomány a magyar nyelv kölcsönzött szavának tekint, még ha nálunk szóbokor meghatározója is, míg a „kölcsönző nyelvben” idegen.

A Swadesh–Lees glottokronológia eredményei:

- mivel a szavak hasonló sebességgel kopnak ki a nyelvekből, összevetve a nem hangutánzó és nem műveltségi 100 alapfogalmukat, meghatározhatjuk az ugyanazon hangalakra vonatkoztatható szóhányadot,
- minél több az azonos hangalakra visszavezethető szó, annál közelebbi a rokonság, annál kisebb idő telt el, amióta a két nyelv nem érintkezik egymással,
- a finnugornak tekintett magyar szókészletből 56 tartozik az alapfogalom készlethez, zömük egytagú,
- az etimológiai szótárak ezeket szinte kizárólag uráli eredetűnek, s így 7 ezer évesnél régiebbnek mondják,
- az egyenletes kikopás tétele szerint a magyar nyelv stabilitása sokkal nagyobb, mint a többi itt vizsgált nyelv, mert a száz magyar alapszóból csak 9 kopott ki évezredenként, míg a többi nyelvből 14,
- a finnek mintegy 50 alapszava finnugor eredetű, s ebből 14 vezethető le magyarral azonos hangalakból,
- így a glottokronológia szerint a finn és a magyar távolsága legalább 12 ezer év,
- tehát ha elfogadjuk a finnugor nyelvi családfát, a két nyelvnek még a jégkorszak fölmelegedése idején el kellett válnia egymástól (vadászok a rénszarvassal északra mentek),
- s mivel mindkét nyelv változási sebessége kisebb, mint a tétel fölállításához használt nyelveké, ez az időtávolság még ennél is sokkal nagyobb (13-14 ezer év),
- a magyar és az obi-ugor nyelvek között 23 szó vonatkozik egymásra, így az ezek közötti távolság is legalább 5–6 évezredes, ami sokkal nagyobb (megfelel a szalagdíszesek Kárpát-medencéből keletre vándorlásának), mint az elméletek állítása, hogy csak 2–2,5 évezred lenne,
- a glottokronológia szerint tehát az ún. *finnugor* nyelvek rokonsági foka meglehetősen kicsi, sokkal kisebb, mint pl. az ún. *indoeurópai* nyelvek legkisebb rokonsági foka (kelta/örmény), és messze kisebb, mint pl. a török (türk) nyelveké, amelyek ugyan 2–3 évezrede váltak el egymástól, de még mindig kölcsönösen megértik egymást, mert a magyar és a „legközelebbi rokonai” már nem értik meg egymás nyelvét,
- a megegyező hangalakú szavak kis száma miatt a magyar–sumér távolság is nagyon nagy, több mint 7 évezred, azaz a magyarnak és a sumérnak már akkor el kellett volna válnia egymástól, amikor a sumérok még meg sem jelentek a történelem színpadán,
- a műveltséget kifejező szavak vizsgálata a nyelvet beszélők környezetét mutatja meg: egy műveltségi elem felvételekor kikkel álltak kapcsolatban,
- a magyar és az ún. *finnugor* nyelvek e vonatkozásban még nagyobb távolságra vannak egymástól, mint az alapszókészletüket tekintve,
- ugyanakkor itt már több a sumérral rezonáló szó, ami esetlegesen valamilyen újkőkorszaki kulturális kihatást már tükrözhet (pl. a Fekete-tótól származva),
- a szókészlet sok szava arra utal, hogy a magyar nyelv meglehetősen régen megismerkedett pl. a fémfeldolgozó műveltséggel, amire egyértelműen utalnak a fémek nevei: a magyar

vas szó finnugor eredetűnek tartott és ott ércet jelent, s a finn a rezeset nevezi *vaski* névvel,

- a réz, az ezüst szó azonban sem nem *finnugor*, sem nem *indoeurópai*, sem nem türk, márpedig bármelyik erőltetett eredeztetési elgondolást is tekintjük, aszerint a fémeket a magyar csakis indoeurópai (iráni), vagy türk népektől ismerhette meg, a magyar szavak azonban nem ezt tükrözik,

- az aranyat a szanszkrit mélyebb rétegéből való *hieranya* szóból próbálják levezetni (nem a *finnugor* eredetből), de ha onnét ered, akkor meglehetősen idős szó a magyarban is,

- amikor a magyar nyelv ezt a szót kölcsönözhetette, a finnugor származtatás szerint türk népek hatása alatt álltunk, vagy nem ismertük a fémeket, ha pedig igen, ami a valóság, akkor az átvétel akár fordított is lehet, azaz a szó tőlünk származik.

A magyar őselemek vagy etimonok bizonyítékai:

- a magyar nyelv szókészletének rendkívül nagy hányada az ún. őselem, azaz etymon, ami azt jelenti, hogy egyszerű hangutánzó, mozgást leíró, vagy gyermeknyelvi szó,

- a magyar törzsszókészlet kétharmada (66%) tartozik ide, míg a más nyelvekben ez az arány sokkal kisebb, bár még a türk nyelvekben találunk 25% körüli őselemet, de pl. az angol nyelvben ez már kevesebb, mint 5%,

- ez mutatja, milyen lassan változik a magyar nyelv, aminek köszönhető, hogy az elmúlt évezred alatt se szakadt szét nyelvjárásokra: egységes, egyetlen nyelvként maradt meg s él ma is.

A magyar nyelv lassú változása és korai fejlettsége:

- nemcsak a kikopó szavak kis száma, hanem a legrégebbi magyar nyelvi emlékek alapján is,

- a legrégebbi magyar szövegek, mint a *Halotti beszéd* latin írásmód ellenére is még minden nehézség nélkül megérthetők,

- azaz a magyar nyelv a mai kifejezőképességével a „honfoglalás” idején már rendelkezett (míg az angol, vagy a francia nyelv hasonló korú szövegei a mai angol, vagy francia anyanyelvűek számára már egyáltalán nem érthetők),

- a magyar műveltségnek a honfoglalás idején írása volt, a rovásírások egyik fajtája, amit a kereszténység fölvétele után kezdve törvények tiltottak, mégis a paraszti társadalomban túlélt, s írásjelei a kora rézkori Közép-Európa írásjeleivel harmonizálnak.

A magyar nyelv létrejöttének körülményei:

- mindezen eddig tárgyalt fejlemények miatt a magyar nyelvnek kellett lennie egy hosszú, zárt letelepedett időszakának, amikor a nyelvtani rendszere, nyelvi logikája kialakult és rögződött, amire sem a finnugor, sem a közép-ázsiai (türk) származástani elképzelés nem nyújt lehetőséget,

- a szétszórt népesség évszázados vándorlása nem nyelvfejlesztő, hanem a nyelvizoláló, azt nyelvjárásokra bontó hatású, mire kiváló példa a szláv, germán, ill. türk nyelvek felbomlása,

- a magyar azonban régóta ugyanolyan állapotot mutat, mégpedig igen magasan fejlettet, amit csak akkor magyarázhatunk meg, ha a Kárpát-medencei eredetet fogadjuk el.

Zenei anyanyelvünk bizonyítékai:

- a magyar népzene ötfogású hangrendszerből építkezik, míg a környezete, beleértve a finn és balti finn népek zenéjét, hétfogású hangrendszerű,

- az obi-ugor népek hangrendszere a tonalitást sem éri el, vagy csak háromfogású,

- ötfogású hangrendszere van még a türk népek egy részének és a távol-keleti japánnak,

- a magyar népzene ereszkedő dallamívű, és ez nem föltétlenül jellemzi a türk népek zenéjét,

- ötfogású még az írek népzenejének egy része,
- a magyar tehát a zenei anyanyelvében is különbözik a közvetlen rokonainak tekintett népektől, műveltségektől.

Magyarság vércsoporti bizonyítékai:

- az AB0 vércsoport rendszer statisztikus elemzése szerint a magyar nyelvű etnikumban a környezetéhez képest kicsi a 0-vércsoport százalékos mennyisége,
- amit ellentételez az AB vércsoport szokatlan nagy százalékos részesedése,
- az A és a B vércsoport nagyjából megfelel a terület környezetében tapasztaltaknak,
- az AB vércsoport aránya a 0 rovására nagy, már a „honfoglalás” előtti Kárpát-medencei leletekben is, amiből következően itt az AB mutáció elsődleges az örmény-asszír eredetű A-val és a mongolt jellemző B-vel szemben, azaz nem azok keveredéséből származik,
- az AB mutáció föltehetően a Kárpát-medencében jött létre, ami fontos jele a magyarság Kárpát-medencei eredetének.

A magyarság génvizsgálati bizonyítékai:

- több mint ezer európai férfin folytatott génvizsgálat szerint az Y kromoszóma módosulásából, alléljaiból egyértelmű, hogy Európa ősi aurignaci és gravetti génjét a magyarok hordozzák legnagyobb mértékben (60%),
- hozzánk legközelebb a lengyel, ukrán és a horvát nép áll (45-50%), majd az allél fokozatosan elhal,
- s ez az allél nem található meg Észak-Európában, így az ún. „rokonainknál” se, jóllehet az ott végzett vizsgálat azért nem elégséges a kapcsolat tagadásához,
- az anatóliai eredetű géneket nem lehetett a Európa középső részén kimutatni, csak a Földközi-tenger partjai mentén,
- ezért Renfrew visszavonta mint tarthatatlan elgondolást, hogy a földművelés újkőkorszaki terjedésével maga az ember is terjedt volna,
- a legősibb gén a Kárpát-medencében és északi szomszédságában jelenhetett meg, hiszen a horvátokat az avar korban telepítették át a Duna alsó szakasza mellé, korábban a szvidéri műveltség területén éltek,
- a bükk-i műveltség népe pedig áterjedt keleti irányban a Kárpátokon, egészen a Dnyeperig,
- így a vércsoport és genetikai vizsgálatok a magyarságot a Kárpát-medencéhez kötik, mint a nyelvünk is, egyáltalán nem Ázsia nyugati, avagy északi pereméhez.

A magyarság embertani képe bizonyítékai:

- a honfoglalás kori magyarság embertani képét Bartucz és Lipták dolgozta fel,
- Kiszely a Kárpát-medence honfoglalás kor előtti embertani képét, embertani adatait az eredeztetési modellek „őshazáinak” az embertani anyagával összevetve közli,²⁵⁵
- a jelenkori magyarságról Henkey nyújt adatokat: testmagasság, testrobosztusság s koponyajellemzők szerint, és bőr, haj, szem szín, szőrzet mennyiség, göndörítettség szerint (mumifikálódott tetemnél is),²⁵⁶
- a koponya főbb jellemzői a hosszúság (felülnézeti legnagyobb méret), szélesség, magasság és a forma, míg a koponyajelzőszám a szélesség-hosszúság arány százszorososa, három típusban: hosszú, rövid és közepes koponya (mikor a koponyajelző kisebb, mint 75, nagyobb, mint 80, illetve 75-80),

²⁵⁵ Kiszely István: *Sírok, csontok, emberek. Embertan a régészetben*. Gondolat, Budapest, 1967. p. 199.

²⁵⁶ V. ö. Henkey Gyula: Új embertani adatok a magyarság őstörténetéhez. Mátyus Gyula beszélgetése Dr. Henkey Gyula antropológussal. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 24. évfolyam, 2. szám. pp. 4-24. http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2.pdf

- az arc és homlok szélessége tekintetében széles és keskeny arcú típusok vannak, ami a koponya magasságra vonatkozó szélességet jelenti, amin belül is fontos a járom-csont, s állkapocs szélesség,
- fontos még a koponya alakja, azaz a homlok, a tarkó görbülsége, mert vannak alacsony és magas, meredek és lapos homlokú, és csapott, görbült, vagy csúcsos tarkójú ember-típusok, az orr formája egyenes, konkáv és konvex lehet,
- a koponya magassága a fej magasságát jelenti, s alacsony és magas koponyájú típusok vannak,
- a testmagasságot alacsony és magas típust jelent,
- a test felépítése lehet robosztus és vékony (filigrán, azaz idegen szóval: gracilis),
- a testhosszúság aránya szerint a melegövi típusoknál a láb hosszú a törzshöz képest, a hidegöviéknél fordítva,
- biológiailag az emberiség egyetlen fajhoz tartozik, de ezen belül több alcsoportra (fajta) osztható fel,
- öt alapvető csoportot különítenek el általában, mint a veddo-ausztrálid, europid (eurázsiai), mongolid, afrikoid és amerindid fajtát, ami akár öt eredetre is utalhat, bár az eredet kérdése ma még nyitott,
- a magyarság szempontjából, az ötből kettőt kell figyelembe vennünk: az europidot és a mongolidot,
- utóbbi tipikusan hidegövi, azaz alacsony, rövid lábú, széles, lapos arcú, gracilis típus, sokban rokona a neandervölgyinek, aki szintén rövid lábú, széles, nem lapos arcú, lapos, robosztus testfelépítésű, és vastag csontú (a mongolid föltehetően nem a neandervölgyiből eredhet, a kínai régészek a *Homo erectus* helyi, a würm első lehülése idején történt átfejlődésének tartják),
- a robosztus, vastag csontozatú, de hosszú lábú ázsiai ősember a jávai ember, akinek fejformáját a későbbi ausztrálid embernél vélik fölismereni,
- velük szemben áll az afrikoid, ill. az europid ember ugyancsak hosszú lábakkal, de vékony, magas testfelépítéssel, és hosszú, keskeny arcú fejjel,
- az europid embertípusokat általában kaukázusinak jelölik, ami nem egyetlen embertípus megjelölésére szolgál, a klasszikus kaukázusi europid embertípus hosszúfejű, keskeny arcú, vékony testalkatú,
- s ezek közül a magas testalkat az ún. indoeurópaiak és a nordikus emberek jellemzője, alacsony termet a keleti mediterrán emberé, viszont a crômagnon típusok általában hosszú és széles fejűek, széles elsőarcúak, robosztus testalkatúak, vastag csontúak,
- a crômagnon A típushoz magas, a B típushoz alacsony testalkat tartozik, s utóbbi rövidebb koponyájú változatát kelet-európainak (kelet-balti) nevezik: ezek Európa legrégebbi embertípusai,
- rövid, kerek koponyájú, meredek homlokú, kis közepes testmagasságú ember a jégkorszak végén (mezolitikum) Európában megjelenő alpi típus,
- az alpihoz közel álló lappid igen rövid fejű, alacsony, igen széles arcú ember,
- míg a keleti mediterrán típushoz vékony testalkat, hosszú, ill. igen hosszú fej és keskeny, lágyan kecses arc tartozik, s három altípusa van: iráni, transzkáspi és indid, - a közép mediterrán típushoz tartozik: pontuszi, gracilis mediterrán és az Észak-afrikai,
- a káspi változat magas, a pontuszi kisközepes, az iráni nagyközepes testmagasságú,
- a nyugati mediterrán magasabb, kissé robosztusabb testalkatú, mint a keletiek,
- s vékony és alacsony testalkat, hosszú fej, keskeny arc jellemzi átmeneti kőkortól ismert protomediterránt,
- az armenid (taurid, előázsiai) szintén meglehetősen régi embertípus, rövid, közepesen rövid, ill. kerek fejű, lapos homlokú, vékony és közepes termetű, és a Kaukázustól délre általánosan elterjedt típus,

- ennek és a mediterránnak a keveréke alkotja a sumér–akkád civilizáció embertípusát,
- s később alakultak ki keveredés révén az uralid, a pamíri, a turanid és a dinári (adriai) embertípusok, s valamennyit rövid, vagy közepesen rövid fej jellemzi,
- a turanid (europo-mongolid) kialakulását Lipták az időszámításunk kezdetére teszi,
- a pamíri és a turanid középmagas fejű, a turanid széles, pamíri közepesen széles arcú (járomcsontú), nagyközepes, vagy nagytermetű, turanid feje nagy, pamírié kicsi,
- az uralid típus szintén europo-mongolid, azaz széles járomcsontú, rövid fejű, de erősen hátra hajló és az arctól hátrafelé szélesedő koponyájú, alacsony arcú, mongolid jellegű (alacsony, vékony termetű) europo-mongolid keverék, mongolid túlsúllyal,
- a dinári típus közepesen széles, rövid, ill. túl rövid fejű, keskeny arcú, magas termetű fajta,
- és számunkra külön figyelmet érdemelnek a cro-magnon típusok,
- a cro-magnon A típus általában Nyugat-Európában fordul elő, a B típus Közép- és Kelet-Európában,
- Magyarországon a B típus főleg az Alföldtől észak-keletre található meg, de általánosan elterjedt a Kárpátoktól észak-keletre, valamint ettől északra, a szlávok és a finnek klaszszikus embertípusa,
- elképzelhető, hogy ez a két embertípus a kaukázusi és az őshonos nyugat-európai (neandervölgyi) ősember keveredésével jött létre, s bár e keveredésre utaló konkrét archeológiai (csont) adatokat találtunk, mások mégis hevesen ellenzik a gondolatot,
- Lipták a Kárpát-medencei embertípusoknak mondja a Cro-Magnon C és C+ turanid típusokat is, de ezeket Henkey a turanidok közé sorolja,
- a cro-magnon B és mongol típusok keverékeként jöhetett létre az uráli típus,
- a nordikus típus a klasszikus kaukázusi és a cro-magnon típusok keveredésével magyarázható,
- a jelenkori magyarságot többségében a rövid és közepesen rövid fejű, széles arcú ember típus jellemzi, a testalkatot tekintve a közepesen magas alkat, inkább nehéz, mint vékony a csontozat,
- ezzel szemben a környező ún. indoeurópai vékony csontozatú, hosszú fejű és keskeny arcú ember,
- de egyik népesség sem homogén, egész Európa lakossága kifejezetten kevert típusú, csak az átlagok jelzik ezt a különbséget,
- Henkey a magyarság típusait Közép-Ázsia jelenkori lakosságával veti össze, akiket ugyancsak a rövid fej és a mérsékelt közepes testmagasság jellemez,
- ebből ki nem mondottan arra következtet Henkey, hogy a magyarság eredete Közép-Ázsia,
- azonban a robosztus csontozat, a széles arc és emiatt a közepes, ill. rövid fej nem föltétlenül kell, hogy elvigyen minket Közép-Ázsiába,
- ugyanezek a típusok lehetnek a Kárpát-medence jégkorszaki cro-magnon típusú emberének is az utódai.

A magyar népi műveltség bizonyítékai:

- a néperedetkezési vizsgálatoknál nem tekinthetünk el a műveltségek (kultúrák) összehasonlításától, mert a nyelvre épülő rokonítási elméletek a műveltségre is kiterjedtek: korábban sokan a magyar nép műveltségi elemiben is a tundra halász-vadász műveltségi elemeket, sámánisztikus felfogását igyekeztek keresni.
- a magyar népi ábrázoló művészetet a növényi elemek jellemzik, állatokat ritkán ábrázolnak, azok is zömükben madarak, vagy legelésző állatok, mint pl. a szarvas, ragadozó állatokat a magyar népművészet szinte sehol sem ábrázol.
- obi-ugor népek, sztyeppeiek lovas nagyállattenyésztők igen nagymértékben ábrázolják a

ragadozó állatokat, ragadozó madarakat, pl. Árpád-házi legenda szerint a turul (sas-szerű nagymadár) a törzs totemállata,

- már a honfoglalás kori temetőikben sem találunk ragadozó állatot ábrázoló sírmellékleteket, a csak ritkán előfordulókat, azokat is a sztyeppei területeken,

- a magyar népmese és regevilágban nincs magyar teremtetéslegenda, még néven nevezett istenek se, az obi-ugoroknak ellenben kifejtett származási legendáik s (mint a japán) istentől eredeztetett királyaik voltak,

- az az érv, hogy „bizonyára ilyenek a magyar hiedelemvilágban is voltak, csak a magyarság ezt már elfelejtette” nem fogadható el a saját hiedelemvilágunk tartalmi és erkölcsi alapfelfogása jellegzetességei miatt,

- mert a magyar népmesék alapfelfogása, hogy a hős akkor ér célta, ha önmaga jó, és a belső jóság nem külső, isteni parancsra történik, nem a megtorlástól félés váltja ki, hanem a jóra való törekvést fejezi ki, mint célta,

- a magyar népi hitvilágot a lélek tisztelete jellemzi - és nem annak megszemélyesített formáját, az isteneket tisztelik,

- Lükő Gábor szerint a magyar népi hitvilágot a lélek érdekelte, az is főleg akkor, amikor a testből távozik,

- a képi ábrázolásban is a lélek jelképeit foghatjuk meg, mint pl. ami a madár, a kígyó, a béka, a szikra és a föld (levegő, víz, tűz, föld),

- e lélekelemeket nem személyesítette meg a magyar műveltség, hanem velük együtt, azokkal egyenrangú kapcsolatban élt,

- de lélekelemként foghatók fel a mesék hőseit segítő és átváltozásra hajlamos állatok is (bukát vető és mássá alakuló róka, kakas, légy, darázs, méh, stb),

- a népi hiedelemvilágban ezt tapasztalhatjuk: nincs nyoma Istennek, még kevésbé isteneknek,

- sámánisztikus felfogásra utaló elemeket is csak a sztyeppei részeken lehet elvétve találni,

- a mi népi mese, rege és hiedelemvilágunkat nem jellemzik az elrévedő, látomásokkal manipuláló sámánok,

- a magyar hiedelemvilág táltosai sem sámánok, ők sokkal inkább tudós tanítók, közösségi orvosok, esetleg papok.

A mellérendelő szemlélet és Koronatan:

- mellérendelő szemléletet fejez ki a műveltségi jellemzők sora: lélekhit, ragadozó állat-ábrázolások hiánya, és a magyarság találmánya, a Koronatan,

- a Koronatan eredete XI. századig visszavezethető, amikor I. László királyunkat már nem az addig királyinak nevezett, hanem az országhoz rendelt koronával koronázták királlyá,

- a Képes Krónika Salamonig következetesen királyi koronát említ, I. Géza és László korától kezdve pedig ország koronát,

- a magyar korona latin neve is ezt jelenti: Sacra Regni Hungarici Corona, azaz a hun törzs országának megszentelt koronája, az ország, és nem a király koronája!

- a Koronatan sajátja, hogy a Korona az ország birtokosa, tulajdonosa, és a Korona alá tartozik valamennyi magyarországi ember, beleértve az egyszerű parasztot és a királyt is, a Korona testét alkotván,

- a király, mint a Korona feje, a kormányzásra, az uralkodásra a Koronától kapott jogosítványt, és nem ő birtokolja az országot, mint ahogy ez volt a szabály az egész hűbérúri Európában,

- a Koronatan mellérendelő szemléletét később Werbőczy roppantotta meg, és emelte ki a nemességet a jobbággyokkal szemben, akik addig nem voltak szolgák, mint a többi európai hasonló helyzetű ember,

- az alárendelő szemlélet volt uralkodó Európában már a JE 8. évezredtől kezdődően,
- az istenek és azok földi helytartói, a királyok, a rabszolgaság, az uralkodó nemesek és uralom alá vetett szolgák kifejezetten az alárendelő szemléleti mód megnyilvánulásai,
- alárendelő szemléleti módú társadalmakra általában a társadalom kettőssége a jellemző,
- más műveltség, más jelképek tartoznak az uralkodó előkelők, s más az alattuk élő, letelepedett népekhez,
- általában a leíró történelem, a regék az uralkodó előkelők történetét, mozgását, változásait közlik, míg az alattuk élő letelepedettek, szolgák műveltségét legfeljebb az uralkodókéba beolvasztják,
- a régészek inkább a gazdag sírokkal foglalkoznak, mint a szegény ember sírjainak tömegével, László Gyula a szegény ember régészének tartva magát, a népi települések sírjaival foglalkozva kimutatta: nem szabad a gazdagok sírjaiból az alattuk élő nép műveltségére, jellemzőire következtetni.
- a letelepedett népességre már az ún. honfoglalás idején is a növényeket ábrázoló, melérendelő szemlélet volt a jellemző, ezért a mai műveltség elemeit visszavezethetjük az ún. „honfoglalás” előtti népességre is,
- e jellemző élesen megkülönbözteti a magyarságot mind a föltételezett elődeitől, mind Árpád „honfoglaló” népétől: ez utóbbiak csak az uralkodó előkelőket, s nem a magyar népi tömegeket jelentették.

Kárpát-medence történelmi folytonossága a kőkortól napjainkig:

- szorosan ide tartozik a Kárpát-medence időrendje, mert a XX. századi történetírás többnyire olyan időrendben mozgott, ami ma már kétségtelenül hibásnak mondható,
- a legújabb kori geofizika abszolút időmeghatározási eszközöket hozott létre, és ezek segítségével nemcsak a közelmúlt, hanem a távoli jégkorszakok időrendje is megglehetős egyértelműn rögzíthető.
- a legkorábbi idők rendjére az agyagásványokat tartalmazó üledékek, de a sarkokra kiarakódott jég izotóp összetétele és a kiülepedés idejének más független fizikai módszerrel való meghatározása adja meg a választ,
- a jelenkorhoz közeli idők pontos meghatározására pedig két módszer is ismert, az egyik a szén 14-es atomsúlyú izotóp viszonylagos mennyisége alapján becsült keletkezési idő, a másik pedig a kovát tartalmazó anyagok eltemetésének időpontja a termolumineszcencia módszerével meghatározott foton kibocsátás alapján,
- a jégkorszakok időrendjében az 5,3 millió évtől 2 millió évig tartó pliocén első szakasza preglaciális, azaz jégkorszak előtti,
- majd 2 millió éve kezdődött a dunai I-II. jégkorszak,
- ezt követte az 1,6 millió éve indult bieber,
- 1 millió éve a günz, melynek hidegcsúcsa 550 ezer éve volt,
- 320–250.000 éve a mindel jégkorszak (a hagyományos felfogás 750–450.000 közé teszi),
- a riss jégkorszak 250–130.000 évig tartott (hagyományos felfogás szerint 375–275.000,
- a riss első lehűlése 235 évezrede, e jégkorszak hidegtetőzése pedig 165 évezrede volt,
- a 135.000 éve kezdődött utolsó jégkorszak, a würm kb. 17 ezer éve ért véget, s pár ezer év alatt felmelegedett a mai szintre,
- e würm előtt nagy fölmelegedés volt, aztán kezdetben csak lassan hűlt, és ezért pl. Közép-Európában nem érzékelhető a 95 évezrede történt első tetőzése,
- folyamatosan hűlt tovább, és 70–65 évezreddel ezelőtt volt a második, immár valódi hidegtetőzése,
- ezután kismértékű fölmelegedés volt, majd fokozatosan tovább hűlt, míg 22 évezreddel ezelőtt pl. a Kárpát-medencében tundrai körülményeket okozva tetőzött,

- a fölmelegedése 18-15 évezreddel ezelőtt váltott gyorsuló mértékre, majd még három kisebb-nagyobb visszahűlést követően (idősebb dryas JE 10.000, az ifjabb dryas a JE 9000, és egy rövid lehűlés a JE 8000), s a világoceánok JE 7,5 évezreddel ezelőttre érték el a jelenlegi vízszintjüket, azaz ekkorra fejeződött be a jégkorszak fölmelegedése, az északi féltekét borító jég elolvadása,
- a Fekete-tenger erre az időre területének a felére zsugorodott, mert kiszáradt, benne a korábbi fölmelegedések következtében az északi területek olvadékvizeinek a hatására kialakult édesvízi étellel,
- s az utolsó hirtelen olvadáskor a Boszporusz átszakadt és a Fekete-tenger ekkor rendkívüli gyorsan sós vízzel töltődött fel, a partján lévő emberi települések részben elpusztultak, részben az északi, a nyugati és a déli környezetbe elmenekültek,
- a Kárpát-medencében már a mindelőtti jégkorszak előtti időkben megjelent a modern ember ősembernek mondott elődje, Homo erectus műveltséggel,
- a 450 ezer éve felbukkant Vértesszőlös műveltsége pattintott kavics szerszámai miatt, amilyen a 150.000 évvel későbbi Saint Acheul-i lelet is volt, acheuli besorolást kapott,
- annál (a Saint Acheul-inél) még a 330.000 éves Vértesszőlös II. is régiebb,
- ennek Homo erectusa szerszámokkal és tűzrakó hellyel tehát már a mindelőtti során és, a riss kezdetén megjelent és élt,
- majd az id. budai, illetve a Vértesszőlös III. Homo erectusa 1400 cm³-es koponyacsonttal, emberi lábnyommal, s finomabb szerszámkidolgozás jellemzi,
- 230.000 éves a Vértesszőlös IV. és a ifj. budai műveltség Homo erectusa,
- kb. 130.000 éves a riss végi interglaciális alatti, würm kezdeti Subalyuk műveltség Homo sapiens neanderthalis embere a Bükk-hegységben, kőszáli kecske vadászattal,
- a Würm 75–65 évezreddel előtti mély lehűlése, majd az azt követő interstadiális után 60–55.000 között, az újabb lehűlés kezdetén induló Istállóskő I. műveltségét legalább 35 évezrede követte Istállóskő II., s a Szeletaé szintén ekkoriban jelent meg, s folytatódott az ekkor indult holocénban, és átnyúlt egészen a 17.000 éve megindult fölmelegedésbe, posztglaciálisba is,
- a Dunántúlon tehát több helyen is ismert a Homo erectus időszak, avagy műveltség kavicskultúrája (Tata, Buda),
- Vértesszőlösön koponya töredéket is találtak, immár a korához képest fejlett koponyára utalva: térfogata a későbbi neandervölgyi emberéhez volt mérhető,
- e leletek kora JE 325 és 275 évezred közötti, s ezek az emberek pattintott kavics szerszámokat készítettek,
- aztán a würm lehűlésekor már nemcsak Dunántúlon (Tata, Érd, Buda) találunk emberi telepeket, hanem a Bükk hegységben is (Subalyuk barlang),
- az emberi leletek e helyeken azonban csak fogakat eredményeztek, a műveltségek pedig határozottan vadász műveltségek voltak, ahhoz igazodó, jórészt kavicsból pattintott szerszámokkal,
- Subalyuk vadászott állata a kőszáli kecske volt, ami önmagában komoly fegyvertény, mert az egyik legóvatosabb állat Euráziában, amit még golyós fegyverrel sem könnyű leteríteni,
- szerszámaikat mousteri szerszámoknak nevezik, és Európában a Dordogne völgyétől a Dnyeperig, majd az orosz síkságot kihagyva, a Kaukázustól a Tien-Sanig találhatók meg a telepeik,
- a bükki műveltség embere túlélte a jégkorszak első komolyabb lehűlését és ipara átalakult a Szeleta emberének műveltségévé, ami egészen a jégkorszak fölmelegedéséig nyomon követhető,
- a Szeleta műveltséget a gyönyörűen megmunkált nagyméretű lándzsahegyek jellemezték,

- a Dunántúlon is folytatódtak a korábbi műveltségek, és itt találjuk a legkorábbi csont-eszközöket is (Tata),
- a vadászott állat itt a barlangi medve volt, épp úgy, mint korábban az érdi műveltség-nél,
- a Bükk nyugati oldalán mintegy JE 40 ezer évvel jelent meg a csonteszközök készítő ember műveltsége, s bár emberi csontleletet nem találtak, az eszközei alapján a mintegy 5 évezreddel későbbi, franciaországi Aurignac műveltsége legkorábbi megjelenésének tekintik, övé lehet a legősibb európai, modern ember génje,
- ez az Istállóskő műveltség madárra vadászott, finom csontból nyílhegyeket készített, s itt találták meg a világ legrégebbi hangszerét, medvecsontból faragott sípot, rajta már ötfo-gású dallam volt megszólaltatható,
- a würm tundrai jellegű lehülését megelőzően a JE 28–29. évezredben jelentek meg a Kelet-Európában (a Don völgyében, ahová a Kaukázus völgyeiből érkezett a neandervölgyi ember és fejlődött át a mousteri műveltsége a modern ember gravetti műveltségévé) kiala-kult mamutra vadászó emberek, akik a mamutot követve kerültek be a Kárpát-medencébe a viszonylag alacsonyan fekvő észak-keleti hágókon át,
- síkvidéki műveltségük volt, merthogy a vadászott állatok nem ment 400 m tengerszint feletti magasság fölé, s a Kárpát-medencében kellett megélniük vadászott állatauk kihalását, és itt tértek át a tundrai szarvas vadászatára, és a korábbi népeiséggel együtt éltek, mert va-dászterületük más volt,
- a gravetti népe kifejezetten a későbbi lovas-nagyállattenyésztő műveltségek szokásai szerint téli és nyári szálláshellyel rendelkezett, mert követte a vadászott állata vonulását, s a Kárpát-medencében a téli szálláshelyük volt,
- a bodrogkeresztúri a legrégebbi telepük, majd a Dunakanyarban, a Dunántúl több pont-ján, és Szeged környékén ismertek telepeik,
- a nevüket a jellegzetes nyílhegyeik alapján kapták,
- Sárváron a későbbi tundrai vadásznépekéhez hasonló sátrak nyomait ásták ki a régé-szek, az első sátorlakók voltak (első nyíltszíni, nem barlangi lakás az Érdi-fennsíkról ismert az ottani 80.000 éves műveltségből),
- velük párhuzamosan a dombvidékeken tovább folytatódtak a korábbi mousteri művelt-ségek, de fokozatosan átalakulva, mígnem a hideg tetőzések ott is megjelentek a gravetti szerszámok,
- a Pilis több barlangjában találkozunk az ún. barlangi gravetti műveltséggel, de emberi leletet nem találtak, ezért az ember típusára csakis a szerszámaik alapján következtetnek, a két műveltség keveredett itt,
- a Würm fölmelegedésekor a rénszarvasok északra vonultak és követték őket a gravetti műveltség emberei is,
- a dombvidéki műveltségek területén a legfelsőbb rétegeket a csapadékos időjárás el-mosta, ezért nincs onnan egyeslőre régészeti adat azoknak a műveltségeknek a jégkorszakot túlélésére,
- van két erőteljes következtetett adat a tömeges túlélésre, hogy egyrészt a Subalyuk környékén egyéves gyermek csontvázát találták meg, akinek a kormeghatározása 20 évezre-des, s másik adat, hogy az újkőkorszakban, amikor a Kárpát-medence sík vidéki folyampart-jaihoz (Körös–Tisza) Anatóliából gabonatermelő népesség érkezett, a dombvidéki területe-ken túlélő emberek mintegy száz év alatt átvették az új típusú műveltséget,
- majd kifejlesztették az ún. vonaldíszes kerámia bükki műveltségét, aminek kora a kor-szerű adatok alapján a JE 9. évezred, azaz JE 8500 körüli,
- ekkor volt a würm utolsó kisebb lehülése, amikor Anatólia kiszáradt és onnan a koráb-bi, immár kerámiát készítő műveltségek eltűntek,
- a Boszporusz átszakadásakor a Fekete-tenger mentén egyszerre több műveltség is

megjelent, a jellemzőjük, hogy már a házasított búzát és az árpát ekés földműveléssel termelték, embert formáló edényeket készítettek, ismerték a rézöntés technikáját és alárendelő szemléletük volt: isteneket tiszteltek,

- a Kárpát-medencében a Duna–Tisza-összefolyás mellé telepedtek, és hamarosan föl-váltották a virágzó Körös–Tisza (Starčevo) műveltséget, a Vinča a legjelentősebb telephe-lyük: Vinča műveltségnek nevezik őket,

- rezet bányásztak, mert Rudna Glavánál 25 méter mélyre vezető bánya alján korabeli kerámiát találtak,

- rezet öntöttek immár a JE 8. évezred végén, több mint két évezreddel megelőzve a su-mér műveltség megjelenését,

- a Szegvár–Tüzköves (Szentés) mellett kiásott 7 évezredes szobor vállán rézsarlót lehet látni, ez is azt jelenti, hogy rezet önteniük kellett, mert természetes rézből ilyen eszköz nem készíthető, s a szobor vállán lévő rézsarlót találtak Zaleszentmihályon is, de azt régészetileg nem datálható helyen meg is találták,

- ez a műveltség már írt, de írásjeleiket nemcsak a Tatárlakai táblákon, hanem sok cse-réptöredéken, nemcsak a Kárpát-medencében, hanem a Balkánon több helyen meg lehetett találni, pl. Thesszalonikiben, a Karanovo műveltségében, Erdélyben több helyen,

- Torma Zsófia a XIX. században már ásott ki ehhez a műveltséghez tartozó írásjelekkel cserepeket,

- az írásjelek mintegy kétharmada megtalálható a későbbi ú. n. Lineáris A írásjelei kö-zött, aminek a fele viszont a még későbbi Lineáris B jeleinek felelt meg, s a lineáris A jele-it találjuk meg a ciprusi írásjelek közt,

- s az itt megtalált írás nem kereskedelmi, elszámoló jellegű, mint a 1,5-2 évezreddel ké-sőbb megszületett sumér írás, hanem föltehetően rövid, vallási emlékeket rögzítő, s 13 írás-jeléből 8 a székely/magyar rovásírás jele,

- a Kárpát-medence ekkori három fajta műveltsége: 1. a Tisza (Vinča) alföldi vonalke-rámiás műveltség, amely műveltséggel érintkezett 2. nyugaton a népesség, azaz átterjedt a Dunántúlra is, és 3. északon a Bükk műveltség, amely embertanilag nem hígult fel a tiszai műveltségi emberrel, s nem vette át annak embert formáló kerámiáját sem, és később kotta-fejes műveltség néven terjedt át a Kárpátokon egészen a Dnyeperig, és alkotta a kukutyini (Cucuteny) műveltséget JE 6000, és a földművesség mellett az ércbányászat, a fémöntés és a fémfeldolgozás jellemezte, a tőle délre és keletre élő pásztor műveltségeket is innen látták el rézzel, a kottafejes műveltség terjedt aztán tovább Európa nyugati felére, ahol faluközössé-gek és mellérendelő szemlélete, istenek hiánya jelezte.

- Childe ezt öreg-európai, ill. Duna I és Duna II műveltségnek nevezte, kiemelte békés jellegét, meg azt, hogy más jellegű mezőgazdaságot folytatott, mint a korabeli folyamközi, ill. balkáni műveltségek: a gabonatermelés során kimerült földet itt elhagyták, betelepítették erdővel, majd az erdőt fölégették és visszatértek, a hamuval ugyanis visszakerültek a termő-földre a kilúgozott elemek, s nem a folyamközi tellek jellemzik az itteni településeket, ha-nem, hogy időszakonként odébb költöztek, majd tovább, majd vissza, de nem pontosan ugyanarra a helyre,

- ez időre az orosz sztyeppe pásztornépei befogták a lovat és kialakították a harci baltát, előbb kőből, majd rézből, és a JE 6. évezred közepén megindult délnyugat felé az első kur-gán invázió,

- az invázió forrása az orosz sztyeppe déli peremén élő halomsíros műveltség, ennek so-rán a harci baltások fölégették a balkáni műveltségeket, és megjelent ott is a sztyeppen ek-korra már egyeduralkodó társadalmi tagozódás és annak jele: a gazdag ember sírja a szegény mellett,

- különösen gazdagok voltak azok a sírok, amelyek fölé hatalmas dombot, kurgánt emel-tek, ahová a főnököt temették, gyakran udvaroncaival, ágyasaival,

- az első kurgán invázió még mindent fölégetett, és pásztor műveltséget vitt a korábbi földművelő helyére, de utána néhány emberöltővel újra visszaállt a föld művelése, s aztán a második kurgán invázió idején, a JE 5,5 évezreddel, a lovas kocsi birtokában, már nem égettek, hanem rátelepedve, úr és szolga viszony alakult ki, és így kettős társadalmak alakultak ki,

- ebben folytatták az alárendelő szemléletű műveltséget, aminek a forrása az orosz sztyeppe északkeleti területe, a Volga és Káma vidéke volt,

- s korábbi faluközpontok közösségi házai átalakultak urasági erőddé, ahol már az urak hitének megfelelő formájú kerámia és rézeszközök sorozata készült,

- ám ebben az időszakban jelent meg ezen a területen a bronz is, amihez a Kárpát-medencében a környezet bronzával ellentétben ötvöző elemként nem arzént s később ónt használtak, hanem antimont,

- a Kárpát-medence antimon bronzának a minősége olyan jó volt, hogy még a vaskorszak megérkezését is késleltette, mert a Kr. e. 5. évszázadban ez a bronz még mindig olcsóbb és jobb volt, mint a korabeli vas,

- a második kurgán invázió a Kárpátokon belül a Tisza és a Duna mentén haladt északra, majd nyugatra, de nem hatolt be a dombvidéki műveltségi területekre, s a Kárpátoktól északra is haladt, és ekkor a Dnyeper keleti oldalától a vonalkerámia műveltsége északra, északkeletre 'menekült', azaz eltávozott, és az Urál nyugati területeit foglalta el, a glottokronológiai eredményekkel összhangban ekkor távozhatott az ún. „ugor” műveltség Európa közepéről, és kezdett a nyelve lepusztulni, hogy mára mintegy harminc nyelvjárásban csak töredékeiben tartalmazza mindazt, amit a magyar nyelv még ma is bír,

- a harmadik kurgán invázió forrása immár a Kárpát-medence nyugati fele volt, JE 5 évezreddel indult el Somogyvár-Vinkovciból az ún. harangedény műveltség nyugatra, teljessé téve Európa indoeurópaizálását,

- ezzel egy időben, ettől függetlenül jelent meg a már sumér nyelvűnek mondható műveltség a Folyamközben,

- a Kárpátok északkeleti területein, a Medencén belül és kívül egyaránt, a vonalkerámiás műveltség szinte érintetlenül tovább élt addig,

- ami ott több mint három évezredes viszonylag egységes fejlődést jelent,

- ennek magva a bükki műveltség volt, amelynek a maga korába a Felvidéken, egészen az Alföld pereméig, majd Erdélyben több mint 700 telepe ismeretes,

- **ha egy műveltség ennyi ideig viszonylag folyamatosan fejlődhet, akkor a műveltséghez tartoznia kell egy viszonylag fejlett nyelvnek is,**

- **s nem találkozunk olyan eseménnyel, aminek során e műveltség kiirtódott volna, ezért a területen élők nyelvében még ma is meg kell találnunk a hosszú ideig fejlett műveltség nyelvét, mint utódnylevet,**

- a harmadik kurgán invázió most sem érintette az Észak-kelet Kárpátok környezetét, sőt, az egységes sírokat, azaz a gazdagok sírjának a hiányát egészen a Kr. e. VII. századig megfigyelhetjük, főként Erdélyben,

- ekkorra pedig már a kimmerekkel is találkozhattunk, akiknek a vezértörzse erre a területre telepedett be, amikor a szkíták Kr. e. 700 körül elűldözték őket a sztyeppei területükről,

- ekkor a Dunántúlon már urnasíros műveltség van, mely hatott a későbbi etruszk területen lévő Villanova műveltségre, ahová Erdélyből szállítanak rezeset, de nemcsak a fémeket szállították, hanem vele együtt ment a mester és a családja is, ott dolgozta fel a fémeket, majd visszament eredeti telephelyére, így nem olyanfajta kereskedelemmel találkozunk itt, mint amit Folyamközben folytattak,

- az erdélyi területeken ekkoriban terjedt el a temetkezéseknél a csónakos temetkezési mód két madárral a csónak két orrában, a madár pedig lélekszimbólum,

- a vaskorszak küszöbére érkeztünk, de a Kárpát-medencében már sokkal korábban önt-

hettek vasat, minthogy a Tátra térségében már a JE. 4. évezred elejéről ismert vaskohó, sőt ennél sokkal korábbi ismertek olyan kemencék, amelyeknek a hőmérséklete már 1600 °C fölött lehetett, ami a vas olvasztásához kell,

- a szkíta időkben a Kárpátok északi-keleti környékén nyugalmat találunk, bár szkíta „hatalom” átmenetileg kiterjedhetett e területre is, de a műveltség semmi drasztikus átalakulást nem mutat,

- Hérodotosz is írta, hogy a szkíták nem egységesek, számtalan velük együttműködő, esetleg nekik adózó törzs tartozik alájuk, akiket egyaránt szkítáknak neveznek, de ezek akár meg is tagadhatják a szkíták katonai támogatását, mint ahogy ez Dáriusz hadjáratakor meg is történt,

- a szkíták sztyepei uralma a Kr. e. 3. században megroppant, és a szarmaták elől részben Iránba vonultak, ahol megalapították a médek birodalmát,

- míg másik részük a Kárpátokon belülre telepedett, ahol a helyi lakosságban feloldódtak,

- a szkíták egyenes utódai az alánok leszármazottai, az oszétek, és ők, a kardot istenítők, a kovácsot is istenítették, de a sztyeppen nincs fa, hogy kovácsolni lehessen, s ez lehetett a szkíták korlátja is: nem volt korlátlan mennyiségű nyílhegyük!

- és ugyanezért azokat, akiktől beszerezték, azaz fémműves elődeinket is isteníthették, s ami lényegesebb számunkra, hogy szerepkörükben meghagyták őket,

- ekkor ritkul meg a Kárpátokról keletre ismert Przeworsk és később a Cjernjakov műveltség, s emberei hátra hagytak lovas katona sírokat is, jórészt közepes gazdag emberek egalitárius telepeivel, mozaikszerű változatosan, így a kutatók képtelenek egységes nép alá rendelni őket,

- ellenben mindezen sajátságok megfelelnek a magyarságot jellemző mellérendelő társadalomnak,

- telepeik a Tiszától keletre a Dnyeszterig, délen a Dunától északon az Odera és a Visztula völgyéig,

- véglegesen az V. század elején, a hun időkben tűnik el e műveltség innen, s alakul mássá, vagy költözik el,

- a Kárpát-medence keleti területei régészeti anyaga időben tovább, az írott történelmi időkben sem kerül ez a terület elnyomó hatalom igája alá,

- a kimmerek vezértörzse hatalmuk vesztesékor ide érkezik és beolvad, s ugyanez van a szkítákkal, pár évszázad múltán, s a kelták is megjelentek a terület nyugati részén, de nem uralmi jelleggel, és a rómaiak elleni harcuk vereségét követően ugyancsak a terület észak-keleti részére menekültek, és ott beolvadtak,

- a szkítákat a szarmaták és a dákok követték, az ő hatásuk már annyiban jelentkezett, hogy megszűnt a sírok egyformasága Erdélyben, de a népesség átalakulásáról még ekkor sincs hírünk,

- ekkor Erdély a dákok érdekeltségi területévé vált, de nem alakult ki igazi dák uralom, és Josephus Flavius szerint ezen a területen egyistenhit uralkodott,

- eközben nyugatról a kelták látogattak a Dunántúlra, majd a műveltségük (halotthamvasztás) fokozatosan elterjedt a keleti területeken is, népesség átalakulás épp ekkor sem figyelhető meg azonban,

- a bükkői kultúra utódnépe, a cromagnon B még mindig meghatározó mértékben jelen van, s a vaskohászat erőre kapott már ebben az időszakban, de a kohók itt sem hatalmas üstök, olyanok, mint a faszénégető kemencék,

- a rómaiak sem kívánták átlépni a Dunát, nem kívánták kiterjeszteni hatalmukat a keleti területekre, jóllehet, a Fekete-tengerhez vezető szárazföldi út biztosításában érdekeltek voltak, s lépéseket tettek,

- a rómaiak a Kr. u. első században kiszorították a keltákat, akiknek utolsó csoportja

északra (Felvidék) költözött, és az ottani népességbe beolvadt,

- a rómaiak átalakították a Dunántúl műveltségét, de ők sem okoztak komoly mértékű lakosságcserét, s bár hatalmukat átmenetileg kiterjesztették az erdélyi terület déli részére, de uralmuk nagyon rövid idejű volt, az ide telepített katonai erő szíriai volt, ezért az utódnyelvként nem a latinnal analóg románt, hanem valamilyen arab nyelvet várhatnánk, így a románok nyelve innen nem eredeztethető,

- arra következtethetünk, hogy a genetikai jegyek ez ideig a számos betelepülés ellenére sem nagyon módosulhattak, hiszen a betelepülők számaránya töredéke lehetett az eredeti lakosságénak,

- e területen tehát a lakosság zömében eredeti, a jégkorszak utáni embertani jegyeit megőrizhette, s ha ez a jegy az Eu18 (M173) és Eu19 (M17) férfi génjelzőket mutatta, akkor ezek a génjelzők ebben az időszakban továbbra is itt jellemző mértékben megmaradhattak,

- a rómaiak végül is mai időszámításunk kezdete környékén kerültek csak be a területre, majd itt találkoztak a szarmatákkal, akik mellett keletről, föltehetően a Kárpátok külső pereméről, megindult egy helyhez kötött földművelő társadalom betelepülése,

- a szarmata jelenlét régészeti elhanyagolható, de a rómaiak idején megkezdődött a Kárpátokon kívülről való betelepülés, és szarmata törzsnek vélték a régészek azokat, akik Kr. u. 270 körül az Alföld északi peremére telepedtek be, de sírmellékleteik között nem volt fegyver, pedig olyan szarmata törzset még más régész nem talált, amelyiknek a sírjaiban ne lett volna fegyver, ezekében nem volt, a szarmatákat az általuk felfegyverzett őslakosok a végén leverték,

- ekkor északról megindult a germán törzsek délre telepedése, és a Kárpátokon belülre előbb vandálok, majd 400 körül a hunok elől menekülő osztrogótok telepedtek be a dunántúli sztyeppekre,

- akiket a keletről beáramló hunok tovább kergették (Kr. u. 405),

- a hun betelepülés is csak a sztyeppei területeket érintette, ott sem százezres, hanem csak néhány tízezres tömeget, miközben a Medence lakossága több százezres lehetett,

- az osztrogótok távozását követően a Dunántúlra folytatódott a lakosság betelepülése,

- a hunok 456-458-as összeomlását követően érkeztek a langobárdok 500-ban, akiket az avarok tessékeltek ki (Kr. u. 558), ill. olvasztottak be,

- a Kárpátok északi és a keleti peremén végig nem tapasztalható népesség változás, műveltségváltás, a bükk műveltség még mindig itt van, ezért nyelve erre az időre még itt föl-lelhető, egyetlen komolyabb mértékű változás 670 körül a griffes-indás nép beáramlása a Kárpát-medencén belülre,

- de a griffes-indások földművelésre alkalmas területekre telepedtek, s bár László Gyula eredetüket a Volgához teszi, ám a griffes-indás műveltség népére semmi olyasmi nem jellemző, ami a korabeli volgai népeket meghatározta, így pl. nem találjuk meg náluk azokat az edényeket sem, ami a Volga mellett telepedőket a környezetüktől megkülönböztette,

- a griffes-indás jelzőt sírmellékleteken talált hímzés alapján kapták, felfogásuk nagymértékben egyezett a későbbi magyarságéval: nem azokat a jelképeket hímezték az eszközeikre, ruháikra, amik a sztyeppei nagyállattenyésztőket jellemezte, hanem, amiket a letelepedett, a földműves ember használt,

- László Gyula szerint ők a magyarság első hulláma, csak hogy a Kárpátok túloldaláról jöhettek át az itteni magyarok mellé,

- az avarokat Kr. u. 800 körül nyugatról a frankok verték le, keletről pedig a türk törzs, a bolgár terjesztette ki hatalmát a Kárpátokon belülre (803),

- ekkor tűnt fel az a katonatörzs, akik később Árpád honfoglalóiként Kárpát-medence közepén államot szerveznek 895-896-ban,

- a hivatalosan tanított álláspont szerint Árpád népe hét törzs szövetségében több százezres népességet jelentett, s lovas nagyállattenyésztők voltak, de furcsa mód az ide betelepülé-

sük után földművelő mezőgazdaságra tértek át a nem sztyeppei területeken,

- különös módon közös temetőket használtak a Medencében lakókkal, akik számát a hivatalosan tanított felfogás csupán néhány tízezerre becsüli, s leginkább szláv töredékeknek véli,

- a szlávokra Anonymus Gesztájában olvasható *sclau* latin szóból következtetnek, de a szó akkori jelentése kizárólagosan szolgál, fogoly, hatalom alá vetett, és nem az, hogy szláv nyelvű, mert Anonymus felsorolja a Kárpát-medencén kívül élő szerbeket, horvátokat, lengyeleket, ukránokat akkor ismert saját nevükön, azaz a későbbi szláv gyűjtő fogalom még nem létezett,

- vita van arról, kik voltak Árpád „honfoglalói”, mert a krónikáink szerint hun utódok, s Árpádot Attila családjából eredeztették, amire vonatkozó adatok valójában vannak is,

- de krónikáink nem említenek törzseket, sem törzsi vezetőket, hanem csak kapitányokról, seregszereplőkről írnak,

- a hét kapitánynak egyenként háromezres haderőt mondanak, ami türk törzsi szervezet alapján egy törzset ad,

- a föltételezett törzsnevek megfelelnek a türk hadi rend csapatneveinek, így nem feltétlen jelenti azt, hogy két helyen azonos nép, vagy törzs élt volna, ha Árpád ún. törzsnevei megjelennek, mert a hadrend szerinti nevek a különböző türk törzsek telepeit is egyazon névvel illethetik,

- adatok vannak, hogy Álmos és katonái a IX. század első felében nyugat felé terjesztették hatalmukat, és ellenőrzésük alá vették Dnyeper-mente településeit,

- Kijevben megszervezték a kardkovácsoló ipart, és ott találkoztak Kárpát-medencei küldöttekkel, akik kérésére betelepedtek a Kárpát-medence közepébe,

- az ún. „vérszerződés” az uralkodó nemesség és a letelepedett népesség szerződésnek fogható fel, amint az Anonymus szövegében olvasható is,

- a „honfoglalás” során Árpád katonanépe elsősorban a legelőkre telepedett be, és a hegy- és dombvidéket ellenőrzése alá vette,

- Anonymus a Gesztájában utal is Bors vezérre, akiről a helyi lakosok várat neveztek el (Borsod), és megjegyzi, hogy a –d képző, azok nyelvén, kicsit jelent,

- már pedig, ha szláv töredékek éltek volna a Medencén belül, azok egyikének a nyelvén sem jelent a –d képző kicsit, míg a magyar nyelvben igen,

- a „honfoglaláskor” a Dnyeper és a Kárpátok között hét kunkapitány is élt a népével, és ők is áttelepedtek a Medencén belül,

- folytatódott tehát az, ami a szarmata időkben elkezdődött, majd az avar korszak alatt a griffes-indás népességgel folytatódott: a Kárpátok külső peremén élő, hajdani kukutyini (cucuteny) műveltség maradványa a medencén belülré költözött!

- felfogásunk szerint a Medence domb- és hegyvidékén élőkkel egyetemben ők alkották a magyar nyelvű és magyar műveltségű népességet.

Összegzés:

- a Kárpátok keleti oldalán több évezredig virágzott egy földműves és fémfeldolgozó műveltség, aminek szemléletére az egalitáriusság és nem az alárendelés volt a jellemző,

- ilyen hosszú ideig élő műveltséghez mindenképpen tartozik egy utódnyelv,

- ennek a műveltségnek és emberének az utódait mindvégig megtaláljuk a Kárpát-medencén belül,

- ezért a „honfoglaláskor” adott népek egyikének a nyelvét kell hozzájuk rendelnünk,

- a Kárpát-medencébe a műveltség virágzását követően betelepülő törzsek, népek nyelve zömmel a türk nyelvek közé sorolható, ezért elsősorban türk nyelvet kellene itt megtalálnunk,

- ezzel szemben a Kárpát-medencén belül élők kis részben szláv, vagy germán, ám zöm-

ében magyar nyelven beszélnek,

- **a magyar nyelv fejlettsége, hangzó- és szókészlete, nyelvtana mind-mind egy hosszú ideig letelepedett, zárt, nagy sűrűségben élő időszakot igényel,**

- ezt a hivatalosan tanított származási elképzelések képtelenek biztosítani, azok szerint egyszerűen érthetetlen nyelvünk tömörsége, szavainak ősi jellege, a magánhangzó harmóniája, következetessége a ragozásban, a szóképzés hihetetlen hajlékonysága,

- **ellenben logikusan összetartozónak foghatjuk fel a két jelenséget, azaz kijelenthetjük, hogy a magyar nyelv és a magyar nyelvet beszélők az utódai ennek a hosszú ideig békésen fejlődő műveltségnek,**

- ezzel összhangban van a magyarság mellérendelő kulturális szemlélete, népi ábrázoló művészete, népdalai, népmeséi, regéi,

- de embertani összetétele és genetikai jellemzői is összhangban vannak vele.

C. Sejti tulajdonság-örökítő kutatás kőkori eredetünkről²⁵⁷

I. Közölt eredmények összefoglalása

1. Rangos, de nálunk eddig még kevésbé feldolgozott tudományos közlemény jelent meg²⁵⁸ tizenhét, több ország tudományos műhelyében kutató (nem magyar) tudóstól²⁵⁹ az ember sejti tulajdonság-örökítője²⁶⁰ legújabb módszerekkel történt vizsgálatának eredményeiről, valamint ezek őskőkori eredetünkkel való összefüggéseiről.²⁶¹ A természettudós szerzőcsapat a helyre nem álló sejti férfi tulajdonság-örökítőnk²⁶² huszonkét jelzőkettőséből²⁶³ következtet az

²⁵⁷ A Kodolányi János Főiskola és Zürichi Magyar Történelmi Egyesület székesfehérvári, 2004. november 6-7-én tartott Tudományos tanácskozása alkalmából készült és kézbe adott (handout) anyag.

²⁵⁸ "Ornella Semino, Giuseppe Passarino, Peter J. Oefner, Alice A. Lin, Svetlana Abruzova, Lars E. Beckman, Giovanna De Benedictis, Paolo Francalacci, Anastasia Kouvatsi, Svetlana Limborska, Mladen Marcikiae, Anna Mika, Barbara Mika, Dragan Primorac, A. Silvana Sanatachiara–Benerecetti, L. Luca Cavalli–Sforza és Peter A. Underhill: The Genetic Legacy of Paleolithic Homo sapiens sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective." *Science* 290. évf. 2000. november 10. 1155–1159, (www.sciencemag.org). Az első két szerző közösen dolgozta ki azt a részletet, amivel hozzájárult a cikkhez. A szerzők semino@ipvgen.univp.it levelezési címen érhetők el. A cikket 2000. április 5-én zárták le, s 2000. szeptember 25-én fogadták el közlésre.

²⁵⁹ A szerzők az alábbi neves genetikai kutatóintézeteket képviselik: Dipartimento di Genetica e Microbiologia, Università di Pavia, Via Ferrata 1, 27100 Pavia, Olaszország (Ornella Semino, A. Silvana Sanatachiara–Benerecetti), Department of Genetics, Stanford University School of Medicine, 300 Pasteur Drive, Stanford, CA 94305–5120, Amerikai Egyesült Államok (Ornella Semino, Giuseppe Passarino, Alice A. Lin, L. Luca Cavalli–Sforza és Peter A. Underhill), Stanford Genome Technology Center, 855 California Avenue, Palo Alto, CA 94304, Amerikai Egyesült Államok (Peter J. Oefner), International Medico–Genetic Centre, Hospital Nol, 57 Artem Str, 340000 Donetsk, Ukrajna. (Svetlana Abruzova), Department of Oncology, Pathology and Medical Genetics, University of Umeå, S-901 85 Umeå, Svédország (Lars E. Beckman), Dipartimento di Biologia Cellulare, Università della Calabria, 87030 Rende, Olaszország (Giovanna De Benedictis), Dipartimento di Zoologia e Antropologia Biologica, Università di Sassari, Via Regina Margherita, 15, 07100 Sassari, Olaszország (Paolo Francalacci), Department of Genetics, Development and Molecular Biology, Aristotle University, 54006 Thessaloniki, Macedonia, Görögország (Anastasia Kouvatsi), Institute of Molecular Genetics, Russian Academy of Science, Kurchatov Square 2, Moscow 123182, Oroszország (Svetlana Limborska), Clinical Hospital Center Osijek, Department of Pathology Medical School, J Huttlera 4, 31000 Osijek, Horvátország (Mladen Marcikiae), Regionalne Centrum Krwiodawstwa i Krwiolecznictwa w Lublinie–Oddział w Zamosciu, ul Legionow 10, 22400 Zamosc, Lengyelország (Anna Mika), Samodzielny Publiczny Szpital Wojwodski im. Papieza Jona Pawla II w Zamosciu, ul Legionow 10, 22400 Zamosc, Lengyelország (Barbara Mika), University Hospital Split, Department of Pediatrics, Laboratory for Clinical and Forensic Genetics, Spinèieva 1, 21000 Split, Horvátország (Dragan Primorac).

²⁶⁰ Azaz kromoszómája. Eddig is ismert volt, hogy a nemzedékről-nemzedékre átadódó génállomány – megfelelő módszerekkel feltárhatóan – őrzi a történelmi léptékekkel mért hosszú időn át együtt élő emberi közösségek múltját. A feltárás egyik humánbiológiai eszköze volt korábban az immunglobulin génjelzők kutatása, minek révén már akkor megpróbálták feltárni az emberiség közös családfáján valamennyi nép helyét és rokonsági viszonyait. (Vö. Matsumoto [1988] Hideo: Characteristics of Mongoloid and Neighbouring Populations on the Genetic Markers of Human Immunglobulins. Review article. *Human Genetics Journal of the Anthropological Society of Japan*. Tauszik [1990] Tamás: Genetikai vizsgálatok és a magyarság történelme. *Magyar Tudomány* 1990/8. Nagy [2000] Ákos: *A kor halad, a vér marad*. MÖK Kiadó, Budapest. Korábban tőle: A vércsoportok jelentősége a magyar őstörténet genetikai kutatásában. *Acta VIII/2*, pp. 101-124, *Acta XI/1*, pp. 17-32, és *Acta XVIII/1*, pp. 135-148.)

²⁶¹ Örökségünk: azaz főleg rólunk, magyarokról, s a lengyelekről és ukránokról van szó, valamint a mordvinokról, macedónokról és horvátokról. A tanulmányt a magyar közönség előtt a vonatkozó magyar tudományosságban eddig gyakorlatilag eltitkolták, egy mély hallgatással róla. Illetve erre az elhallgatási szándékra utal Szabó István Mihály akadémikus küzdelme a téma felvetéséért, ismertetéséért. Lásd utóbbiról az ő 2003. januári fellépésének körülményeit a Magyar Tudományos Akadémia keretében, illetve lábjegyzetes nyilatkozatát „Vezérfonal a magyar és az uráli népek őstörténetének áttekintésére. (A szakirodalom kritikái összefoglalása)” c. tanulmányában és lábjegyzeten (a 75-76 oldalon), amely tanulmány megtalálható: *Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola előadásai és iratai, Budapest 2003*. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és a Heraldika Kiadó közös kiadványa, Budapest–Zürich 2004. 69-104. [Acta XVIII/2](http://www.acta.hu).

²⁶² Azaz Y kromoszómánk.

²⁶³ Azaz bináris markeréből.

európai emberi történet fontos öröklődéstanai összefüggéseire. A megvizsgált, huszonöt körzetből származó ezerhét európai és közel-keleti sejtí férfi tulajdonság-örökítőnek több mint a kilencvenöt százaléka – e vizsgálat szerint – tíz származási vonalat alkot. A sejtí tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezők²⁶⁴ földrajzi eloszlása és életkora – megállapításuk szerint – megfelel a korunkbeli európai öröklődő tulajdonságokat hordozó sejtí tulajdonság-örökítő részegységek²⁶⁵ állományának kialakulásához vezető, két felső őskőkori és egy újkőkori elvándorlási eseménynek. Szólnak arról is, hogy összefüggés található a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő együtt öröklődő szilárd sorainak²⁶⁶ adatai és a kilencvenöt fehérje jelzőn alapuló fő összetevők között, — ezzel bemutatva egyúttal a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő kettős többalakúsága²⁶⁷ alkalmasságát az emberi népesség összetételének s történetének jellemzésére.

A szerzők szerint több különböző nyilvánvaló tényből és egyéb kutatási eredményekből²⁶⁸ arra lehet következtetni, hogy a mai európai népesség helyi csiszolatlan kőkorszaki vagy őskőkori csoportok és a termékeny félholdi földművelés feltalálása után közel-keletről érkezett újkőkori földművesek összeolvadásából jött létre. Ámde az őskőkori európai csoportok származása, valamint hozzájárulása a jelenlegi sejtí tulajdonság-örökítő részegységek állományához, eleddig vita tárgyát képezte.²⁶⁹ Az ő feltevésük szerint sem kiválasztódás, sem helyi elkülönítés nem fordult elő elszigetelt kis őskőkori csoportokban elsodródás miatt.²⁷⁰ És az őskőkori végi jelentős hatótávolság növekedést és népesség csomósodást a megjavult időjárás és az új termelési eljárások segítették elő, és a máig átöröklődött jellegzetességeket kiterjesztették a környező területekre.²⁷¹ Ugyanakkor a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítőnek a nemi jelleget közvetlenül nem befolyásoló sejtí tulajdonság-örökítőknél kevésbé hatékony népesség nagysága (hiszen nőket nem vizsgáltak) felfokozza a sodródó és megfeneklő hatás következményeit, a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő változást a népesség-összetétel lehetőség szerinti érzékeny mutatójává téve. Ám az őelőttük vizsgálódók is utaltak már a szűkített szakasztörredék több alakúság mutatók eloszlásából a csiszolatlan kőkori és az újkőkori közreműködésre az európai sejtí tulajdonság-örökítő részegységek állományának kialakításában.²⁷² Viszont az embertörténet örökletes tulajdonságokat ugrásszerűen megváltoztató²⁷³ eseményeiben egyedülálló szerepű helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő jelzőkettősök²⁷⁴ általuk elvégzett vizsgálatától az európai eredettörténet megbízhatóbb összeállítását remélik. A különböző európai és közel-keleti régióból származó vizsgált sejtí férfi tulajdonság-örökítőkben huszonkét összefüg-

²⁶⁴ Azaz allélek.

²⁶⁵ Azaz gének.

²⁶⁶ Azaz haplotípusainak. Az egymással szoros kapcsolatban lévő öröklődő tulajdonságokat hordozó sejtí tulajdonság-örökítő részegységek (gének) meghatározta egyes, a faj egyes egyedeiben fellelhető, másokban nem Gm-ellenfajták (Gm-allotípusok) egymáshoz kapcsoltnan öröklődnek, s együtt öröklődő stabil sorokat (haplotípusokat) eredményeznek.

²⁶⁷ Azaz polimorfizmusa.

²⁶⁸ A következő öt publikációra hivatkoznak (a folyóiratcikk címe nélkül): (1) P. Menozzi, A. Piazza, L. L. Cavalli-Sforza (1978), *Science* 201, 786. (2) A. J. Ammerman, L. L. Cavalli-Sforza (1984): *The Neolithic Transition and the Genetics of Populations in Europe*. Princeton Univ. Press, Princeton, NJ. (3) C. Renfrew (1987): *Archeology and Language; the Puzzle of Indo-European Origin*. Jonathan Cape, London. (4) M. A. Ruhlen (1987): *Guide to the World Languages*. Stanford Univ. Press, Stanford CA. (5) L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ.

²⁶⁹ Itt a következő két tanulmányra hivatkoznak: (1) M. Richards és mások (1998): *Ann. Hum. Genet.* 62, 241. (2) L. Chikhi és mások (1998): *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 95, 9053.

²⁷⁰ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza (1993), *Science* 259, 639. (2) M. M. Lahr, R. A. Foley: *Am. J. Phys. Anthropol. Suppl.* 27, 137.

²⁷¹ Az itt hivatkozott tanulmány: L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza (1993), *Science* 259, 639.

²⁷² Az itt hivatkozott tanulmány: O. Semino, G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara-Benerecetti (1996), *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964.

²⁷³ Azaz mutáció.

²⁷⁴ Az itt hivatkozott tanulmány: P. A. Underhill és mások (2000), *Nature Genet.* 26, 358.

gő jelzőkettős öröklődéstani típusát különítették el. Négyet a szakirodalomból vettek, és tizen-nyolcat nagyfelbontású vegytani folyadékelemző eljárással²⁷⁵ felfedeztek fel. A vizsgált minta több mint kilencvenöt százalékát éppen tíz legfőbb – örökletes tulajdonságokat ugrásszerű megváltozással meghatározott – együtt öröklődő szilárd sorhoz, illetve együtt öröklődő szilárd sor osztályhoz látták sorolhatónak.²⁷⁶

2. Az itt feltárt sejti férfi tulajdonság-örökítő együtt öröklődő szilárd sorainak gyakorisági eloszlását meghatározónak tartják a korai és máig fennmaradt európai népesség férfi összetevőjének alapvető szerkezetére, és bizonyítékkal szolgálónak a népességtörténetre, a felső őskőkorszakot is beleértve. Két – örökletes tulajdonságok ugrásszerű változásával fémjelzett – származási vonalat²⁷⁷ tehát az őskőkorszaki időktől kezdve megszakítás nélkül jelenlévőnek találtak Európában, a többi maradék ág pedig szerintük valószínűleg később lépett Európa földjére, a Közel-Keletről és az Urál-hegységből történt független elvándorlások során, ahol nagyobb gyakorisággal és a hozzájuk kapcsolt kísérők több változatával találhatók meg.²⁷⁸ Az általuk vizsgált és itt bemutatott²⁷⁹ törzsfejlődésben közreműködő huszonkét együtt öröklődő szilárd sorból, leszármazási ágból kettő,²⁸⁰ amely az európai sejti férfi tulajdonság-örökítők mintegy felét jellemzi, bár osztozik az egyik őskőkori leszármazási vonalon,²⁸¹ szembetűnően különböző földrajzi eloszlást mutat. E kettőből az egyik²⁸² leszármazási vonal – magában foglalva az előzően már mások által leírt²⁸³ elő-európai ágot²⁸⁴ – a leggyakoribb a Baszkföldön,²⁸⁵ és nyugatról-keletre csökken az előfordulása. A másik²⁸⁶ viszont gyakorlatilag nincsen meg Nyugat-Európában, és előfordulása kelet felé nő, s a legnagyobb mértékben Magyarországon és Lengyelországban, valamint Ukrajnában van jelen, ahol pedig gyakorlatilag az előző hiányzik. E két együtt öröklődő szilárd sor²⁸⁷ vagy leszármazási ág közös leszármazási vonalán ellenben felfelé haladva, hasonló sejti tulajdonság-örökítők ugyanazon helyén lévő, szintén közös tulajdonság meghatározó tényező²⁸⁸ szerepel. S ebből ered egy másik leszármazási vonal²⁸⁹ is, amely az amerikai bennszülöttek között²⁹⁰ és pár szibériai népnél²⁹¹ gyakori. Ezért úgy látják, hogy az itt elemzett leszármazási vonal²⁹² olyan ősi eurázsiai jelző, amelyet a mai, teljesen kialakult emberös²⁹³ csoportja hozott magával, vagy abban jött létre Európába érkezve és keletről

²⁷⁵ Azaz folyadék kromatográffal. Az itt hivatkozott tanulmány: P. A. Underhill és mások (1997): *Genome Res.* 7, 996.

²⁷⁶ Ezt mutatja az 1. ábra és az 1. táblázat. Lásd e fejezet végén.

²⁷⁷ Az M173 és az M170.

²⁷⁸ Az itt hivatkozott öt tanulmány: (1) O. Semino, G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara–Benerecetti (1996), *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964. (2) P. A. Underhill és mások (2000), *Nature Genet.* 26, 358. (3) P. A. Underhill és mások (1997): *Genome Res.* 7, 996. (4) M. F. Hammer és mások (2000), *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 97, 6769. (5) M. F. Hammer és mások (2000), *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 97, 6769.

²⁷⁹ Az 1. ábra felső részén.

²⁸⁰ Az egyik az Eu18 és a másik az Eu19.

²⁸¹ Mégpedig az M173-on.

²⁸² Az Eu18.

²⁸³ Az itt hivatkozott tanulmány: O. Semino, G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara–Benerecetti (1996), *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964.

²⁸⁴ Melyet a 49a,f 15-ös együtt öröklődő szilárd sor jellemez.

²⁸⁵ Lásd az 1. ábrát alul és az 1. táblázatot.

²⁸⁶ Az Eu19 leszármazási vonalról van szó, mely ugyan az M173-ból ered, de az M17-tel megkülönböztetett.

²⁸⁷ Még mindig az Eu18 és az Eu19-ről van szó.

²⁸⁸ M45-tel jelölve.

²⁸⁹ Az M3.

²⁹⁰ Az itt hivatkozott tanulmány: P. A. Underhill és mások (1997): *Genome Res.* 7, 996.

²⁹¹ Az itt hivatkozott tanulmány: J. T. Leil és mások (1997), *Hum. Genet.* 100, 536.

²⁹² Az M173-ról van szó.

²⁹³ A *Homo sapiens sapiens*.

nyugatra szétáradva úgy 40000–35000 évvel ezelőtt, az aurignaci műveltséget terjesztve.²⁹⁴ Ezzel majdnem egy időben bukkant fel ez a műveltség Szibériában,²⁹⁵ ahonnan szerintük néhány csoport végül Amerikába vándorolt.

Az eddig elemzett két együtt öröklődő szilárd sor²⁹⁶ nyugat-keleti, illetve kelet-nyugati megoszlása és eloszlása két elszigetelt magnépesség szétterjedését jelenti tehát az Ibériai-félszigetről, illetve a jelenlegi ukrainai területről az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülését követően. Valójában a tanulmány szerzői szerint e jégkorszaki időben, azaz 20000–13000 évvel ezelőtt az embercsoportok kénytelenek voltak kiűriteni Közép-Európát, az észak-balkáni menedék kivételével.²⁹⁷ Az európai növény- és állatvilág hasonló elkülönüléseit szintúgy a jegesedés kiváltotta, az éghajlatilag védett helyekről való szétszóródással járt elszigetelődésnek tulajdonítják.²⁹⁸ S e forgatókönyvüket az Európa keleti felére helyezett leszármazási ág²⁹⁹ – a mai Ukrajna területén csúcsosodó – apró elágazásaival támasztják alá,³⁰⁰ és ugyancsak a nyugati térfélen meghatározott elágazási ág³⁰¹ apró elágazásaival, azok Ibér-félszigeti csúcsosodásával. Ez utóbbi, nyugati leszármazási vonalat³⁰² és ágat³⁰³ összefüggésben állónak tartják menedékkükről való szétterjedésükkel az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülését követően.³⁰⁴ És beszámolnak a másik, a keleti európai leszármazási ág³⁰⁵ tekintélyes észak-indiai és pakisztáni, valamint közép-ázsiai gyakoriságának megfigyeléséről is.³⁰⁶ Ennek elterjedését szerintük fölerősítette a Jamna műveltség európai és keleti irányú kitágulása a "kurgán kultúra" (mai dél-ukrainai) területéről, az indoeurópai nyelv terjedését eredményezve.³⁰⁷ Hozzáteszik, hogy volt is ezért vagyis felvetés a régészeti adatok alapján az indoeurópai nyelvek közép-keleti eredetéről.³⁰⁸ Az eddig vizsgált leszármazási vonal³⁰⁹ korát három apró elágazás³¹⁰ alapján becsülték meg.³¹¹ S

²⁹⁴ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) M. Otte (1990), in *The World at 18000 BP I.* Szerk. O. Soffer, C. Gamble, Unwin Hyman, London. 54–68. (2) R. Klein, *Evol. Anthropol.* 1, 5.

²⁹⁵ Az itt hivatkozott tanulmány: R. Klein, *Evol. Anthropol.* 1, 5.

²⁹⁶ Még mindig az Eu18-ról és Eu19-ről van szó.

²⁹⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Otte (1990), in *The World at 18000 BP I.* Szerk. O. Soffer, C. Gamble, Unwin Hyman, London. 54–68.

²⁹⁸ Az itt hivatkozott tanulmány: K. J. Willis, R. J. Whittaker (2000), *Science* 287, 1406.

²⁹⁹ Amely az Eu19 ághoz van kapcsolva.

³⁰⁰ És A. S. Santachiara–Benerecetti kiadatlan adataira hivatkoznak.

³⁰¹ Amely, mint láttuk, a 49a,f 15-ös együtt öröklődő szilárd sorához (és így az Eu18 ághoz) kapcsolódik.

³⁰² Az M173 jelzésűt.

³⁰³ Az Eu18-at tehát.

³⁰⁴ És jól megfelelni látják ezt az állításukat a mások által előzően kutatott sejtlegzés sejt-szervecske sejt tulajdonság örökítője (mitokondriális DNS [mtDNS]) V együtt öröklődő szilárd sor csoportjával (haplocsoportjával) és néhány H ágával. (Az itt hivatkozott tanulmány: A. Torroni és mások (1998), *Am. J. Hum. Genet.* 62 1137.)

³⁰⁵ Az Eu19-et.

³⁰⁶ Az itt hivatkozott tanulmány: P. A. Underhill és mások (1997): *Genome Res.* 7, 996.

³⁰⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Gimbutas (1970), in *Indo-European and Indo-Europeans.* Szerk. G. Cardona, H. M. Hoenigswald, A. M. Senn. Univ. Of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA. 155–195.

³⁰⁸ Az itt hivatkozott tanulmány: C. Renfrew (1987): *Archeology and Language; the Puzzle of Indo-European Origin.* Jonathan Cape, London.

³⁰⁹ Az M 173-ról van szó.

³¹⁰ A DYS19, az YCAIIa és az YCAIIb jelű.

³¹¹ Az M173 és M170 leszármazási ág keveredési idejét a 209-es és a 73-as Y sejt tulajdonság-örökítőből (kromoszómából) számították ki, illetőleg az YCAIIa, az YCAIIb és a DYS19 apró elágazási helyek változásait felhasználva. (Az itt hivatkozott tanulmány: L. Quintana-Murci (1999) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 63, 153.) Ezen apró elágazási adatokból kapott változatokat Goldsteintől és társaitól vett két egyenlet segítségével számították ki. (Az itt hivatkozott tanulmány: D. B. Goldstein (1996) és mások: *Mol. Biol. Evol.* 13, 1213. [A javított változat: D. B. Goldstein (1997) és mások: *Mol. Biol. Evol.* 14, 354.]) A CA ismétlődéseknél nem volt kezdő szórás megfigyelhető. 4500 fős állandó népesség méret és 27 éves nemzedéki idő tételezést javasoltak. (Az itt hivatkozott tanulmány: D. B. Goldstein (1996) i. m.) $5,6 \times 10^{-4}$ örökletes tulajdonságok ugrásszerű megváltozása (mutációs) arány az YCA-II helyek számára, és $1,1 \times 10^{-3}$ a DYS19 számára. (A mutációs arányokra lásd: R. Chakraborty (1997), M. Kimmel, D. N. Stivers, L. J. Davison, R. Deka: *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 94, 1041.)

noha e kb. harmincezer becsült évet óvatosan kezelik,³¹² az egybevág feltételezésükkel, hogy az eddig vizsgált leszármazási vonal az aurignaci telepeket jellemzi Európában, vagy legalább megelőzi az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülését.

3. Egy másik leszármazási vonal³¹³ többalakúsága számukra más vélelmezett őskőkori örökletes tulajdonságok ugrásszerű változását mutatja, aminek becsült kora 22000 év.³¹⁴ Ez a leszármazási vonal az egyéni beállítottságú eloszlások kivételével a jelenlegi öröklődő tulajdonságokat hordozó sejt tulajdonság-örökítő részegység folyamnak Európára korlátozott mutatója.³¹⁵ Ez az örökletes tulajdonságok ugrásszerű változása Kelet-Európa központjában a leggyakoribb, és szintén előfordul a Baszkföldön és Szardínia szigetén, amely felhalmozott egy további ugrásszerű örökletes tulajdonság változást,³¹⁶ ami elkülönít egy újabb leszármazási ágat.³¹⁷ Azután a legközelebbi több öröklődő tulajdonsághordozó sejt tulajdonság-örökítő részegységi előd egy korábbi ugrásszerű örökletes tulajdonság változás,³¹⁸ amiből a legfontosabb közép-keleti leszármazási vonal eredt. Úgy gondolják ezért, hogy az e bekezdés elején elemezni kezdett leszármazási vonal³¹⁹ Európában a Közép-Keletről 20000–25000 évvel ezelőtt érkezett férfiak hagyatékeként jött létre a gravetti műveltséggel kapcsolatban állóan.³²⁰ Ez a bevándorlás szerintük egybeeshetett a légzésben és anyagcserében résztvevő sejt-szervecske – azaz sejt-légzés (*mitokondrium*) – sejt tulajdonság örökítője egyik együtt öröklődő szilárd sori csoportjának³²¹ Európába érkezésével. Feltételezik, hogy a gravetti és aurignaci műveltségű csoportok együtt éltek pár ezer évig, az alkalmi kapcsolatok ellenére megőrizve azonosságukat. Az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülése során pedig Nyugat-Európa elszigetelődött Közép-Európától. S itt a mai ausztriai, csehországi és észak-balkáni területen kitarított egy gravettiszerű műveltség.³²² Az éghajlat kedvezőbbé válása után e műveltség északra és keletre terjedt.³²³ E megfigyelésüket most alátámasztja a kelet-európai, baszkföldi és szardíniai együtt öröklődő szilárd sor³²⁴ mai elterjedése. Ennek az ő forgatókönyvük szerint az imént elemzett

³¹² A sejt férfi tulajdonság-örökítő apró elágazásaira alapozott kettős örökletes tulajdonságok ugrásszerű változása (mutációja) korának megbecslését sok tényező akadályozta. Az első az apró elágazásokban az örökletes tulajdonságok ugrásszerű változása (mutáció) arány bizonytalansága, különösen mivel ez nem egyforma minden apró elágazás esetére. (Az itt hivatkozott tanulmány: R. Chakraborty (1997), M. Kimmel, D. N. Stivers, L. J. Davison, R. Deka: *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 94, 1041.) Különbség van azonban a származásban mért örökletes tulajdonságok ugrásszerű változása (mutáció) aránya és a nem közvetlenül, a több öröklődő tulajdonsághordozó sejt tulajdonság-örökítő részegységi (poligenetikus) elemzés által mért között. (Az itt hivatkozott tanulmány: F. R. Santos (2000) és mások: *Hum. Mol. Genet.* 9, 421.) A korbecslés viszonylagos (ha nem abszolút) értékét védendő a jelenleg legáltalánosabban elfogadott örökletes tulajdonságok ugrásszerű változása (mutáció) arányát használták. (Az itt hivatkozott tanulmány: R. Chakraborty (1997), M. Kimmel, D. N. Stivers, L. J. Davison, R. Deka: *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 94, 1041.) Hozzáteve, hogy úgy látszik, hogy pár népesedési és fejlődéstani mozgásrend (mechanizmus) csökkent a sejt férfi tulajdonság-örökítő változatait az emberben. (Az itt hivatkozott tanulmány: P. Shen (2000) és mások: *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 97, 7354.) Végül, de nem utolsó sorban, az érték semmi más, mint a népesség korával nem megegyező, a sejt tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezők (allélek) kora, bár az ilyen becslés szolgálhat némi betekintéssel.

³¹³ Az M170-es.

³¹⁴ Lásd az 54. és 55. lábjegyzetet!

³¹⁵ Az M170-hez tartozó Eu7-ről van szó.

³¹⁶ Az M26 mutációról van szó.

³¹⁷ Az M26-hoz tartozó Eu8-ről van szó.

³¹⁸ Vagyis az M89 mutáció.

³¹⁹ Az M170.

³²⁰ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Otte (1990), in *The World at 18000 BP I.* Szerk. O. Soffer, C. Gamble, Unwin Hyman, London. 54–68.

³²¹ A H haplocsoportról van szó.

³²² Az itt hivatkozott tanulmány: M. Otte (1990) i.m.

³²³ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Otte (1990) i.m.

³²⁴ Azaz Eu8 haplotípus.

leszármazási vonal³²⁵ helyi megoszlásaként az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülése alatti nyugati őskőkori népességből kellene származnia. S a sejtlegzés sejt-szervecske sejt tulajdonság örökítő egyik említett együtt öröklődő szilárd sorának³²⁶ gyakorisága és eloszlása Európa szerte alá is támasztja a gravetti s a nyugat-európai aurignaci csoportok közti áramlást, valamint nemek szerint különböző vándorlási folyamatot jelez.³²⁷

4. A harmadik, szempontunkból érdekes leszármazási vonal négy időben és térben folyamatosan változó gyakoriságú³²⁸ leszármazási ágra³²⁹ oszlott, s az együtt öröklődő szilárd sorokra vonatkozóan Közép-Keletől Európa felé csökken az előfordulása. Ezek közül az egyik együtt öröklődő szilárd sor³³⁰ a törzsfajlás tekintetében elkülönül a másik háromtól, és meghatározza egy bizonyos fajta³³¹ európai sejt tulajdonság-örökítőnek a többségét. E meghatározó sejt tulajdonság örökítő megfelelni látszik egy korábbi vizsgálatban leírtak,³³² amiből egy másik leszármazási vonal³³³ hiányára következtetnek.³³⁴ E másik öröklési osztályozás összehasonlítása a sejt férfi tulajdonság-örökítő szűkített szakasztörredék többalakúságokkal³³⁵ számukra most azt mutatja, hogy a négy leszármazási vonal két középsője³³⁶ osztozik az imént másodikként említett³³⁷ együtt öröklődő szilárd sorból származtatott sejt tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezőn,³³⁸ miközben a negyedik leszármazási vonal³³⁹ ugyanazon együtt öröklődő szilárd sor³⁴⁰ eredeti sejt tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezőt³⁴¹ tartalmazza. Abból pedig, hogy ez utóbbi három együtt öröklődő szilárd sor³⁴² osztozik az imént első helyen említett³⁴³ nyolc együtt öröklődő szilárd soron vagy annak származékain, amelyeket nem találunk meg az általuk vizsgált többi tizenhat együtt öröklődő szilárd sorban,³⁴⁴ e leszármazási ágak közös ősére következtetnek. Ezért e három együtt öröklődő szilárd sor, illetve leszármazási ág³⁴⁵ egyesített gyakoriságát tüntették fel az 1. ábrán.³⁴⁶ S a korábbi öröklési vizsgálati és a saját eredmények közti e három párhuzamból³⁴⁷ e leszármazási vonal eredetét kb. 15000-20000 évvel ezelőtre teszik.³⁴⁸ Hasonló időtávot (17000 év) becsültek a negyedik együtt öröklődő

³²⁵ Az M170-ről van szó.

³²⁶ A H haplotípusról van szó.

³²⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: M. T. Seielstadt (1998), E. Minch, L. L. Cavalli-Sforza: *Nature Genet.* 20, 278.

³²⁸ Azaz cline-gyakoriságú. O. Semino, G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara-Benerecetti (1996), *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964.

³²⁹ Az M35 (Eu4), M172 (Eu9), M89 (Eu10) és M201 (Eu11) jelzésű leszármazási vonalról (és ágról) van szó.

³³⁰ Az Eu4 haplotípus.

³³¹ A YAP+ kromoszóma többségét.

³³² A Ht 4-ről van szó.

³³³ Az M2-ről van szó.

³³⁴ Az itt hivatkozott tanulmány: M. F. Hammer (1997) és mások: *Genetics* 145, 787.

³³⁵ A 49a,f és 12f2 öröklési haplotípus. Az itt hivatkozott tanulmány: O. Semino, G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara-Benerecetti (1996), *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964. Valamint az e tanulmányban idézett irodalom.

³³⁶ Az Eu9 és az E10.

³³⁷ A 12f2 öröklési haplotípusról van szó.

³³⁸ A 8Kb allélról van szó.

³³⁹ Az Eu11.

³⁴⁰ Tehát szintén a 12f2 öröklési haplotípusról van szó.

³⁴¹ A 10Kb allélt.

³⁴² Az Eu9, Eu10 és Eu11 haplotípusról vagy leszármazási ágról van szó.

³⁴³ A 49a,f öröklési haplotípusról van szó.

³⁴⁴ Azaz Eu haplotípusban. (És itt A. S. Santachiara-Benerecetti kiadatlan adataira hivatkoznak.)

³⁴⁵ Az Eu9, Eu10 és Eu11.

³⁴⁶ Piros színnel jelölve őket.

³⁴⁷ A Ht4-nek az Eu4-gyel, és a 12f2-nek és 8Kb-nek az Eu9-el és Eu11-el való párhuzamáról van szó.

³⁴⁸ Az itt hivatkozott tanulmány: M. F. Hammer (2000) és mások: *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 97, 6769.

szilárd sor³⁴⁹ számára. Az örökletes tulajdonságok ugrásszerű megváltozásának és a neki megfelelő együtt öröklődő szilárd sornak a vegyi tulajdonságokat őrző legkisebb anyagi részére vonatkozó³⁵⁰ kora – magától értetődően – meg kell előzze a vonatkozó népesség elvándorlását. Ezen együtt öröklődő szilárd sorok – csupán megközelítően – becsült kora³⁵¹ miatt nem tudják eldönteni, hogy e férfiak az utolsó jégkorszak legnagyobb eljegesedése előtt vagy után érkeztek-e Európába. Mégis úgy gondolják, hogy a négy együtt öröklődő szilárd sor³⁵² időben és térben folyamatosan csökkenő mintája a Közép-Keletől Európáig nem feleltethető meg az ezen sejti férfi tulajdonság-örökítőket hordozó embereknek az utolsó jégkorszak legnagyobb eljegesedése alatti menedékeken való elhelyezkedésének. Hiszen ha ezek az együtt öröklődő szilárd sorok már az utolsó jégkorszak legnagyobb eljegesedése előtt jelen lettek volna Európában, az időbeli és térbeli elszigetelődés miatt különbséget kellene találnunk az európai és a közép-keleti leszármazási ágak között. Még nem kiadott adatok az egyik származási rendszerről³⁵³ és hét rövid szakaszú ismétlődésről e helyre nem álló együtt öröklődő szilárd sorok nagy európai és közép-keleti mintamennyiségében feltárták³⁵⁴ előttük, hogy majdnem az összes megfigyelt európai összetett együtt öröklődő szilárd sor benne volt a közép-keleti kisebb mintában.³⁵⁵ Hasonló eredményt kaptak a sejtlégzés sejt-szervecske sejti tulajdonság örökítője egyik együtt öröklődő szilárd sori csoportjának,³⁵⁶ öröklődéstani vizsgálói.³⁵⁷ S noha ők azt őskőkorinak tekintették, a jelen tanulmány szerzői úgy gondolják, hogy az újkőkorban honosodott meg Európában. E megfigyeléseikből arra következtetnek, hogy annak a négy helyre nem álló együtt öröklődő szilárd sornak³⁵⁸, amint a sejtlégzés sejt-szervecske sejti tulajdonság örökítője imént vizsgált együtt öröklődő szilárd sori csoportjának³⁵⁹ is, volt elegendő ideje a Közép-Keleten az elkülönülésre, és aztán elegendően nagy számban vándorolt Európa felé ahhoz, hogy a legtöbb létező változat visszavezethető legyen rá. Ezért a négy együtt öröklődő szilárd sor³⁶⁰ a földművelők Közép-Keletről Európába szétterjedésének férfi közreműködését mutatja. Az újkőkori földművesek hozzájárulása az európai öröklődő tulajdonságokat hordozó sejti tulajdonság-örökítő részegységek állományához a Földközi-tenger partja mentén sokkal kifejezettebb, mint Közép-Európában. Nyilvánvalóan mutatja ezt a 2. ábra, ahol a szóbanforgó négy együtt öröklődő szilárd sor³⁶¹ gyakoriságának ábrázolását a Közép-Keletől való földrajzi távolság függvényében tervezték meg minden egyes összes népesség számára. A visszavezetési vonal a Földközi-tengeri népesség tekintetében ereszkedést mutat, azaz jelentősen különbözik más népeiségektől, jelezvén, hogy az újkőkori földművesek vándorlása a dél-európai részt sokkal erősebben érintette, mint a közép-európaiat.

5. És mialatt a négy együtt öröklődő szilárd sor közül az elsőhöz³⁶² vezető leszármazási vonalat³⁶³ nagyfelbontású vegytani folyadékelemző eljárással sejti tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezői osztályba sorolták,³⁶⁴ rábukkan-

³⁴⁹ Az Eu11 haplotípusról vagy leszármazási ágról van szó. (Lásd az 54. és 55. lábjegyzetet!)

³⁵⁰ Azaz molekuláris.

³⁵¹ Lásd az 54. és 55. lábjegyzetet!

³⁵² Az Eu4, az Eu9, az Eu10 és az Eu11.

³⁵³ A 49a,f-ről van szó.

³⁵⁴ Itt A. S. Santachiara–Benerecetti kiadatlan adataira hivatkoznak.

³⁵⁵ Itt is A. S. Santachiara–Benerecetti kiadatlan adataira hivatkoznak.

³⁵⁶ Az mtDNS J haplocsoportjára.

³⁵⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Richard (1998) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 62, 241.

³⁵⁸ Az Eu4-nek, az Eu9-nek, az Eu10-nek és az Eu11-nek.

³⁵⁹ Az mtDNS J haplocsoportjára.

³⁶⁰ Az Eu4, az Eu9, az Eu10 és az Eu11 haplotípusok.

³⁶¹ Tehát az Eu4, az Eu9, az Eu10 és az Eu11.

³⁶² Az Eu4-hez.

³⁶³ Az M35.

³⁶⁴ Azaz allél-tipizálták.

tak egy másik leszármazási vonal³⁶⁵ sejti tulajdonság-örökítőinek kilencvenöt százalékában meglévő korábban ismeretlen ugrásszerű örökletes tulajdonság változásra.³⁶⁶ E leszármazási vonalról kb. 4000 évesként számoltak be, és az újabb keletű Észak-Európára korlátozódott uráli elvándorlással lett azonosítva.³⁶⁷ Sem e leszármazási vonalat, sem a most felfedezett ugrásszerű örökletes tulajdonság megváltozást nem fedezték fel az uráli nyelvet beszélő Magyarországon.

Az első táblázat adataiból levezetett első két alapvető összetevőt a 3. ábrán mutatják be. Az udmurtokat, marikat és lappokat kizárták innét, mert, mivel bennük e szóbanforgó leszármazási vonal és ugrásszerű tulajdonság megváltozás előfordulása magas, olyannyira túlnyomó náluk az első alapvető összetevő, hogy összenyomták volna a másikat, a változat maradékát, illetve az ábrát. A vázlatrajzon három határozott földrajzi és műveltségi csoport fedezhető fel. Az első baszkokból és nyugat-európaiakból a második kelet-közép- és a harmadik kelet-európai népeségből áll Horvátországból, Ukrajnából, Magyarországról és Lengyelországból. Ez a három földrajzi csoport megfelel a nagyobb eljegesedési menedékhelyeknek és a földművesek elterjedése eredeti területének.

6. Az európai öröklődő tulajdonságokat hordozó sejti tulajdonság-örökítő részegység állomány korábbi legátfogóbb felmérése a kilencvenöt nem nemi sejti tulajdonság-örökítő által meghatározott³⁶⁸ fehérje többalakúság alapvető összetevő elemzése volt.³⁶⁹ Ők pedig összehasonlították a nagyobb sejti férfi tulajdonság-örökítő együtt öröklődő szilárd sorok gyakoriság eloszlását az első három európai alapvető összetevővel.³⁷⁰ Mivel a szardíniaiakat nem vonták be az eredeti alapvető összetevő vizsgálatba, mert a törzsfejlődésen kívülállónak nyilvánították őket,³⁷¹ most szintén kizárták őket az összefüggés elemzésből. Az első alapvető összetevő, amiről feltételezték, hogy az újkőkori földművelők vándorlására utal,³⁷² a harmadiknak vizsgált négy leszármazási ág³⁷³ felel meg. A második alapvető összetevő, aminek a jelentése eddig még nem lett teljes körűen megállapítva,³⁷⁴ megfelel az elsőnek vizsgált leszármazási vonal³⁷⁵ Spanyolországból Közép-Európa felé terjedő ágának,³⁷⁶ az ellentétes végén pedig az uráli leszármazási vonal és ugrásszerű örökletes tulajdonság változás³⁷⁷ terjedésének. A harmadik alapvető összetevő, aminek jelentése eddig vita tárgyát képezte,³⁷⁸ az elsőnek vizsgált leszármazási

³⁶⁵ A TAT.

³⁶⁶ Az M178 mutációra.

³⁶⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: T. Zerjal és mások (1997), *Am. J. Hum. Genet.* 60, 1174.

³⁶⁸ Azaz autoszomál.

³⁶⁹ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ. (2) L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza (1993), *Science* 259, 639.

³⁷⁰ Lásd a 2. táblázatot.

³⁷¹ Az itt hivatkozott két tanulmány: L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ.

³⁷² Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ. (2) L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza (1993), *Science* 259, 639.

³⁷³ Az Eu4, Eu9, Eu10 és E11 elterjedésével tehát.

³⁷⁴ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ. (2) L. L. Cavalli-Sforza, P. Menozzi, A. Piazza (1993), *Science* 259, 639.

³⁷⁵ Az M173.

³⁷⁶ Az Eu18-ról van szó.

³⁷⁷ A TAT leszármazási vonalról és Eu13 leszármazási ágról, valamint előbbi M178-as mutációjáról és Eu 14 leszármazási ágról van szó.

³⁷⁸ Az itt hivatkozott három tanulmány: (1) C. Renfrew (1987): *Archeology and Language; the Puzzle of Indo-European Origin*. Jonathan Cape, London. (2) L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ. (3) L. L. Cavalli-Sforza (1993), P. Menozzi, A. Piazza, *Science* 259, 639.

mazási vonal³⁷⁹ ugrásszerű örökletes tulajdonság változásával³⁸⁰ van összefüggésben. S a fehérje alapú alapvető összetevők s a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő adatok egyezése arra enged következtetni, hogy az elvándorlás sokkal nagyobb hatással volt a helyre nem álló sejtí férfi tulajdonság-örökítő minta megfigyelt változására, mint a természetes kiválasztódás.

7. S mint már volt szó róla, korábban az európai népességben elvégezték a sejtílgzés sejt-szervecske sejtí tulajdonság örökítő³⁸¹ szakaszok elemzését.³⁸² Ennek adatai azt mutatják, hogy az öröklődő tulajdonságokat hordozó sejtí tulajdonság-örökítő részegység állomány nyolcvan százaléka őskőkori és húsz százaléka újkőkori eredetű. Ezt az eredményt az itt ismertetett vizsgálat adatai alátámasztják, mert a harmadiknak vizsgált négy együtt öröklődő szilárd sorra³⁸³ az európai sejtí férfi tulajdonság-örökítő állomány huszonkét százaléka vezethető vissza. Így a sejtílgzés sejt-szervecske sejtí tulajdonság örökítő és a férfi³⁸⁴ adatok megerősítik a korábbi megfigyelést, hogy a kilencvenöt hagyományos többalakúság első alapvető összetevőjére az összes származástani változás huszonnyolc százaléka vezethető vissza.³⁸⁵ Mindazonáltal van némi különbség a sejtílgzés sejt-szervecske sejtí tulajdonság örökítő és a férfi adatok között a létezőnek vélelmezett őskőkori összetevők vonatkozásában. A korábbi vizsgálatok feltételezték, hogy egyik együtt öröklődő szilárd sori csoportja 45000 évvel ezelőtt érkezett a Közép-Keletről.³⁸⁶ Ők viszont nem mutattak ki egyetlen ennek megfelelő férfi együtt öröklődő szilárd sort sem. Továbbá legtöbb európai leszármazási vonala, amire az európai változás hatvan-hetven százaléka visszavezethető, a Közép-Keletről érkezett az őskőkor idején, úgy 25000 évvel ezelőtt.³⁸⁷ Következésképp az itt másodiknak elemzett ugrásszerű örökletes tulajdonság változással³⁸⁸ jellemzett jelenkori férfi leszármazási vonalak kb. húsz százaléka ered a mély törzsfjlődési származásból,³⁸⁹ a közép-keleti őskőkori örökségnek megfelelően.

8. Azonfelül az elsőnek elemzett ugrásszerű örökletes tulajdonság változáshoz³⁹⁰ kapcsolódó a férfi leszármazási ágak maradék ötven százaléka egy nagyobb befolyást jelez a Közép-Ázsiából kb. 30000 év óta fennmaradt öröklődő tulajdonságokat hordozó sejtí tulajdonság-örökítő részegység állományra. Ezzel szemben a közép-ázsiai a sejtílgzés sejt-szervecske sejtí tulajdonság örökítő vizsgált együtt öröklődő szilárd sori csoportjainak³⁹¹ csak a jelenkori összetétel hét százaléka felel meg.³⁹² Ezek az ellentmondások részben talán a sejtí férfi tulajdonság-örökítőknak a vegyi tulajdonságokat őrző legkisebb anyagi részére vonatkozó,³⁹³ más helyekhez viszonyított nyilván fiatalabb voltának köszönhető,³⁹⁴ a korábbi sejtí férfi tulajdonság örökítők sokkal gyorsabb lecserélését feltételezve. A nemi alapú különböző népesség-

³⁷⁹ Az M173.

³⁸⁰ Az M17 mutációval, illetve az Eu19 leszármazási ággal.

³⁸¹ Azaz mitokondriális DNS (mtDNS).

³⁸² Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) M. Richard (1998) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 62, 241. (2) A. Torroni és mások (1998), *Am. J. Hum. Genet.* 62 1137.

³⁸³ Az Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 leszármazási ágra.

³⁸⁴ Y.

³⁸⁵ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) M. Richard (1998) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 62, 241. (2) L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ.

³⁸⁶ Az itt hivatkozott két tanulmány: (1) M. Richard (1998) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 62, 241. (2) V. Macaulay ((1999) és mások: *Am. J. Hum. Genet.* 64, 232.

³⁸⁷ Az itt hivatkozott tanulmány: M. Richard (1998) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 62, 241

³⁸⁸ Az M170-es mutációról van szó.

³⁸⁹ Az M89-ről van szó.

³⁹⁰ Azaz az M173-as mutációhoz.

³⁹¹ A mtDNS 16223-C I, X és W haplocsoportjairól van szó.

³⁹² Az itt hivatkozott tanulmány: V. Macaulay ((1999) és mások: *Am. J. Hum. Genet.* 64, 232.

³⁹³ Azaz molekuláris.

³⁹⁴ Az itt hivatkozott tanulmány: P. Shen (2000) és mások: *Proc. Natl. Acad. Sc. U. S. A.* 97, 7354.

vándorlási magatartások szintén befolyásolni fogják a sejtlegzés sejt-szervecske sejti tulajdonság örökítő és a sejti férfi tulajdonság-örökítő változás megfigyelt mintáit.³⁹⁵

9. A korábban osztályozott szardíniai, baszk és lapp kívülállók³⁹⁶ alapvetően ugyanazokon a férfi kettős összetevőkön osztoznak, mint más európaiak. Az ő sajátos gyakorisági helyzetük valószínűleg a származástani sodródás és elkülönülés következménye. Ezen felül az itteni elemzők előtérbe állítják az gravetti szerű népesség szétterjedését az Észak-Balkánról.

10. Majdnem mindegyik – jelen tanulmányban elemzett – európai sejti férfi tulajdonság-örökítő egyszerű kettős sejti tulajdonság-örökítő szalag azonos helyén lévő egyező tulajdonság-meghatározó tényezők ugrásszerű örökletes tulajdonság változásaival³⁹⁷ jellemzett tíz leszármazási vonalhoz tartozik. Továbbá az európai öröklődő tulajdonságokat hordozó sejti tulajdonság-örökítő részegység állomány jelentős része felső őskőkori eredetűnek látszik, de az utolsó jégkorszak legnagyobb lehülésének végén áttelepült, amikor Európa legnagyobbbrészt benépesedett.

S a szerzők a tanulmány végén köszönetet mondanak mindenkinek, aki sejti tulajdonság örökítőt (DNS-t) adományozott, K. Kyriakounak a szíriai mintákért, H. Cann-nak a franciákért, A. Piazzanak a néhány olaszért és G. Brumatnak, aki segített nekik bizonyos vérminták összegyűjtésében. (Őt nem említik, de Béres Judit humángenetikustól tudjuk, hogy a magyar mintákat az ő intézetében – Johan Béla Országos Epidemiológiai Központ Humángenetika és Teratológiai Osztálya – gyűjtötték és bocsátották rendelkezésre – elsősorban csángó, bukovinai székely, kevert magyar, palóc és kiskun minták alapján.)³⁹⁸ Szintén hálásak a névtelen szemlélőknek építő kritikájukért és az egyéb (az eredetiben részletezett) szervezeti és állami támogatásért.

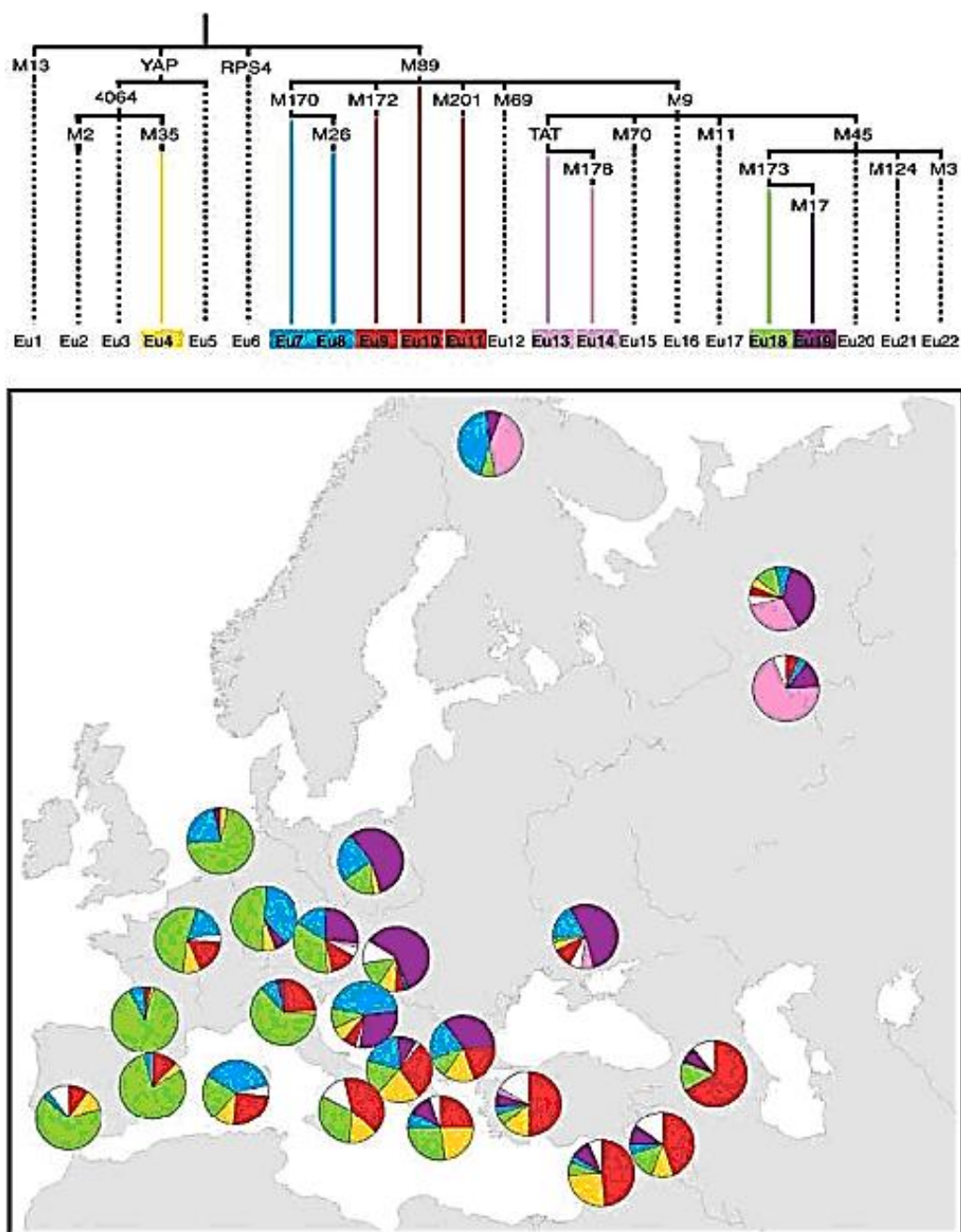
³⁹⁵ Az itt hivatkozott tanulmány: M. T. Seielstadt (1998), E. Minch, L. L. Cavalli-Sforza: *Nature Genet.* 20, 278.

³⁹⁶ Az itt hivatkozott tanulmány: L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ.

³⁹⁷ Azaz biallél mutációkkal.

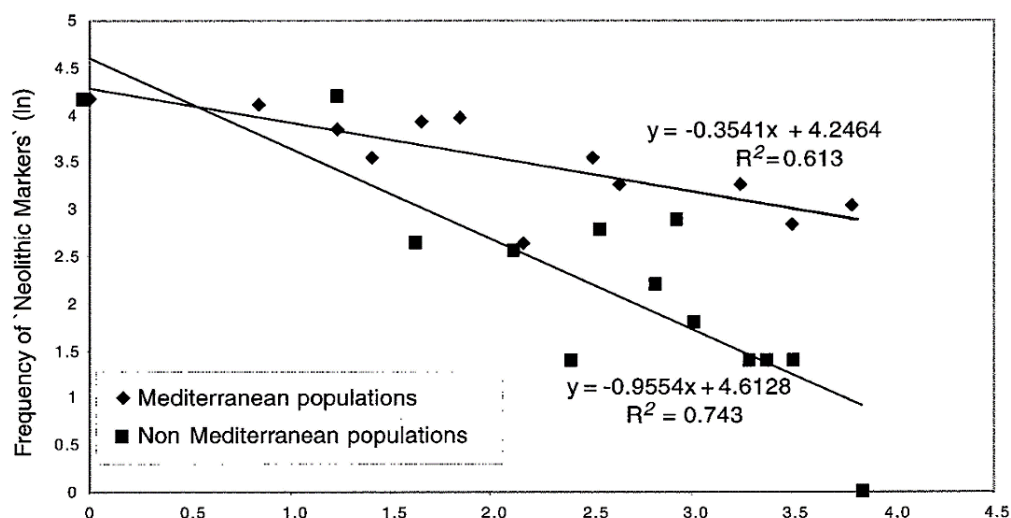
³⁹⁸ V. ö. Mészáros Anita és Dr. Béres Judit: Hazai etnikumok/populációk genetikai struktúrája. *KÖRnyezetvédelmi INFormáció*

<https://www.xn--krinfo-wxa.hu/sites/default/files/M%C3%A9sz%C3%A1ros%20Anita%20%C3%A9s%20B%C3%A9res%20Judit.pdf>

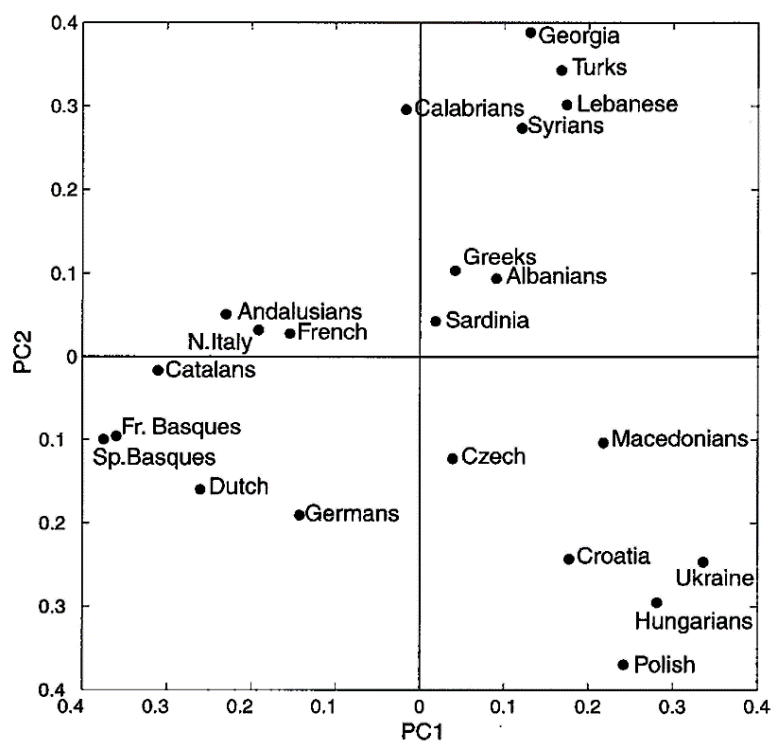

1. ábra fent: Az Európában és másutt talált helyre nem álló sejt férfi tulajdonság-örökítő (NRY) jelzők legtakarékosabban ábrázolt törzsfajlódése. Ebből korábban le lett írva a YAP (M. F. Hammer [1994], *Mol. Biol. Evol.* 11, 749), a TAT (T. Zerjal és mások [1997], *Am. J. Hum. Genet.* 60, 1174), az RPS4 (azaz RPS4YC711T, L. S. Whitfield, J. E. Sulston, P. N. Goodfellow (1995), *Nature* 378, 379) és a 4064 (azaz SRY4064, L. S. Whitfield, J. E. Sulston, P. N. Goodfellow (1995), *Nature* 378, 379). A maradék polimorfizmust nagyfelbontású vegytani folyadékkelemező eljárás (DHPLC) segítségével azonosították (P. A. Underhill és mások [2000], *Nature Genet.* 26, 358, P. A. Underhill és mások (1997): *Genome Res.* 7, 996 és P. Shen és mások [2000], *Proc. Natl. Acad. Sci. U. S. A.* 97, 7354) és letétbe helyezték a National Center for BioTechnology Information (NCBI) dbSNP adatbázisba (www.ncbi.nlm.nih.gov/SNP). A törzsfajlódás elmélyítése az emberszabású majom szekvenciák felhasználásával történt.

Lent: A megfigyelt 19 haplotípus hat osztályba gyűjtve (lásd: 1. táblázat), külön színnel jelölve. Sárga: Eu4, kék: Eu7 és Eu8 együtt (a M170 mutációból), vörös: három haplotípus egyetlen családban, rózsaszín: Eu13 és Eu14, (a TAT mutációból), valamint zöld: Eu18 és bíbor: Eu19 (M173-on osztozva Európa törzsfajlódási földrajzában két külön osztályt jelentenek). A maradék 9 haplotípus – a teljes mintamennyiség 5%-a – fenn fekete pontozott vonallal jelölve, a tortadiagramon pedig a fehér területet. Három haplotípust, az Eu2, Eu5 és Eu21 jelűt nem találták. A tortaszeletek nagysága minden népességnél arányos a haplotípusok vagy haplotípus osztályok viszonylagos gyakoriságával. A két baszk mintát egybevették.

2. ábra. Abszcissza: Az egyes népségek távolsága a két közel-keleti (libanoni, szíriai) népesség átlagától, ezer kilométerben kifejezve. Ordináta: az újkőkori jelzők gyakoriságának a logaritmus (Eu4, Eu9, Eu10 és Eu11 összege) a Földközi-tengeri és a nem Földközi-tengeri népségekben. A közép-keleti pont (x=0) a pontok mindkét sorát figyelembe vette. A két visszavezetési vonal jelentősegteljesen eltérő ($p < 0,01$).

3. ábra. Az 1. táblázat adatainak alapvető összetevőkre vonatkozó elemzése. A első alapvető összetevőre a szórásnégyzet 46.24%-a vezethető vissza, míg a másodikra 34.69 %-a.

1. táblázat. A megvizsgált európai népeiségekben talált haplotípusok gyakorisága (százalékban).

Population†	n	Haplotypes*																		
		Eu1	Eu3	Eu4	Eu6	Eu7	Eu8	Eu9	Eu10	Eu11	Eu12	Eu13	Eu14	Eu15	Eu16	Eu17	Eu18	Eu19	Eu20	Eu21
Andalusian	29			10.3		3.4		6.9	3.4					6.9		3.4	65.5			
Spanish																				
Basque	45			2.2		2.2	4.4		2.2								88.9			
French																				
Basque	22						9.1	4.5									86.4			
Catalan	24			4.2		4.2		4.2		8.3							79.2			
French	23			8.7		17.4		13.0	4.3								52.2		4.3	
Dutch	27			3.7		22.2											70.4	3.7		
German	16			6.2		37.5											50.0	6.2		
Czech and Slovakian	45			2.2		15.6		8.9		4.4			2.2	2.2	2.2		35.6	26.7		
Central-northern																				
Italian	50			2.0		8.0		14.0		10.0							62.0	4.0		
Calabrian	37		2.7	13.5				21.6	10.8	8.0					2.7	5.4	32.4		2.7	
Sardinian	77	1.3		10.4	1.3	2.6	35.1	5.2	5.2	14.2				1.3			22.1			1.3
Croatian	58			6.9		44.8		5.2		1.7					1.7		10.3	29.3		
Albanian	51		2.0	21.6		19.6		23.5	4.0	2.0							17.6	9.8		
Greek	76		1.3	22.4	1.3	7.9		21.0	1.3	2.6				1.3		1.3	27.6	11.8		
Macedonian	20			15.0		20.0		15.0	5.0								10.0	35.0		
Polish	55			3.6		23.6											16.4	56.4		
Hungarian	45			8.9		11.1		2.2		2.2						2.2	13.3	60.0		
Ukrainian	50			4.0		18.0		6.0		4.0	2.0		6.0	2.0			2.0	54.0	2.0	
Georgian	63							33.3	3.2	30.1				1.6	1.6	1.6	14.3	7.9		6.3
Turkish	30		3.3	13.3		3.3		40.0	3.3	6.6			3.3	3.3	3.3	3.3	6.6	6.6	3.3	
Lebanese	31			25.8	3.2	3.2		29.0	16.1	3.2						3.2	6.4	9.7		
Syrian	20		10.0	10.0		5.0		15.0	30.0		5.0						15.0	10.0		
Saami	24					41.7							41.7				8.3	8.3		
Udmurt	43			4.7		7.0			4.7			2.3	27.9		4.6		11.6	37.2		
Mari	46					4.3			6.5			4.3	65.2		6.5			13.0		
Total	1007																			

*The haplotypes are defined by the following markers and the respective derived alleles: Eu1, M13-C; Eu3, YAP⁺; 4064-A; Eu4, YAP⁺; 4064-A, M35-C; Eu6, RPS4-T; Eu7, M89-T, M170-C; Eu8, M89-T, M170-C, M26-A; Eu9, M89-T, M172-G; Eu10, M89-T; Eu11, M89-T, M201-T; Eu12, M89-T, M69-C; Eu13, M89-T, M9-G, TAT-C; Eu14, M89-T, M9-G, TAT-C, M178-T; Eu15, M89-T, M9-G, M70-C; Eu16, M89-T, M9-G; Eu17, M89-T, M9-G, M11-G; Eu18, M89-T, M9-G, M45-A, M173-C; Eu19, M89-T, M9-G, M45-A, M173-C, M17(delG); Eu20, M89-T, M9-G, M45-A; Eu21, M89-T, M9-G, M45-A, M124-T. Haplotypes Eu2, Eu5, and Eu22 were not observed. †Several samples were previously described (10, 11, 28). Samples not previously examined included 23 French, 16 Germans, 39 northern Italians, 45 Sardinians, 58 Croats, 20 Macedonians from northern Greece, 55 Poles, 50 Ukrainians, 20 Syrians, 24 Saami, 43 Udmurts, and 46 Mari.

A haplotípusok a következő jelzők által vannak meghatározva és a nekik megfelelő allélek levezetve: Eu1, M13-C; Eu3, YAP⁺; 4064-A, M35-C; Eu6, RPS4-T; Eu7, M89-T, M170-C; Eu8, M89-T, M170-C, M26-A; Eu9, M89-T, M172-G; Eu10, M89-T, M201-T; Eu12, M89-T, M69-C; Eu13, M89-T, M9-G, TAT-C, M178-T; Eu15, M89-T, M9-G, M70-C; Eu16, m89-t, m9-g; Eu17, M89-T, M9-G, M11-G; Eu18, M89-T, M9-G, M45-A, M173-C; Eu1869, M89-T, M9-G, M45-A, M173-C, M17(delG); Eu20, M89-T, M9-G, M-45-A; Eu21, M89-T, M9-G, M45-A, M124-T. Az Eu2, Au5 és Eu22 haplotípust nem észlelték. Számos mintát már korábban leírtak (O. Semino (1996), G. Passarino, A. Brega, M. Fellous, A. S. Santachiara-Benerecetti: *Am. J. Hum. Genet.* 59, 964; P. A. Underhill (2000) és mások: *Nature Genet.* 26, 358; L. Quintana-Mirzi (1999) és mások: *Ann. Hum. Genet.* 63, 153). Korábban nem vizsgáltak közül való 23 francia, 16 német, 39 észak-olasz, 45 szardíniai, 59 horvát, 20 észak-görögországi makedón, 55 lengyel, 50 ukrán 20 szír, 24 lapp, 43 udmurt és 46 mari példány.

2. táblázat. Az első három, nem nemi kromoszóma által meghatározott fehérje jelzőkön alapuló alapvető összetevő összefüggése (L. L. Cavalli-Sforza (1994), P. Menozzi, A. Piazza: *The History and Geography of Human Genes*. Princeton Univ. Press, Princeton NJ.) és a fontosabb európai Y kromoszóma haplotípusok gyakorisága.

Table 2. Correlation between the first three PCs based on autosomal protein markers (5) and the frequency of the major European Y chromosome haplotypes.

	Eu4	Eu9+Eu10+Eu11	Eu7	Eu18	Eu13+Eu14	Eu19
PC1 (28%)†	0.6806**	0.7939**	-0.4450*	-0.3004	-0.3644	-0.1673
PC2 (22%)†	-0.1415	0.0626	0.0594	-0.6967**	0.7570**	0.2074
PC3 (11%)†	-0.3385	-0.1248	0.0924	-0.3836	0.0438	0.7270**

*P < 0.05. **P < 0.001. †Portion of variation accounted for by each PC based on autosomal protein markers (5).

† A változás résznek megfelelő nem nemi kromoszóma által meghatározott fehérje jelzőkön alapuló egyes alapvető összetevő.

II. A közölt eredmények s más hozzászólások kiegészítése, értékelése

Az Y kromoszóma az ember hím nemét jelzi. A kromoszómák általában párban vannak, és így jön össze az emberi 42 a 21 párból. Nőknél nincs gond, ott valamennyi kromoszóma pában van, és ezért a mutáció esélye kisebb, mert annak a valószínűsége, hogy a pár mindkét felében megtörténik a mutáció, nagyon kicsi, így a 'hibákat' az új egyed fejlődés közben kijavítja: a hibás párt kiiktatja.

Ellenben a férfiaknál az egyik kromoszóma, az X formájú nem rendelkezik párral, mert annak egyik lába hiányzik, azaz Y formájú. A kettő nem azonos. Ennek egyetlen szerepe van, a kifejlődő egyedet férfi nemiséggel látja el. Úgy néz ki, hogy semmiféle más feladata nincs, a rajta lévő gének üresek.

Minthogy ez férfiről férfire öröklődik – ahogy a női petesejt mitokondriuma is csakis a női utódnak adódik át – ezért a férfiág elemezhető vele. Minthogy nincs párja, ezért a mutációra érzékenyebb, a változás sebessége nála sokkal gyorsabb, hisz nincsen korrigáló tükörkép. Innen is jön az, hogy a nő a genetikai információt megőrzi, s a férfi az, aki annak változásait serkenti. A női petesejt ugyanis a születéstől ott van a petefészekben, azaz az anya még beleírhat, de a továbbadója már nem, ugyanakkor a férfi ondó akkor képződik, amikor fel is használandó (nem sokkal korábban, talán néhány nappal), ezért az egyed életében bekövetkező változásokat beleépíti, azaz a tapasztalatot átörökíti.

A meglepő az, hogy az Y kromoszóma elemzése nem ugyanoda visz, mint a mitokondriumé, azaz a férfi és a női emberős nem ugyanazon területről való. Az Y kromoszómával a Távol-Keletre vezet a sor vissza, a mitokondriummal pedig Afrikába. És erről talán azért nem szeretnek túl hangosan beszélni, mert az Ős Ádám–Ős Éva modell ezzel nem áll össze. S ha például az Y követésével a Palesztinába menő középponti találkozást szeretnék és vélik kimutatni, de akkor bizony az európai Y elemzés nem ad középponti helyzetet Levantinnak, csak leágazást.

Cunliffe tanulmánya a jégkorszak felmelegedését követő növényi előnyomulásról nem enged meg az északi nagy népesség koncepciót, mert a jégkorszak lehűlő szakaszában a folyók mellé települtek fokozatosan délre húzódtak, és előtte sem voltak, még a Volga–könyök magasságában sem. Az Urál túloldalán a Tien–San mellől jelenhettek meg, de az Uráltól délre áthatolhatatlan mocsarak voltak a Káspi–tengerig. Csakis a jégkorszak fölmelegedésének utolsó szakaszát követően tudott ember átmenni az Urál és a Káspi-tenger között, azaz a Kurgán mozgás idején, a j. e. 5000 után. Ezért is van baj bármiféle uráli őshaza elmélettel.

Az emberiség őstörténetét tekintve nem lehet egyszerűen pusztán a természeti környezet egyes állapotaiból kiindulni. Azaz ha a jég a kérdéses időszakban ki is kerülte az Urált végig, északon is, egyáltalán nem lehet oda szükségszerűen feltételezni emberek nagy tömegeinek az átvonulását. Mert már az is feltételezés, hogy nagy tömegek északra kerültek volna a mamut után menve, mert a mamut követte volna az északra húzódó kedvező életfeltételeit, majd midőn azok ott is megszűntek, átment volna az Urál keleti oldalára. Az emberek meg utána jó nagy tömegben, mert arra kényszerültek.

Ez tehát elvileg is lehetetlen volt Cunliffe szerint. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy a jégkorszak lehűlő szakaszában a mamutvadászok a mamut után jöttek be a Kárpát-medencébe és itt halt ki a mamut. E vadászok itt tértek át a szarvas vadászatára a leghidegebb időszakot megelőző 5–6 évezredben. Nem kellett vagy lehetett tehát sehová sem követniük a mamutokat. Nem áll meg a társadalom északra költöztetése. Ehelyett azt kell hangsúlyozni, hogy sem Afrika, sem a Kaukázus nem az egyedüli tényező ebben a folyamatban, hanem a Kárpát-medence inkább az elsődleges, a bükki kultúra. Északon ugyanis semmiféle földművelés nem volt lehetséges és így a letelepedéssel is bajok lettek volna, még csak kezdetleges állattenyésztésre sem nyílt ott ekkor semmi lehetőség. Azaz a feltételek a nagy népesség eltartására ekkor csak a Kárpátok környékén voltak meg továbbra is, tehát itt kellett maradjanak, azok, akik majd a később magyarnak nevezett nyelvet már ekkor beszélték.

Majd a szarvas–vadászok a fölmelegedés után követték az északra vonuló szarvasokat, amit viszont nem lehet nem figyelembe venni, hiszen ezután jelenik meg Észak–Kelet–Európában a szvidéri műveltség és a később finnugornak nevezett jelenség. A mamutok már azelőtt kihaltak, hogy az Urál túloldalára lehetett jutni. Ha az Urál túloldalán is voltak mamut-vadászok, azok tehát a Tien-San lejtőiről ereszkedtek le, amire Gábori Miklós könyve kifejezetten és határozottan utal. Mert Gábori könyve nem csupán útleírás, hanem komoly régészeti anyag előadása. S ha e túloldali mamutvadászoktól áterjedt is keletre, egészen Amerikáig a technika, ahhoz csak egyes szavak tartozhattak, nem a nyelv egésze. De a globális értelmet tekintve, azaz a műveltségi azonos jegyeket értelmezve nem kell feltétlenül emberek tízezreit mozgatni, költöztetni a magyarázathoz. Lehetséges ugyanis a párhuzamos értelmezés, minek lényege, hogy akkor az alapfelfogás mellérendelő volt és sok jelenségre az azonos módon működő emberi elme azonos választ adott, amint ad azóta is. A mellérendelő alapfelfogásra a jégkorszak kemény időjárási körülmények között élő embernek létfontosságúan szüksége volt, mert csakis együttműködve tudta biztosítani maga és társai létfeltételeit.

25–30 évezrede tehát valóban bejött a Kárpát-medencébe a mamutvadászok népe, mint a gravetti kultúra népe. De ez persze még nem nép, mert akkor még nem volt néppé szerveződés, de ők mindenesetre a Kaukázusban kialakult embertípust hozták be. Velük ötvöződött a helyi lakosság és hozta létre a cromagnont. Gábori könyvében erre igen komoly adatok vannak, amint Cser Ferenc könyvében is. Azok is a mousteri kultúra utódai, akik átfejlődésének a Donnál találták meg tárgyi leletsort. Ebben a régészek számára azért kellemetlen, mert nem támogatja az Ős–Éva modellt. Európa népessége a hajdani homo erectus közvetlen utóda és az erectus három helyen fejlődött modern emberré: tömegében a Kaukázusban, majd Európában a Dordogne és a bükki ember alakult azzá. A mamutvadászok azonban még mellérendelő szemléletűek voltak. A neandervölgyi utódok ugyancsak.

A mezozoikum, amely időszakról alig van hiteles lelőhely, 12 ezer éve kezdődött, de nem 7 ezer éve, mint a hagyományos kormeghatározás véli, hanem a C14 szerint 8–9 ezer éve volt a váltás a neolitikumra, de inkább 9 ezer éve. A Körös–Tisza műveltség jelen előtt 8500 körül jelent meg, j. e. 7500 évvel pedig már a Vinča volt jelen. S közben ott van még a Lepenski-Mir műveltség j. e. 10000-ből a Duna alsó folyásánál, valamint ott van az egyik bükki barlang gyermek csontváza, amely 11 évezredes.

A többágú őstörténet meghirdetése nagy teljesítmény, miáltal minden korábbi írás, kutatás igen jól megállja a helyét, időszerű és igaz marad, mert az idő nem lövi ki főleg a főnökelméletet, aminek alávetette magát, mind a legtöbb irányzat a modern tudományban. Páran igen régtől képviselik Kárpát-medencei eredetünket, s hogy bizonyítottan igen régtől védjük, tartjuk eme Magyar-medencét. Az idei nyári MVSZ-konferencián is a "Kelet" csak alibi volt végül, mert a Kárpát-medencei eredet vált áttörő gondolattá. Bár azt is központi gondolatként elfogadni látszottak, hogy minden innét ment valahogy ki minden irányba, s aztán nem véletlen, hogy kint is megmaradt és később kicsit másként, de visszatért.

Szabó István Mihály más (220 amerikai) irodalmakra is építve felépített egy mamutvadász elméletet az ugor népre, amely átment a mamut után az Urálon északon annakidején, majd Amerikába is átment, szétáradt egész Euráziában, s végül Árpádékkal, az Urál felől nem sokkal korábban indulva, bejött, hogy Európa közepén a magyarságot megalkossa. Nohát itt tartunk, a Science-hatására.

De tarthatatlan, hogy 30 ezer éve népről lehessen beszélni. Ráadásul félmillióról, a Sarkkörön túl. Ő ugyan természettudományi adatokra hivatkozik, de csak úgy nagy általában. Szóval ez így nem maradhat. De nem igazán vele van a baj, mert ő csak hüen ismerteti a vonatkozó nagyszámú amerikai irodalmat. Valamiért az amerikaiaknak fontos ez a tévedés, téves értéke-

lés. Vagy csak tudatlanok. Mert ha nincs adat, akkor jönnek a feltételezések. Azok meg mindig a régi beidegződések mentén jönnek.

De az is baj, hogy mindenki kritika nélkül megy az 'amerikai után', és nem súlyoz mások alapján. Ha rendelkezésemre áll az amerikai, de jobb mondjuk a francia, akkor komolyabb súllyal kell használni a franciát.

A Pecsora környéke eléggé üres volt a würm jégkorszak felmelegedésekor. Ezt Götz László is erősen hangsúlyozta, mert az általa bíralt finnugorizmus oda köt mindent, az Urál két oldalára.

A Cunliffe könyvében lévő komoly tanulmány a jégkorszak fölmelegedését követő növényi előrenyomulásról nem enged ilyesmit leírni. Vagy ugyanilyen Gábori Miklós korrekt könyve. Útleírásnak tűnik, pedig a legkomolyabb régészeti anyag.

Költő László ősidői rendje szerint: 1. A 12 millió éves Ramapithecus és kultúrája. 2. Az alsó paleolitikumi, 800-220 ezer éves, Paleohungaricus és kultúrája. 3. Középső paleolitikumi 70-30 ezer éves, mousteri Érd, Tata, Subalyuk, Szeleta kultúra. 4. Felső paleolitikum, 30-12 ezer év, aurignaci Istállóskő, gravetti Szeleta, Ságvár kultúra. 5. A mezolitikum 12-7 ezer éve, mely időszakról alig van hiteles lelőhely. — De az itteni váltóidőpont hibás, még a hagyományos és nem a C14 kormeghatározás szerinti. Ez a határ 8-9 ezer év, inkább 9, mint 8. A Körös-Tisza műveltség jelen előtt 8500 körül jelent meg. Jelen előtt 7500 évvel már a Vinča volt jelen. Közben azért ott van a Lepenski-Mir műveltség a Duna alsó folyásánál, ami jelen előtt 10 évezredes és ott van az egyik bükki barlang gyermek csontváza, ami 11 évezredes. 6. Neolitikumi 7-5 ezer éves Körös, alföld-dunántúli vonaldíszes, tiszai, lengyeli kultúra. 7. 5-4 ezer éves kora, közép és késő rézkor: Tiszapolgár, Bodrogkeresztúr, Pécel kultúra. 8. 4 ezer évtől kora bronzkori Zók, Nagyrév, Makó kultúra. 9. Középső bronzkori Füzesabony–Gyulavarsánd, mészbetétes edények, Vátya kultúra. 10. Késő bronzkori halomsíros, urnamezős, Gáva kultúra. 11. Ókor–kora vaskor, 2900-2700 éves kimmer, sigynna, preszkíta, (Hallstadt) kultúra. 12. Vaskori 2700–2500 éves szkíta kultúra. 13. Késő vaskori 2400 éves kelta (La Tène) kultúra. 14. Római kori kb. 2000 éves dák, jazyg, szarmata kultúra. 15. Kora népvándorlás kori markomann, quad kultúra. 16. Kora középkor–népvándorlás kori hun, gót, gepida, langobárd, avar, magyar kultúra. 17. A népvándorlás kort záró magyar államalapító kultúra. 18. 1000–1303, Árpád-kori, Árpád-házi királyok kori bevándorló kun, román kultúra. 19. Középkor–későközépkori–koraújkori török kultúra.³⁹⁹

Viszont Szabó István Mihálynál is azt látjuk, hogy a természeti környezetből indul ki automatikusan. Tehát ha a jég az Urált kikerülte, és volt ott egy lakható sáv, akkor szükségszerű volt, hogy odamenjenek, akik előtte már északra húzódtak és szorult helyzetbe kerültek onnan (az Uráltól) nyugatabbra. Tehát még az elvi lehetőséget is ki kell zárunk, őt (őket) csak az győzi meg. Ez a kemény kizárás pedig az északra felköltözéssel, felköltözőkkel lehet kapcsolatos. Szabó István Mihály nem is akarja behozni szinte őket a Kárpát-medencébe, hanem a Kaukázusból (afrikai érkezéssel) egyenes ívben viszi őket északra. De ha sem Afrika, sem a Kaukázus nem egyedüli tényező ebben a folyamatban, hanem a Kárpát-medence inkább az elsődleges, a Bükki kultúra, akkor nem áll meg a teljes társadalom északra költözése. Hiszen ott földművelés nem volt lehetséges, merthogy azért az akkori ottani hőmérséklet fagyponthoz közeli és alatti volt. Jég azért nem rakódott le, mert oda, nyugati légáramlással az Urál keleti felére már párás levegő nem került. Nem volt honnan lerakódnia a jégnek. A letelepedéssel is nehézségek voltak. A feltételek a nagy népesség eltartására csak a Kárpátok környékén voltak meg továbbra is, tehát itt maradtak, akik a későbbi magyar nevű nyelvet beszélték.

Cunliffe könyvét kézbe kellett volna venni, mert nagyon fontos Európa régészetét tekintve. Az a baj, hogy a jégkorszak lehűlő szakaszában a folyók mellé települtek fokozatosan délre húzódtak, és előtte sem voltak a Volga környékén sem. A Tien-San mellől jelenhettek meg az

³⁹⁹ Költő László: A Kárpát-medence régészeti vázlata, archeometria. [Acta XVIII/1](#), pp. 323-324.

Urál túloldalán, de az Uráltól délre áthatolhatatlan mocsarak voltak a Kaspi-tengerig. Csakis a jégkorszak fölmelegedésének utolsó szakaszát követően tudott ember átmenni az Urál és a Káspi között, azaz a Kurgán mozgás idején, a jelen előtt 5000 után. Ezért zűrös az uráli őshaza elmélete.

Viszont, mi van, ha abban mégis a mamut után északra kullogók azt mindenüvé követték, s amikor átmentek utána az Urál túloldalára, nem álltak meg. Illetve talán maga a kultúra áthúzódhatott egészen Amerikáig. (Nem kellett ahhoz oda költöznie az uráliaknak, de a technikát átadhatták – amihez a nyelv is hozzátartozott.)

De nem mehettek át, mert a jégkorszak lehűlő szakaszában a mamut után jöttek be a Kárpát-medencébe, és itt halt ki a mamut. Itt tértek át a szarvas vadászatra a leghidegebb időszakot megelőző 5-6 évezredben, aztán a fölmelegedés után már a szarvasokat követték. Erről nem tudni, igen a legnagyobb tévedés. És szavak tartoznak a technikához, nem a nyelv egésze. A mamutok kihaltak, mielőtt az Urál túloldalára lehetett jutni. Ha a túloldalon voltak is mamutvadászok, akkor azok a Tien San lejtőiről ereszkedtek le északra. Gábori könyve erre kifejezetten és keményen utal!

Azért is igen éleszél kell lennünk, mert mások mindent kisajátítanak. Pazirikról, a paziriki leletről orosz és francia régészről filmje arról szólt, hogy az szláv volt (indoeurópai). Ebben az a rossz, hogy a más vetítik vissza, azt igazolják. Ezért nekünk meg azt kell hangsúlyoznunk, ha az nem hozzánk tartozik, hogy miért nem a mi tömbünk még akkor sem, ha ahhoz hasonló kisebbség többször költözött is hozzánk onnét is, a Kárpát-medencébe. Ezért a Kárpát-medencei magyar eredetről szóló könyveket⁴⁰⁰ angolul és más nyelveken is ki kell adni.

A Science azonos számában, de néhány oldallal előbb van egy másik cikk, Anna Gibbons riportja néhány népesség-régésszel. Ebben a dolgok sokkal érthetőbbek, az ebben elhangzottak sokkal inkább megérthetőek, és lényegében a másik cikket csak adatforrássá teszik. Arra a cikkre reagálnak, szóval szoros a kapcsolatuk. Akinek az Science szám a kezében volt, annak a másik, a magyarító riport cikket is látnia, olvasnia kellett. Tehát aki csak a Semino és társai cikket idézni, mivel az kevésbé érthető, jobban tud manipulálni vele. Nem feltétlenül akar persze szándékosan bárkit is félrevezetni, hanem arra áll az agya, hogy már sajnos magától (a választott anyagtól) félremegy.

Amikor a genetikusok megtagadták az ún. finnugorságot, akkor sokan azonnal ugrottak keltre. Egyébként a Semino munkában az ott felhozott közép-ázsiai gén eredetet rosszul interpretálták. Az azt jelenti, hogy egy korábbi részből való leágazást ott találnak, de nem a forrást. A forrás föltehetően a Kaukázus volt. Gábori ír erről a könyvében, de a régészek elhallgatják. Talán meg kellene tanulni grúzul és örményül, hogy a munkáikat feldolgozhassuk.

A Fejes Pál könyve a Seminóékra reagál. Persze ő a mennybe megy, s hasonlókat mond, mint Szabó István Mihály. Van egy harmadik személy is, Gulyás István, akinek Isten diktálja a történelmet, és úgy gondolja, 50.000 éve Kína területére telepítette vissza az Isten a magyarokat, amikor azért vitte el őket a Földről, mert közben a földet egy méter mélyen kiégette, hogy megtisztítsa. Aztán ő ugyanarra viszi őket, mint Szabó István Mihály, tehát Amerikába, Equadorig, hogy a géntisztítást népkeveredéssel elvégezzék, ami isteni feladat. Ugyanúgy vissza is jönnek, északon bejutnak Európába, de a Kárpát-medence foglalt, ezért lemennek Etiópiáig, majd igen későn a Kaukázuson keresztül aztán, mint honfoglaló Árpádiak érkeznek be. Fejes pedig, szintén ugyanebben az időben Kínából India felé viszi ezeket a szerencsétlen ősokeket. Mármost szerintem érdemes lenne elgondolkozni ezen a hármass egyezésen. Nem tudtak egymásról biztosan. Ez tehát lehet olyan közös eredmény, rezonancia is, aminek kell legyen valami valóságos eredete, talán legfőképpen valami eszmeáramlat, amire ők különböző utakon eljutottak: természettudomány, írástörténet és a szellemtörténet útján. Mert ha nincs is igazuk, talán van valami lehetőség általuk valami eredményre jutni.

⁴⁰⁰ Például Cser (2000) Ferenc: *Gyökerek. Töprengések a magyar nép és nyelv Kárpát-medencei eredetéről*. Szerzői kiadás, Melbourne. <http://www.leventevezet.extra.hu/gyokerek.pdf>.

Bár szörnyű, hogy nem tudnak semmit, vagy nem akarnak, földtörténetről, időrendről, megfelelő korok régészeti anyagáról, a fantáziájuk szabadon jár. Nem kell telepátia ahhoz, hogy összehangolódjanak, hiszen ezek a kérdések már újságírók szintjén kerengenek, – de nem a korrekt, nem a tényekre alapuló megoldásokként.

A három azonos gondolatmenethez nem kell rezonancia, mert az ősnyelv, az ősnép gondolata a levegőben van, s a Mú-katasztrófa elmélet is azzal foglalkozik. Nem kell egymásról tudniuk, hogy ugyanarra a világot behálózó magyar kalandozás gondolatára jussanak. Pedig tévedés. Amerikába nem akkor ment az ember, hanem akkor, amikor Ausztráliába is, és föltehetően vízen. Ausztráliában a Würm lehülési szakaszának nagyon az elején ment át az ember, és legalább 90 km-t kellett nyílt vízen mennie, hogy odaérjen. Nem tudott visszajönni, mert a tutaj csak egy irányba ment, mire odaért, újabb útra már használhatatlan volt, elázott, Ausztráliában meg egy útra való tutajt sem tudott készíteni. Legalább 30 embernek kellett oda menni közel egy időben, hogy szaporodni képesek legyenek és valamiféle elvont gondolkozással kellett rendelkezniük, hogy a horizonton lévő felhőkből rájöjjenek: ott szárazföld van! 60 évezrede ott él az ember, és 60 évezredes szikla kőarcai, majd festményei vannak. Mindezt tízezer évvel azelőtt tette meg egy alapvetően mongolid népesség, hogy Afrikából a modern ember kijött volna. Nyilvánvaló képtelenség, de nem maga az ausztráliai benépesedés, hanem, hogy a modern ember kizárólagos forrása Afrika.

Fejes cikke különösen elszomorító, mert értelmes ember hogyan hozhat össze ilyet? Olyan, mintha csak játszana, s nem hinné komolyan, amit ír. Több oldalról, kapásból lehet cáfolni, hiszen sem a földtörténetet, sem területek éghajlati és növényi viszonyait, sem a régészeti emlékeket nem ismeri. Az egész egy fantáziadús mese, valóságalapja szinte nulla. Ahogy belekeveri a valóságos dolgokat, az azonban arra utal, hogy az olvasókat tökéletesen bugyutának fogja fel. Sajnálatos, mert az ilyen munkák a valódi alternatívák hitelét is rontják.

És aki e tévedéseket követi, visszatér az 'ősi hitvilágához'. A szkíták ugyanis nem voltak szumirok, nem beszéltek azon a nyelven. Amit róluk tudni lehet, néhány név alapján, csupán annyi, hogy *indoeurópai* isteneket imádtak. A sumérok nem lovagoltak, nem kerültek ki a sztyeppére, csakis a nagy sűrűségű városi életmódra voltak alkalmasak. Városból nem vezet az út a sztyepei élethez, nem értenek hozzá, ott elpusztulnak.

A közép-ázsiai hivatkozást sokan félreértik és magyarázzák. Annak az európaival közös gyökere a Kaukázus. Innen mentek keletre és nyugatra. Innen rajzott ki a gravetti népe, és az átalakulás a Don mellett tetten érhető, amikor a moustéri szerszámok átalakulnak gravettivé. Ez a forrás, azaz nem Szíria és nem Afrika. Közép-Ázsiában, amire sokan gondolnak (turk területek, Aral-tótól keletre) nem volt emberi települési forrás, a korai ember kizárólag dombos, hegyvidéken élt. Kirgízia embere nem fejlődött se aurignacivá, se gravettivé, azokat ezek fölváltották, később. Ideje Gábori könyvét elolvasni!⁴⁰¹

Az uráli embereket a TAT jellemzi, és a Semino cikk külön ki is emeli, hogy magyaroknál TAT-utód gént nem találtak! Ez a fontos, mert nem az Uráltól jött a magyarság.

A gravetti népe valóban Ukrajnában és a Kárpátokon belül vészelt át a jégkorszak leghidegebb részét. Gáboriné könyvében minden világosan le van írva.⁴⁰² Erről a nemzetközi régészet nem akar tudni: igenis, a leghidegebb időszakban a Kárpátok között volt emberi élet, és nem is akármilyen, és ez nem vonult Észak-Balkánra. Hacsak a Kárpát-medence nem Észak-Balkán!

A Semino cikk leglényegesebb mondandója az, hogy az európai népesség döntő mértékben európai eredetű. S hogy az M45-ös gén közép-ázsiai, az azt jelenti, hogy kaukázusi és nem azt, hogy uráli. Délen élt az ember, a jégkorszak lehülő időszakában sem nagyon találász az Urál környékén emberi telepeket. Gábori bemutatja, hogy a Káspi-tenger fölött mocsaras volt a terület, ott ember a lovas kultúrákig nem tudott áthaladni az Urál egyik oldaláról a másikra. A kelet-

⁴⁰¹ Gábori Miklós: *Ala Tau Ararát – Régészeti utazások*. Gondolat, Budapest, 1974.

⁴⁰² Gáboriné Csánk Vera: *Az ősember Magyarországon*. Gondolat, Budapest, 1980.

nyugati mozgás csakis a Kaukázus vonalában, a Káspi tengertől délre történt. Ez a góc az A vércsoport mutációját jelenti, ami Európában 35%-ban van jelen a 25-30%-os ősi 0-ás vércsoport mellett. Ami keletről jött, az a B vércsoport, ami a Kárpátok között alakult ki, az meg az AB. A neandervölgyi génjét főntebb kell keresni, az ág eredeténél, ami a magyarságnál talán 5%.

Egyébként a főemlősök közös pontjától indították a gén-családfát. És akik nem értik a genetikai törzsfajlódást, megették a szlávságra utaló lehetetlen állítást is. Az elágazásokhoz a genetikusok matematikai alapon rendelnek időt és úgy tűnik, hogy egy adott időtávolságra, pl. tíz évezredre tesznek egy-egy elágazást. Csakhogy a spontán mutáció, mindamellett, hogy ritka, ráadásul nem az idővel arányos, hanem az események számával. Egy több milliárdos népességű földön egy-egy elágazás valószínűsége nagyságrendekkel gyakrabban történik meg időegység alatt, mint akkor, amikor a Föld teljes emberkészlete talán még egy millió sem volt.

D. Emberi őstörténeti és öröklődéstani összefüggések összefoglalása ábrákkal

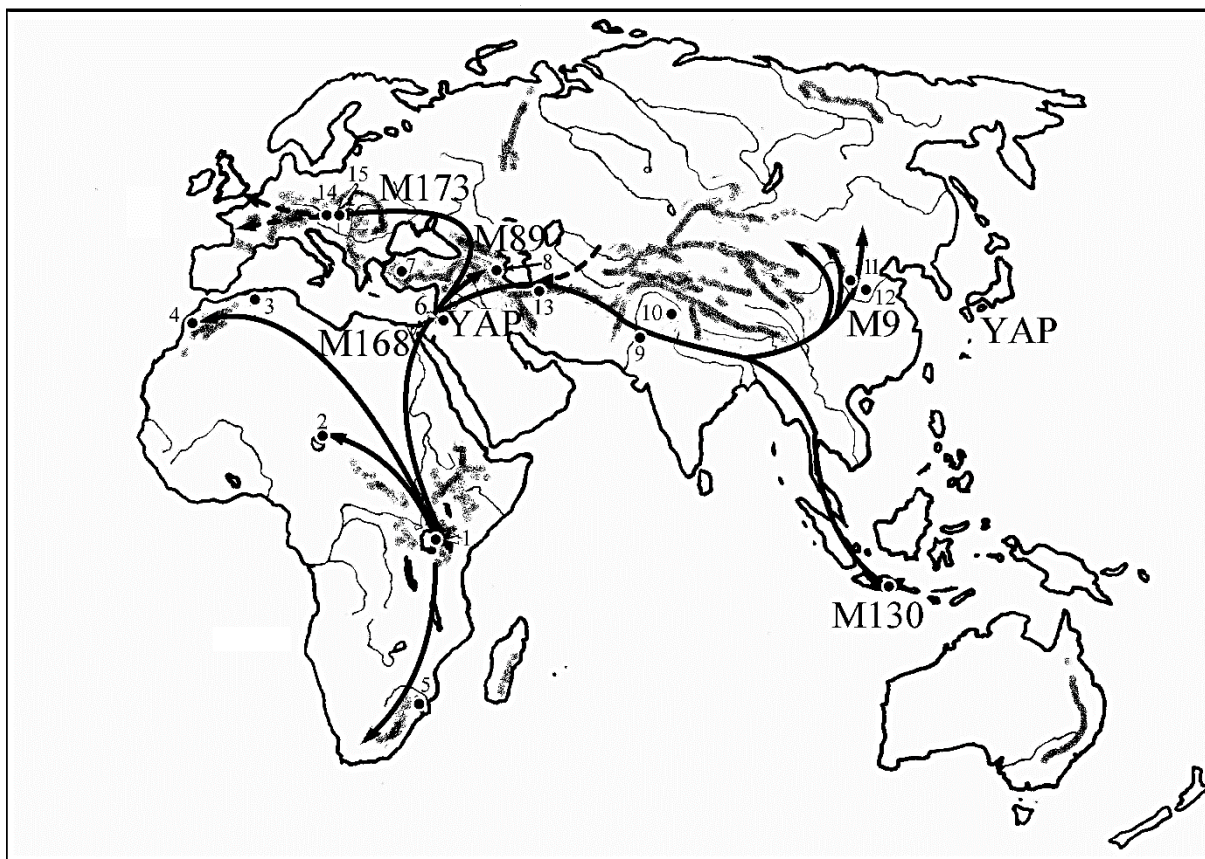
M168 mutációs réteg embere jön ki Afrikából. Ez az ember a Homo erectus lehetett (oda előbb átmehetett, mert a Homo ergastrasnak vannak 1,6 millió éves nyomai a Kaukázusban). Levante keleti végén az M130 elválik tőle és később egész Indiáig, Indonéziáig elér.

A Kaukázusban pedig az M89 mutáció jelenik meg és lesz az alapja jóval később az Ázsiába és Európába menő, további mutációkat hordozó embereknek.

A következő szint, amikor az M9 elindul és Észak-Kínáig jut.

Az M9-ből már elindulása előtt leágazó M45 lesz az európai mutációk kiindulópontja. Ezért sem jöhettek tehát a Közép-Európaiak Kínából.

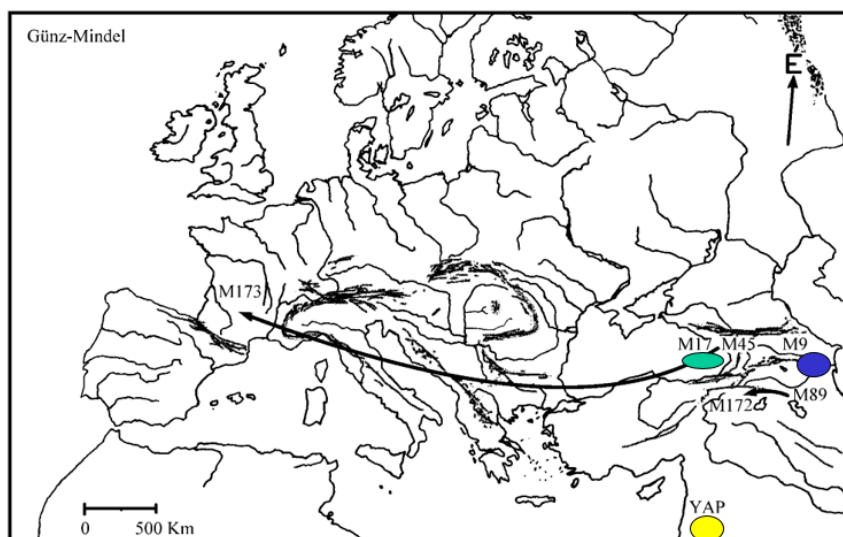
Az ebből az M45-ből leágazó korábbi ág az M173 lehet, amely legkorábban indulhatott el, mert egészen Nyugat-Európáig jutott. És lehet, nem úgy haladt, amint azt például Szabó István Mihály – bizonyára Vértesszőlős László ábrája (lásd a 4. ábrát) nyomán – bemutatta,⁴⁰³ hanem Kis-Ázsián át, mert akkor még a Boszporusz-szoros zárva volt.

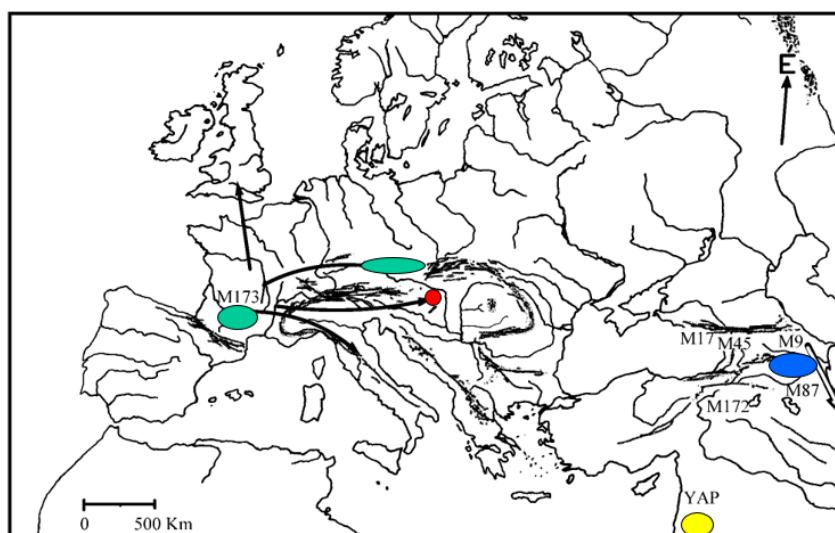
4. ábra. Homo erectus vándorlás Vértesszőlős László ábráján.⁴⁰⁴ Kiegészítésünk: a legfontosabb férfi tulajdonság-örökítő jelzők az elágazások mellett. Műveltségek: 1: Olduvai, 2: Koro-Toro, 3: Ternifine, 4: Sidi Abderrahman, 5: Swartkrans, 6: Ubeidiya, 7: Karain, 8: Borda balka, 9: Soan, 10: Guler, 11: Chaukau-tien, 12: Lantian, 13: Dushanbe, 14: Buda, 15: Vértesszőlős.

⁴⁰³ Lásd Szabó István Mihály: Vezérfonal a magyar és az uráli népek őstörténetének áttekintésére. (A szakirodalom kritikai összefoglalása.) *A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola* (Budapest 2003). Budapest-Zürich, 2004. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* XVIII. évf. 2. szám. pp. 69-104. <http://mek.oszk.hu/05900/05943/05943.pdf>. Szabó István Mihály: *A magyar népe eredete. Az uráli népek eurázsiai-amerikai őstörténete*. Mundus, Budapest, 2004.

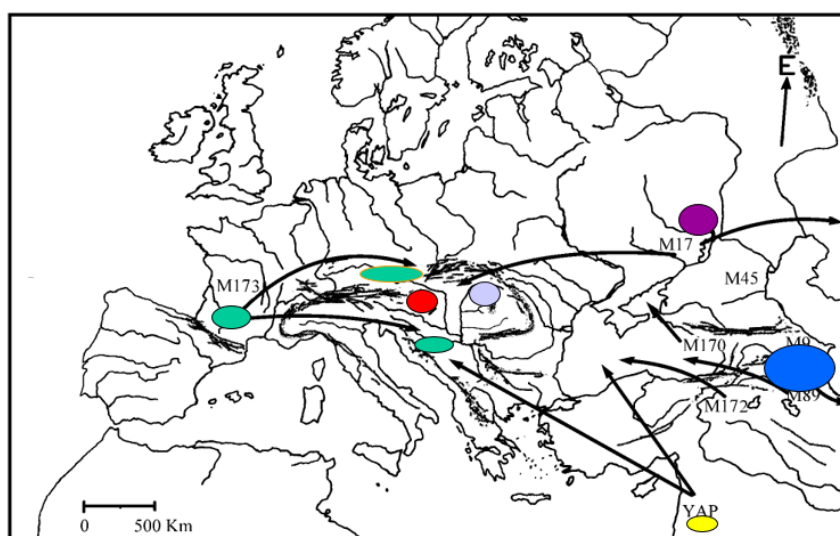
⁴⁰⁴ Vértesszőlős László: *Kavicsösvény. A vértesszőlősi előember regénye*. Budapest, 1969.

5. ábra. Génáramlás a günz jégkorszak végén (j. e. 660–500.000).

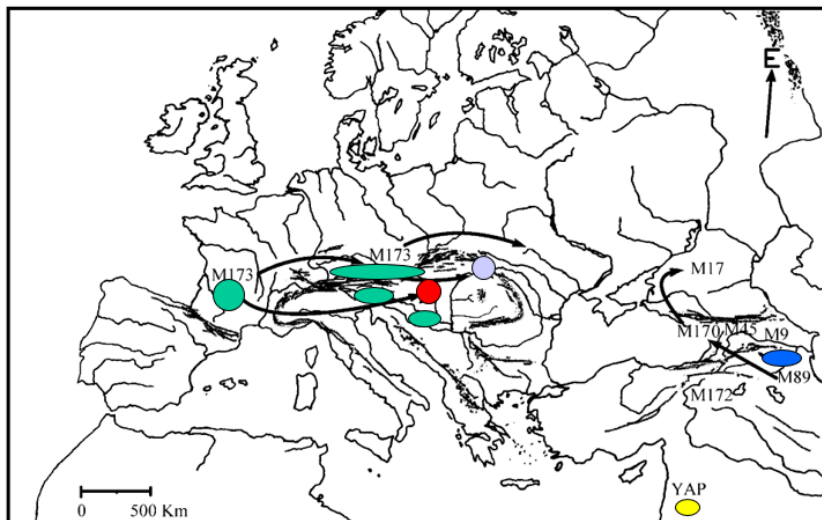

6. ábra. Génáramlás a minden jégkorszak idején (j. e. 476–270.000). Vértesszőlős és Buda: je. e. 450–250.000.

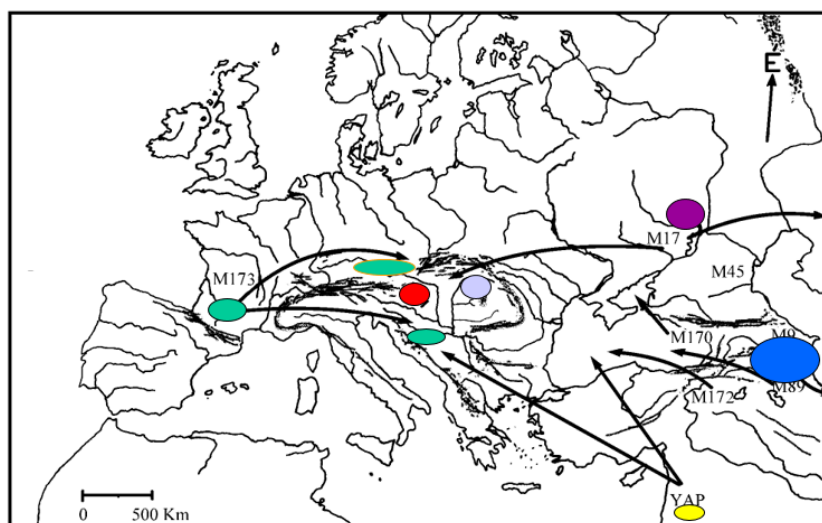

7. ábra. Génáramlás a würm jégkorszak végén.

Az M173-ból származó M17 később indulhatott el észak felé, a Donig jutva, majd a Kárpát-medencét is betöltötte mint gravetti műveltség, és ekkor terjedt Közép-Ázsia és Észak-India felé is. Nyugat-Európába kis arányban valószínűleg majd csak a földművelés terjedésével a vonaldíszes kerámia népe viszi e mutációt (17. ábra), ezért ritkább ott, és mert a kurgánhódítók (M170) rátelepedtek és irtották.

8. ábra. Génáramlás a riss jégkor végén j. e. 230–145.000 és a würm jégkorban j. e. 115.000–18.000. Vértesszőlős és Buda j. e. 450–230.000, bükki Subalyuk moustieri: j. e. 130.000–50.000.

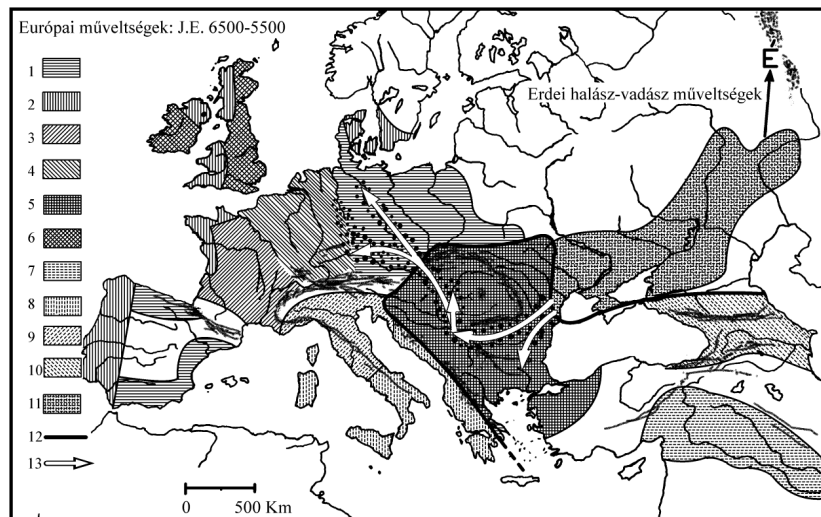

9. ábra. Génáramlás a würm jégkorszak végén.

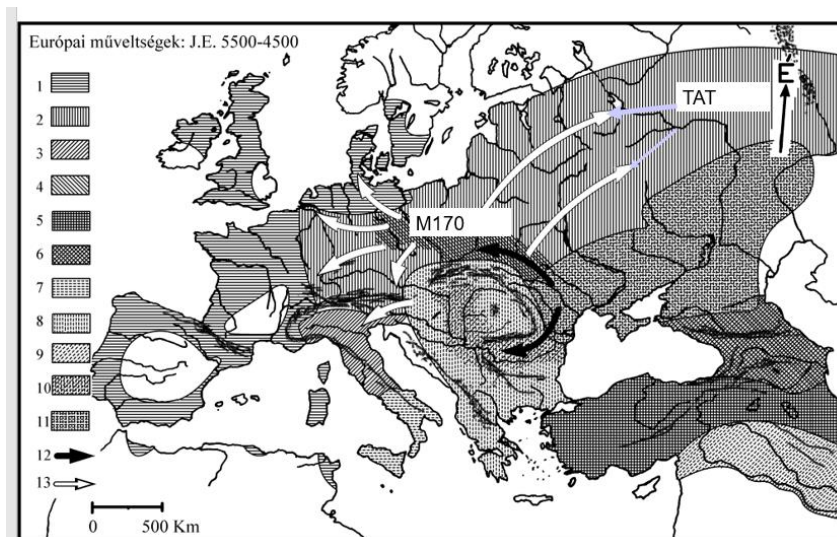
Az M170 ugyan az M89-ből származik közvetlenül, de ez is mutatja, hogy jóval fiatalabb mutáció, mint az M17, melynek távozta után jóval később indul észak felé, előbb a Kaukázuson belül, majd pedig a szteppére. Belőle lesz a gyilkos európai kurgánhódítók hada.

Az M172 igen sokáig a Kaukázusban maradt és később is csak Dél-Európában terjedt.

Az afrikai kiáramlás maradványaként a natufi műveltséget létrehozó M35 aránya is csak ott, azaz Dél-Európában éri el a 20 %-ot, míg nálunk 8,9 %. (48. ábra) Azaz a jégkorszak végén az ezt a mutációt hordozó bevándorlók csak közvetítették Közép-Európába a földművelést, átadva az itteni bükki kultúra emberének, aki elterjedt Erdélyben és a Cseh-medencében is.

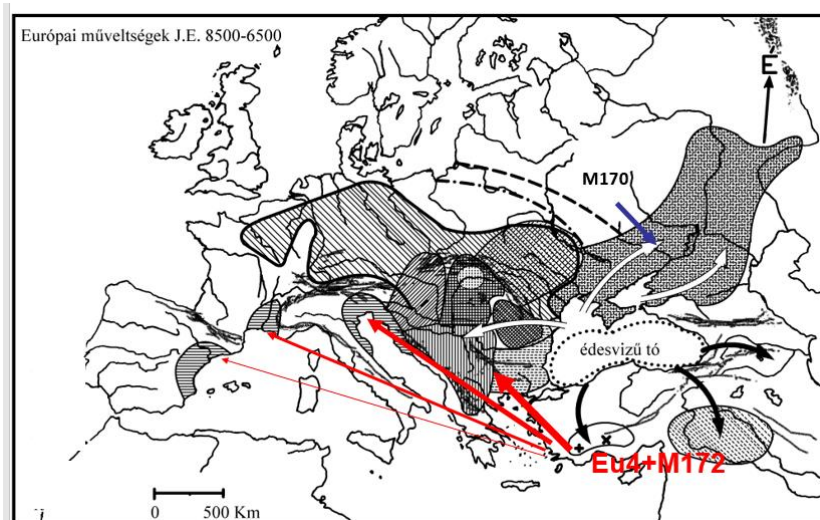
10. ábra. Európa rézkora, I. kurgán invázió (JE 6500-5500). 1: északi földművesek, 2: megalit, 3: nyugat-francia földm., 4: Rajna-Szajna fm., 5: közép-európai réz műveltség., 6: brit földm. 7: ubaidi városit megelőző m., 8: dél-olasz fm., 9: észak-olasz és tirrén fm., 10: kaukázusi réz m. 11: sztyeppei kurgán, 12: rézműveltség északi Kr.e. 3500 k. 13. Pontozott kurgán temetkezés.

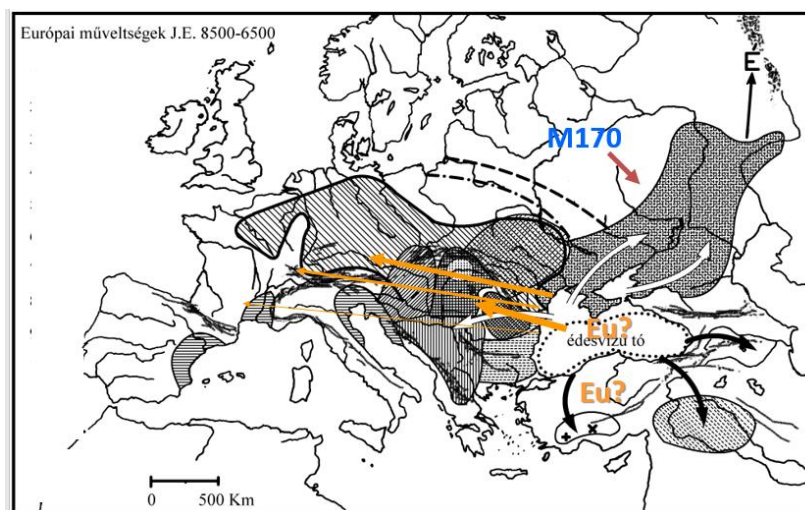
11. ábra. II. Kurgán invázió. JE 5500-4500. 1: megalit. 2: szalagdiszes kerámia, 3: észak-olasz csoport, 4: szalagdiszesek forrása, 5: anatóliai kora-bronz, 6: kaukázusi kora-bronz, 7: dél-olasz, 8: Kárpát-medencei fémutánzó kerámia (bronzkor), 9: folyamközi városi, 10: Kárpát-medencei kurgán, 11: sztyeppei kurgán, 12: II. kurgánmozgás, 13: szalagdiszesek menekülése.

Aki M17 hordozóként a földművelés kultúráját kiteljesítette és majd a szélrózsa minden irányába elvitte az európai legtávolabbi területekre is.

Az M17-é a gravetti műveltség tehát, míg az M173 az acheulit, a moustierit és az aurignacit egymás után létrehozta. Ezért mind modern ember, függetlenül attól, hogy Homo erectusnak vagy Homos sapiens neanderthalisnak vagy gyenyiszovainak nevezik-e. Így ezt a három emberelnevezést csak korszak megjelölésként lehet tovább használni. Helytelen volt korábban tehát, hogy csak a gravetti emberét nevezték Homo sapiens sapiensnek, Homo cromagnonnak, és csak tőle számították a modern embert. Ám a genetikai vizsgálatok egyértelműsítették, hogy a modern ember félmillió éves, még ha ezt a genetikusok nem is hangoztatják. Viszont mindezt embertani és vércsoporti adatok is alátámasztják.

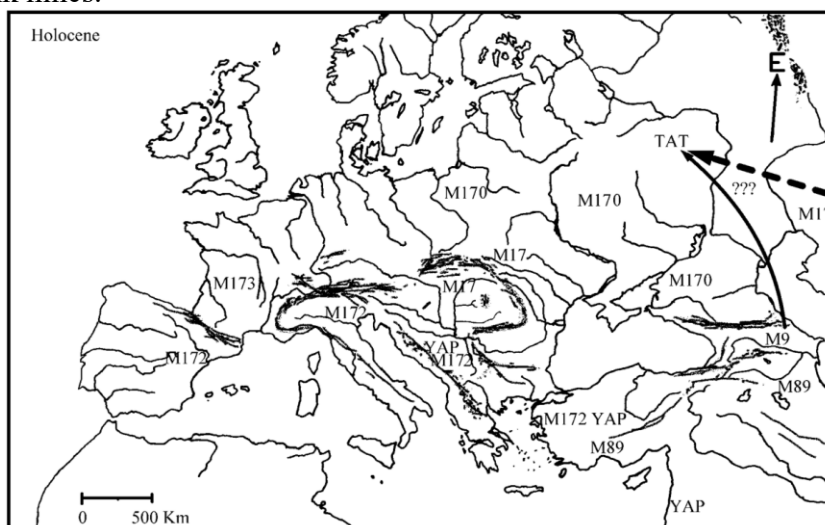

12. ábra. Európa újkőkora 1.

13. ábra. Európa újkőkora 2.

És van még a TAT mutáció, amely csak 4000 éves és minden finnugornak mondott népben van, de bennünk nincs.

14. ábra. A TAT-áramlás a würm után és a főbb mutációk eloszlása a jelenkorban.

Nemrég felmerült néhány kérdés eme korábbi, az őstörténetet és genetikát a összeegyeztető eredményeinkkel kapcsolatosan. Csak röviden kell ezzel foglalkoznunk, mert a megjelentetett tanulmányaink sora bőven elég a megfelelő válaszhoz. Ráadásul kiderült, hogy ezek a kérdések vagy felvetések megalapozatlanok, mert nem veszik semennyire sem figyelembe az időrendet a maga szigorú mivoltában, sem a magyar műveltség meghatározó mivoltát. És mégannyira sem akarja figyelembe venni a kettő, tehát az időrendi (genetikai) és a műveltségi egymást erősítő összefüggéseket (pl. hogy a földművelést – amikor arra az időjárási és talajviszonyok alkalmassá váltak – átvette a Kárpát-medencében élő, az ide érkezőkhöz képest túlnyomó népesség, s az továbbra sem érv, hogyha valamilyen tévedést sokan hangoztatnak).

Jelen írásunkban igyekeztünk megkönnyíteni a tájékozódást a szóbanforgó ilyen kérdező vagy kételkedő kritikát illetően. Az öt pontban megfogalmazott, a kaptafa egyszerű ellenérvek a következők: 1. Bár a Kárpát-medencében a magyar nyelv őst igen régóta beszélnek, de a magyar nyelv kialakulási és első megjelenési helye nem itt van, hanem az Örmény-felföldön, avagy a Közel-Keleten. 2. Mivel több forrás szerint (Szécsényi-Nagy 2014 és 2015; Gamba 2014) az R haplocsoport aránya a neolitikus Kárpát-medencében nulla %, ez mi összegzésünket üti, hiszen nem vesszük figyelembe. 3. Az M17 nem a legősibb, hanem a legfiatalabb, mert az M173 leágazása, amely az M45-é, az az M9-é, az M89-é és az pedig M168-é. Utóbbi a szépszüllő, az azelőtti az ükszüllő, az azt megelőző a dédszüllő, az azelőtti a nagyszüllő és azt előző a szüllő. Mert ami a Semino-féle ábrán feljebb van, az az ősi. 4. A Medence-beli koponyák fejjelző átlaga még a kőkorban is olyan alacsony, hogy olyan már sehol sincs a mai Európában. A fejjelző értéke a kora bronzkorban ugrásszerűen megnőtt. 5. Mára általánosan elfogadott, hogy az európai földművesek döntően a Közel-Keletről jöttek, ami démikus diffúzió volt, nem kulturális, tehát nem a földművelést tanulta el a helyi népesség, hanem új emberek áradata írta felül a helyieket.

A korábbiakban is találkoztunk már a genetikai manipulált eljárásával, különösen azoknál, akikre ezek az ellenérvek alapozódnak. És attól még nincs igazuk, hogy erővel áttolják a mondanivalójukat a különböző megjelenési helyeken, ami ellen nem sokat tehetünk. (Amint az lényegében megtörtént Hérodotoszsal, Pliniuszal, Liviuszal, Tacituszal, Jordanesszal, Flaviusszal, Porfirógennétosszal, de Anonymussal, stb. is.)

De ha a felsorolt pontokra elkezdünk válaszolni, csak az első pontra megy simán, mert a többinél iszonyatosan nagy a gubanc, káosz, hiszen nincs pontosítva semmi, illetve nincs a genetikai terület természete bennük figyelembe véve. Inkább a mindennapi logika szerint mennek.

A nyelv kialakulását olyan régi időkre lehet tenni, hogy azzal foglalkozni nem igazán érdemes. A magyar nyelvvel sem, mert a megállapítások szükségszerűen megalapozatlanok lesznek. De az világos, hogy a magyar nyelv a kezdeti óta itt, a Kárpát-medencében alakult ki, ahogy a nép és műveltsége is mutatja, igazolja. Bedobni azt, hogy de máshol alakult ki, csak úgy nem lehet, azt valamivel alá is kellene támasztani, illetve a többértelműség elkerülésére meg kellene adni az időrendjét és a nyelv idevándorlási módját. Mert még fordított hatás is lehetséges egyébként. Ezen kívül be kell hozzá mutatni a mai Örmény-felföldre meghatározott kialakulás bizonyítékait. A Kárpát-medencei nyelvi folytonosságot éppen a legalább a gravetti műveltség jelentkezése óta látható népi folytonosság bizonyítja, azt meg nemcsak régészeti és embertani adatok, hanem a műveltség folytonossága és egyöntetű jellegzetességei is, amint az a jelen írásunk két fejezetében is látható. És egyébként mi lett ott az Örmény-felföldi magyar nyelvvel?

A 2. pontnál tehát elakadunk, mert nem volt világos, hogy mtDNS vagy Y kromoszóma R haplocsoportjára gondolnak-e. Keresve a hivatkozott angol szakirodalmat, találtunk egy jobban használhatót, amely könnyebben kezelhető, mert későbbi és beépíti a megelőzőket. Ráadásul egy nagydoktori disszertációról van szó. Ezt sem azért ajánljuk azonban, mert nagy igazságokat tartalmazna, hanem mert elég érthetően mutatja ama módszereket, amellyel a hamisságokat

előadják, illetve eladják.⁴⁰⁵ A megadott irodalomból azonban az jött elő, hogy a Starčevo műveltségből származnak a genetikai adatok, azok száma is csekély, így az egész Kárpát-medencére nem vonatkoztathatók. A Starčevo műveltség pedig valóban a Fekete-tó, vagy Anatólia népességének génjeit hordozhatta.

Az itt felsorakoztatott genetikai anyag alapján bírálunk tehát bennünket. S mivel a doktori fokozatot szerző Mongóliából érkezett hozzánk biológia szakos egyetemistának, majd pedig visszatért ide dolgozni, az ő érvrendszere jól beleilleszkedik az ázsiai kapcsolatokat kutató, sőt azokat erőltető genetikai és egyéb felvetések sorába nálunk. A minket nyilvánosan támadó Németh Endrével is írt közös cikket, valamint könyvet is a magyarság feltételezett távol-keleti őstörténetéről, azaz a disszertáció teljesen mértékben illeszkedik a ma már támogatott genetikai és őstörténeti kutatási irányhoz.⁴⁰⁶

A disszertáció egyik értékelésének részlete: „Pamjav Horolma a DNS-be írt mondatok olvasása során a következő fontos, és érdekes megállapításokra jutott. – A roma férfiak Y kromoszómájának vizsgálata megmutatta, hogy eme népcsoport bár megőrizte az indiai eredetű géneket, ám fellelhetők bennük a befogadó országok génjei is. – Genetikai kapcsolatot mutattak ki a magyar és a manysi népesség között. – Honfoglalás kori minták mitokondriális-DNS-ének vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottak, hogy a mai közép-európai népesség kevert: közel-keleti, szibériai, valamint nyugati populációk génjei egyaránt fellelhetők bennük. Adataik arra utalnak, hogy a honfoglaló magyarok génállománya közép-ázsiai és dél-szibériai eredetű, ám fellelhető köztük kaukázusi eredetű gének is. Sőt azok is, amelyeket itt találtak a Kárpát-medencében. – Érdekes, hogy az Y-SNP vizsgálat alapján nagy genetikai távolságot mértek a finnek és a magyarok között, ami kérdésessé teszi a két nép közötti nyelvi kapcsolatot.”⁴⁰⁷

A lényeg, ami megragadható e közlésekből, a központi hamis elem (a többi mellett, amiről már írtunk annakidején, mint például az „átlagos mutációs ráta”), amire építve gyakorlatilag bagatellé teszik a korábbi megállapításokat, és relativizálják a régmúltat, az a szándék, hogy minden egy állandó migrációs mozgás eredményeként tűnjön fel az utóbbi pár ezer évben.

A disszertáció ugyan az igazságügyi orvostanról szól, de van egy módszertani és őstörténeti része, mintegy bevezetése is, mert aztán a genetika igazságügyi orvostani alkalmazásának lehetőségeiről szól az egésze. Ugyanakkor az őstörténeti részt szinte a kisujjából kirázza. Valójában olyan is, de ugyanakkor nagyon hasznos nekünk nem szakember olvasóknak, mert lényegében összefoglalja, ami a genetika őstörténeti alkalmazásában Seminóék óta történt. Aminek a lényege, hogy az általunk – Cser F. és Darai L. által – figyelembe vett mutációk mellé továbbiakat találtak, és ezeket azokhoz társították és így már egészen más haplocsoportokat kapnak, mint amire mi alapoztunk. Sőt egészen más földrajzi környezetet is adnak hozzá, amit viszont már a disszertációt író is mint bizonytalant ad elő.

A nagy magabiztosságát az általunk kezdettől fogva bírált Sykes-féle felfogásra alapozza, ám azt ő, mint a genetikusok általánosan, kritikai nélkül elfogadja. Így aztán igen késői az Af-

⁴⁰⁵ Pamjav (kiejtve: Pamzsav) Horolma: Génekebe vésett vallomások: DNS-ujjlenyomat és őstörténet. Nemzeti Szakértői és Kutató Központ, Genetikai Szakértői Intézet, Budapest, 2018. http://real-d.mtak.hu/1104/7/dc_1518_18_doktori_mu.pdf. A doktori védés iratai: <http://real-d.mtak.hu/1104/>. V. ö. a Szécsényi-Nagy Anna közreműködésével készült tanulmányokkal: <https://scholar.google.com/citations?user=uzmXJ7EAAAAJ&hl=de>.

⁴⁰⁶ Lásd: „Verhetik a seggüket örömben a földhöz a finnugristák: sikerült genetikailag is igazolni az obi-ugor–magyar kapcsolatokat. Mégis több az ok az elkeseredésre, mint az örömré.” Fejes László: Hogyan állja ki a finn-ugor elmélet a genetikai összevetés próbáját? *Nyelv és Tudomány*, Rénhírek rovat. 2017. július 24. <https://m.nyest.hu/renhirek/hogyan-allja-ki-a-finnugor-elmelet-a-genetikai-osszevetes-probajat-1>.

⁴⁰⁷ Vélemény Pamjav Horolma "Génekebe vésett vallomások: DNS-ujjlenyomat és őstörténet" című MTA doktori értekezéséről. A véleményt készítette: Szabad János a biológiai tudomány doktora Szegeden, 2019 januárjában. <http://real-d.mtak.hu/1104/8/Szabad%20J%C3%A1nos%20b%C3%ADr%C3%A1lata.pdf>.

rikából való kiáramlás szerint is, és aztán szinte minden ember Indiából jön. És Európa ugyanabban az időben népesül be, amikor Ausztrália, stb. Ilyen képtelenségekkel van tele.

R jelölés előfordul mtDNS-ként is és Y-ként is, mert rengeteg csoportot összeállítottak már, és szinte elvesznek a részletekben. Teljes mértékben kirajzolódik az a tendencia, amit mi annakidején már bíráltunk, és ami mostani bírálóinkat is mozgatja. Az lehetne ezek láttán az érzésünk, hogy semmi sem igaz abból, amit mi eddig megállapítottunk. De mindeközben végig láthatjuk a csúsztatásokat, a módszertani bukfenceket, amit már az Ősádám-Őséva modellnél is bíráltunk: Nem érdekli őket, hogy az csak egy-egy megszakítatlan leszármazási vonal és messze van egymástól térben és időben, miközben milliárd más vonal is volt, használják a modellt, mert hangzatos. Bár valamennyire be van mutatva, de a szemfényvesztés vagy szélhámosság miatt nem teljesen érthető, hogy újabban miként állapítják meg az új haplocsoportokat, azaz olyan újonnan talált és régen ismert haplotípusok egymás mellé társítását, amelyek létrejötte között akár tíz- és százezer évek is eltelhettek. Mintha most tehát nem vertikális csoportokat képeznének, hanem horizontálisokat, figyelmen kívül hagyva a nagy időbeli távolságukat, amelyben természetesen a mutációt hordozó embercsoportok persze nagy földrajzi távolságot megtehettek. És rengeteg helyről bizonyos korszakokból nincs vizsgálati anyag, de attól az még nem üres terület és korszak, különösen ha a régészeti anyag mást mond, mint a бүккi műveltség esetében, mint majd látjuk alább. Ahol pedig mostanában találtak új mutációt, ahhoz a helyhez nem lehet kötni annak eredetét is, különösen az időrend tisztázása nélkül. Ami egyébként, a mi részünkről a nagy tett volt, amit mi a levezetésünkben megtettünk, hogy azonosítani tudtuk egy-egy régészeti feldolgozott terület népességi és műveltségi jellegzetességeit a genetikai mutációk egymásutáni rétegeivel.

Ugyancsak nem számolnak azzal, hogy hamis feltételezés a rövid idejű mutáció kialakulás, mert az nem pontmutáció, hanem csoportmutációként kell megrögződni. De ezzel nem is számolnak tehát, bár mi bizonyítottuk a régészeti anyag ismeretében, hogy akár százezer év is lehet egy mutációhoz szükséges idő és nem pár ezer, amiből irdatlan nagy időtávok vannak most őáltaluk átugorva és a mai emberiség kialakulása ötvenezer évre leszűkítve a végén a legalább félmillió évből. Szóval nem magyarázzák meg, hogyan kerülnek a régiek mellé az új mutációk. Ugyanis közben az is kiderült, hogy minden új haplotípus szintén a helyre nem álló szakaszon van felfedezve, mint a régebbiről ismertek. Tehát az ezzel kapcsolatos bírálatunkon túl van az, amit szintén bírálnak, amikor a teljes genom, illetve a konkrét gének meghatározása és területi előfordulás után menve tesznek állításokat, mert az tényleg annyi leszármaztatás lehetne, ahány embert megvizsgálnak. Tehát még mindig a mutációkkal foglalkoznak, ami miatt a bírálatban még erősebben van igazunk, mármint hogy az időrend hiányzik. Mert igencsak tarthatatlan, hogy annyira közelítésként teszik a haplocsoportokat, és az időméltséget szinte megsemmisítik ezzel, nemhogy több tízezer éves dolgok nincsenek szerintük, hanem az egész mai emberiség kb. 3000-3500 éve keletkezett olyanra, amilyen most, mert az a kevés ember a korai időkből, akinek viszont ismerjük a félmillió éves genetikai mutációit, nem számottevőként alig számít nekik. De hát tőlük valók vagyunk! Az az agyrém számunkra lassan agyrémme válik, illetve konkrét rémmé, ha már ez lett, vagy a jövőben ez lesz az uralkodó kutatási irány.

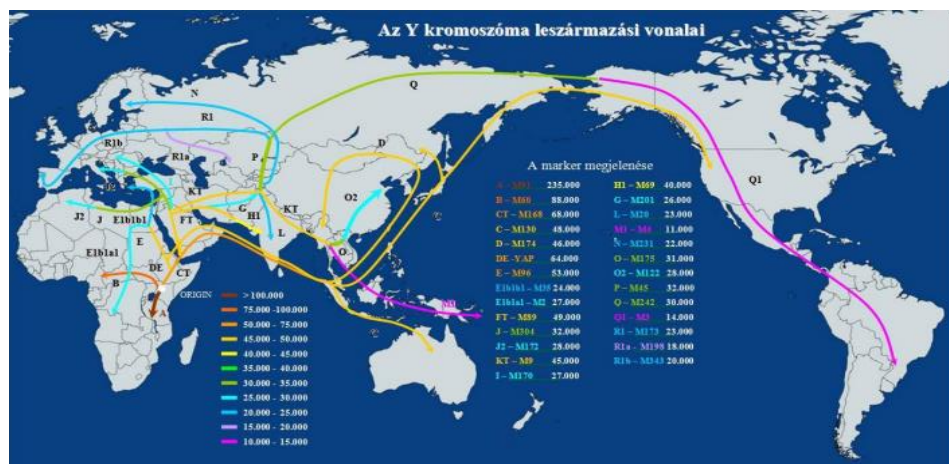
A fő kérdés tehát, hogy miként társítják össze a Semino- és Underhill-féle eredeti sorozathoz az újabbakat, ami aztán elviszi őket az előzetesen megkívánt, de nagyon kacifántos helyekre, a régészeti időrendet felrúgva. Mintha a nehezebb, bonyolultabb vizsgálatok és kérdések elől ilyen leegyszerűsítő módon kitérnének.

Azaz ott keresnek, ahol találatot akarnak és tudnak előállítani előzetesen meghatározott céllal, mert amit találtak korábban, az nagyon ritka és kevés.

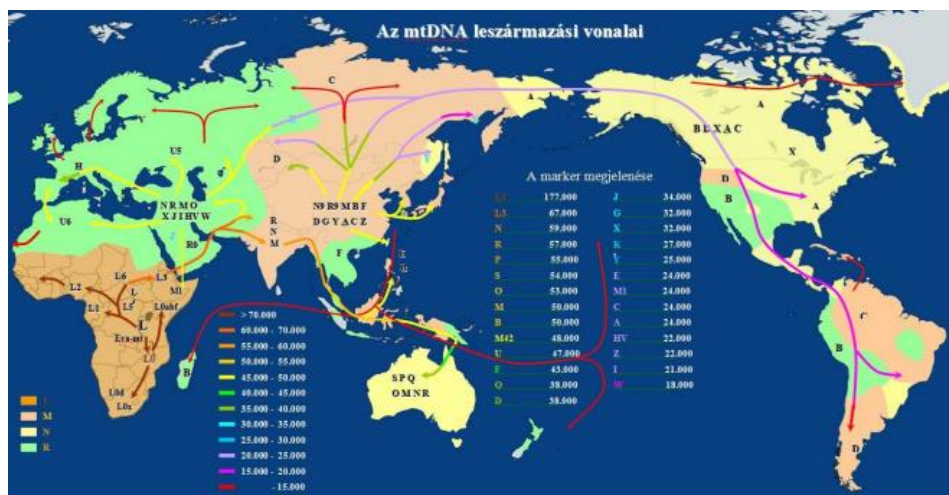
Az időrend és a régészet lebuktatja őket, nem vitás. De bizonyára az eljárás módjukban is van meg nem engedhető, azaz kihasználják, hogy egyrészt a mutáció nem mutat időbeli távol-

ságot, és másrészt nincs benne leszármazás, nem egy korábbi mutációból származik, hanem megjelenik valahol mellette, sokkal-sokkal később. Hogy hol, az per definitionem véletlen, azaz indifferens, nem szabadna számításba venni, mert mutációs okból jelent meg és nem kapcsolati okból, azaz nem kapcsolható a mellette levőkhöz mintegy egyidejűként. Ezt vádat viszont azért nem lehet elmondani a Semino- és Underhill-féle közlésben szereplő haplotípusokra, mert ott van két mentő körülmény. Egyik, hogy mivel igen hosszú idejű csoportelkülönülés kell a csoportmutációhoz, a haplocsoportokat, tehát a haplotípusok kapcsolódását, egymás alatti réteggként, mintegy leszármazás szerint a paleontológia, a régészet és embertan alátámasztja, a másik, hogy a földrajzi eloszlás figyelembe vételét a népességszám alacsony volta miatt sokkal inkább lehet figyelembe venni, mint a késői időkben, amikor a nagy népességszám miatt sokkal gyakoribbá váltak a mutációk. Ezért nem áll meg az az érv, hogy szülő–nagyözülő–dédészülő stb. viszonyán lévőként kell tekinteni a haplocsoportokra, hiszen a több mutációt hordozó sokkal korábbi időkben kellett mutálódjon, mint ahol kevesebb számú és kisebb időtávolságú mutációról van szó. Ráadás érvként szóba jön még, hogy amivel ők manipulálnak – hasonló tévút használatával, mint amikor a genom és az egyéni génvariánsok használatát bíráljuk – az csak egy-egy pontmutáció és nem csoportos. Innen vannak a disszertáció nagy bakugrásai, hogy „mégiscsak van genetikai kapcsolat az obi-ugorok és magyarok között”, „a cigányok hordoznak indiai géneket”, „svédek, norvégok a génatadók Észak-Európának”, „bronzkori migráns lehet a mai európaiak majdnem mindegyike”, stb.

Az egyvonalú eredetelmélet, különösen, ha minden más ismeretet kizáróan előítéletes, ilyesmire vezet. És az indiai emberszármazás eszméjének a régészet alaposan ellentmond.

15. ábra. Az apai leszármazási vonal terjedése.

16. ábra. Az anyai leszármazási vonal terjedése.

A 15. ábráról⁴⁰⁸ látszik, hogy hibás az időrendje. A modern embert 50 évezreddel ezelőtt vezeti ki Afrikából, de akkor miként jutott el 60 évezrede Ausztráliába, ahol tény, hogy akkor már ott volt?⁴⁰⁹ Az M130 pedig szerint 48 évezredes kialakulása. De még kellett néhány évezred, amíg Ausztráliába jutott⁴¹⁰. Azon az ábrán az M168 (CT) 68 évezredesnek van feltüntetve, hogy akkor jött létre. A YAP (DE) meg 64 évezredes és párhuzamosan hozzák ki Afrikából, holott leszármazott.

Ugyanúgy Európát az R1 népesíti be, de Istállóskő embere a würm közbenső lehűlését követő fölmelegedéskor élt ott, és az több mint 40 évezreddel ezelőtt történt. Az ábra az R1-re 28 évezredet ad meg.

És az mitől lenne nyomós érv, hogy nem találtak neolit korból itt R1-et? Hány korabeliből vettek teljes Y kromoszómát és elemezték? Honnan vették? De ha nincs neolitikus R a Kárpát-medencében, akkor ki volt Istállóskő embere, meg a Szeletáé, aki folyamatosan ott élt a kőkorszak végéig?

A dolgozatban szerepel indiai eredetű génom, azt a szerző jogosan köti a cigánysághoz.

Az A–R betűkkel jelzett haplocsoportok és a korábbi M a 16. ábráról, de későbbi részből is leolvasható. Az M17 viszont nem található.

Egy előre elhatározott rendhez hozzák az adatokat. Akik keletinek tartják magukat, illetve a magyarokat, azt a vonalat nyomják, hogy mi magyarok Közép-Ázsiából érkezünk és valahol összekotortuk a nyelvünket. Műveltség, régészet, nyelv nekik nem számít, csak a génom.

Már pedig a statisztikát itt már 200-nál több emberre is kiterjesztették, de a neolitikumból hány mintájuk volt, amit elemeztek? Arról nem szól a fáma. Bizonyára elenyészően kevés, de attól még magabiztosan nyomják a sódert.

A kilenc Y kromoszóma mintát a Starčevóból vették. Az természetesen odajött Kis-Ázsiából (Çatal-Hüyük), akik meg átvették a mezőgazdasági technikát, azok az északiak és később a Bojan, majd a Cucuteny műveltség volt. Ezekről nincs genetikai minta.

Durva dolog ezek után kijelenteni, hogy a Kárpát-Medencében a neolitikból 0% az R1.

Nincs ellentmondás a finnek genetikai távolsága és nyelvi hasonlósága között. Mind a kettő valóban távoli. De csak akkor, ha azt a modellt fogadjuk el, amelyet mi bemutattunk, és azt nemcsak a rénszarvasvadászok távozása, hanem a glottokronológia is alátámasztja.

A finn rénszarvasvadászok a sztyeppéről a Don-mellett modern emberré vált mousterieket jelentik. A magyarok az itt helyben lévőkét és a helyben maradottakét. 14 évezredes a különbség a két nyelv között, és az együttélésük kerülhettek közel egymáshoz. Elsősorban nyelveikben, hiszen embertanilag nem föltétlenül keveredtek.

Ahogy az istállóskői és a Szeleta műveltség sem kommunikált.

A megjelölt ábrán az M és a betűs elágazásokat összekapcsolták, lehet látni, hogy melyik micsoda

A legnagyobb gond az időrend. Nem tudni, miként számolják ki az elágazás évezredeit, de biztos hogy nem sok alapja van. Valami sávszélességről beszélnek, azaz nem csak egy mutáció

⁴⁰⁸ A disszertáció a 6. ábrája.

⁴⁰⁹ Ezt megerősítik a legújabb kutatások is a helyszínen, lásd Jo McDonald, Wendy Reynen, Fiona Petchey, Kane Ditchfield, Chae Byrne, Dorcas Vannieuwenhuysse, Matthias Leopold, Peter Veth: Karnatukul (Serpent's Glen): A new chronology for the oldest site in Australia's Western Desert Affiliations. *PLoS One* 2018. szeptember 19. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30231025/>. Samantha Goerling: Ancient campfire in Western Desert at least 50,000 years old, archaeologists say (Legalább 50 000 éves ősi tábornút a nyugati sivatagban – állítják régészek). *ABC Pilbara* 2022. március 20. <https://www.abc.net.au/news/2022-03-20/ancient-campfire-in-western-desert-dated-at-50000-years/100921362>.

⁴¹⁰ Ráadásul az időrend korábbi közlöje, Josephine Flood szerint az az ember vékony csontú, lapos arcú, hideg égövi volt, azaz az Afrikából kijövetel után valahol északon – hosszú időn át – azzá kellett válnia. Lásd: Josephine Flood: *Archaeology of the Dreamtime. The story of prehistoric Australia and its people*. Angus & Robertson, Sydney, 1995. Josephine Flood: *Rock Art of the Dreamtime*. Angus & Robertson, Sydney, 1997.

van jelen, hanem több és feltételezik, hogy egy elem megváltozásához ennyi meg ennyi évezred kell. Ezt a mtDNS mutációjánál is láttuk Sykes 7 Évjában. Ahol az „átlagos mutációs rátát” 10 ezer évben határozták meg önkényesen, ami ha igaz lenne, már újra majmok lennénk.

De a mutáció nem időarányos, amivel ők számolnak, hanem esemény arányos. Azaz ahányszor lemásolódik a DNS, azzal a számmal arányos a megváltozás. És a nagyon megnövekedett népességnél nagyon megnövekszik az időegységre eső másolódások száma is.

Hajdan élt talán 1 millió ember a földön, vagy még annyi sem – a Kárpát-Medencében a neolitikumban nem élt több mint 40 ezer – és ott a változás sebessége időben sokkal lassabb, mint most, amikor ezt megbecsülték. Itt a gondok egyik veleje.

A másik, hogy százalékosan teszik össze az egyes mutációkat. Hát ez nem megy! Ha a teljes genomot nézik, akkor még elfogadható, de a haplocsoportok csakis az Y kromoszóma egy adott szakaszára vonatkozhatnak. És amikor egyszer egy helyen megváltozott, annak a valószínűsége, hogy újra változik (vissza) gyakorlatilag nulla. Tehát a változás végleges.

Ezért lehetett Seminónál és Underhillnél az elágazásokat valódi eseményekhez kötnünk.

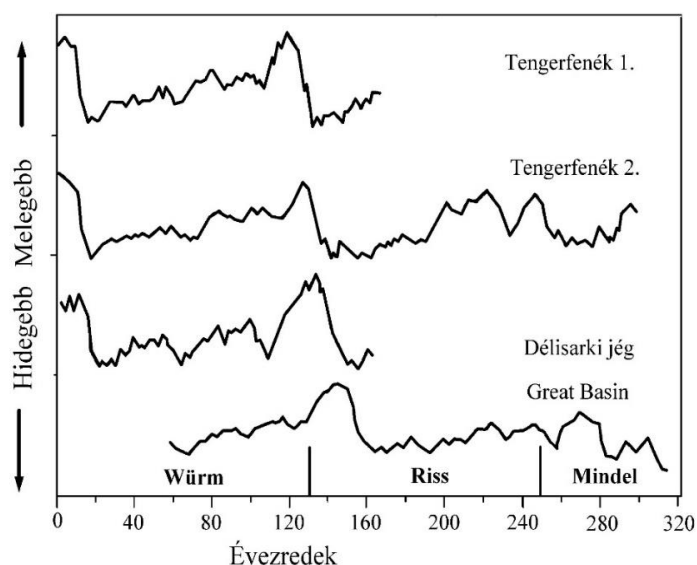
De amikor már más gén szakaszokhoz nyúlunk, az az éppen vizsgált egy-egy család azonosításához talán alkalmas, de történetet nem illik hozzá keríteni.

Mindenesetre nemcsak arról van tehát szó, hogy az alkalomhoz dörgölöznek, hanem inkább arról, hogy a prekoncepcióhoz mint bizonyítotthoz ezen az úton juthatnak el. Bírálóink azonnal törölnék – a nulla % miatt – a gondolatainkat, és vádolnak, hogy nem vesszük figyelembe. Amikor a modell megszületett, akkor ez nem is volt figyelembe vehető, mert ez a genetika sokkal későbbi.

Azaz ha látnak ilyen nulla % neolitikus adatot, azonnal agresszívan támadnak minket. Nulla, mert nem vizsgálták, mert nincs onnan adat. Az idézett „szakirodalom” is úgy fogalmaz, hogy „Starčevo: 9 minta”. Hogy lehet így érvelni? Persze a mongol disszerens bizonyára nem tudja, hogy milyen gazdag élet volt ama „minták” mögött annakidején a Kárpát-medencében.

Feltételezhetjük tehát, hogy bírálóink, akik elfogadják ezeket a felszínes és megalapozatlan állításokat, nem sokat értettek meg a mi munkáinkból, ahol a meglévő – és nem a hiányzó! – adatokra építve alkottuk meg a modellt és abból elméletünket. Az embertanba beleértve a genetikán kívül a testfelépítést és a vércsoportokat is figyelembe véve. Sőt néprajzként a szellemi műveltséget is, de a tárgyat is egységben.

Mindezeket pedig a hagyományostól eltérő időrendbe foglalva, hiszen ma már rendelkezésre állnak az abszolút kormeghatározás módszerei.

17. ábra. A föld globális hőmérséklete és a jégkorszakok időrendje (a déli sarki jég, valamint az óceánfenéki és talajvízi mészlerakódások oxigén izotóp aránya alapján).

Korszerű tudományos időrend korszerű időmérő eszközök által:

Izotópos módszerek 100.000 év határig:

- C14, a szénatomok 14-es izotópja mennyiségének a mérése az eseményhez, lelethez tartozó szerves anyagok alapján,
- a termo lumineszcencia (TL), ill. az optikailag stimulált lumin. (OSL) a régészeti réteg szilikátos anyagait vizsgálja.

Izotópos módszerek 100.000 év fölött:

- a Déli-sarki jég oxigén 18O/16O izotóp mennyiség és arány rétegenkénti mérésével, mésztartalmú tengerfenéki üledékek oxigén izotóp elemzésével (+ U/Th),
- a K/Ar és a Cs/J (cézium/jód) módszerrel pedig agyagásványok képződési idejét becsülhetjük,
- a Föld abszolút hőmérséklete mérésével kalibrált jégkorszaki időrendekkel (az emberi műveltségek időrendje az utolsó 3 jégkorszak idején).

E módszerek pontosítása (kalibrálása):

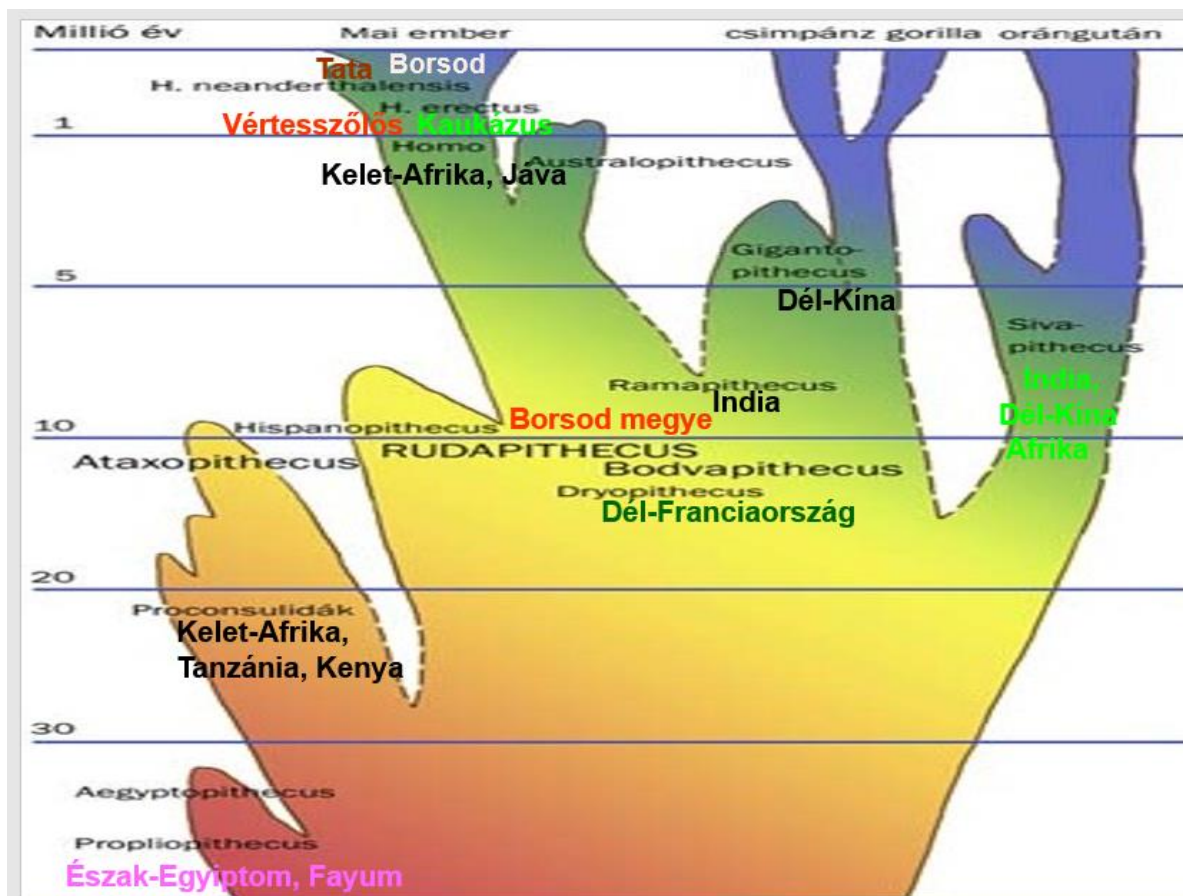
- faévgűrűs (dendrokronológia) kalibráció.

Idő (év)	Jégkorszak
2.000.000 1.600-660.000	dunai I-II. bieber
660.000-500.000	günz
550.000	hidegcsúcs
500.000-440.000	meleg szakasz (interglaciális)
330.000-250.000	mindel (korábbi 750.000-450.000)
270.000	hidegcsúcs
250.000-130.000	riss (korábbi 375.000-275.000)
230.000 és 187.000	hidegcsúcs
128.000-118.000	nagyon meleg szakasz (int.gl.)
115.000-18.000	würm
79.000, 65000	hidegcsúcs
75.000-65.000 22.000; 14000 és 11500	meleg szakasz (interstadiális) hidegcsúcs; id. és ifj. dryas

18. ábra. Jégkorszakok időrendje.

Idő (év)	Korszak	
700.000-90.000	alsó	őskőkor (paleolitikum)
90.000-40.000	középső	
40.000-12.000	felső	
12.000-7000	átmeneti kőkor (mezolitikum)	
7000-5000	újkor (neolitikum)	
5000-3800	kora	rézkor
	közép	
	késő	
	korabronzkor	
3800-3500	középső bronzkor	
3500-3000	késő bronzkor	
2900-2700	kora vaskor	
2700-2000	vaskor – ókor	

19. ábra. Régészeti időrend.

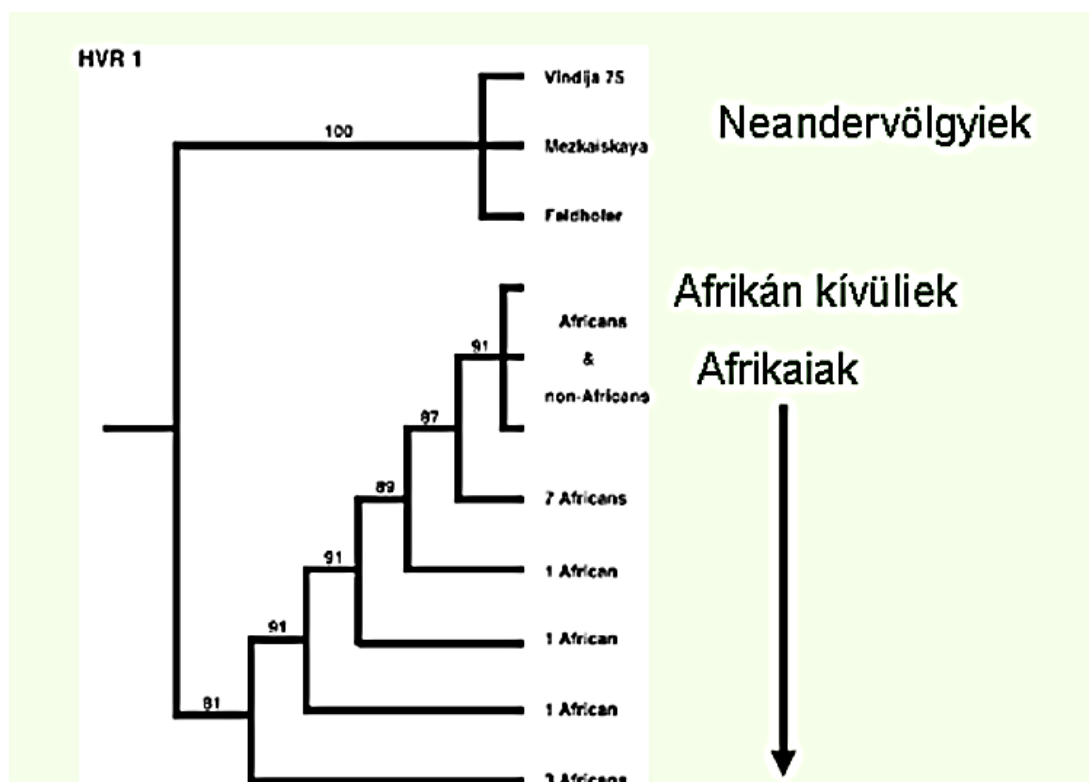
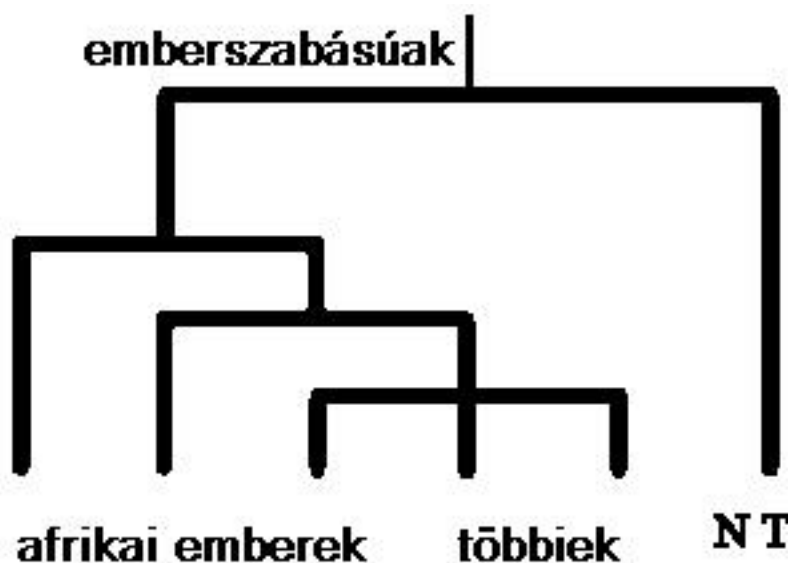
20. ábra. „Isten tenyerén.” Kretzoi Miklós törzsfája alapján.⁴¹¹

EU18 (M173):	13,3 %	A Vértesszőlősi ember óta.
EU19 (M17):	60,0 %	A gravetti műveltség óta.
EU4 (M35):	8,9 %	A földművelés kezdete óta.
EU7 (M120):	11,1 %	A kurgán inváziók óta.
EU9 (M172):	2,2%	
EU11 (M201):	2,2%	
EU17 (M11):	2,2%	

21. ábra. Az Y-kromoszóma helyre nem álló szakaszának mutációi a mai magyarságban.⁴¹²

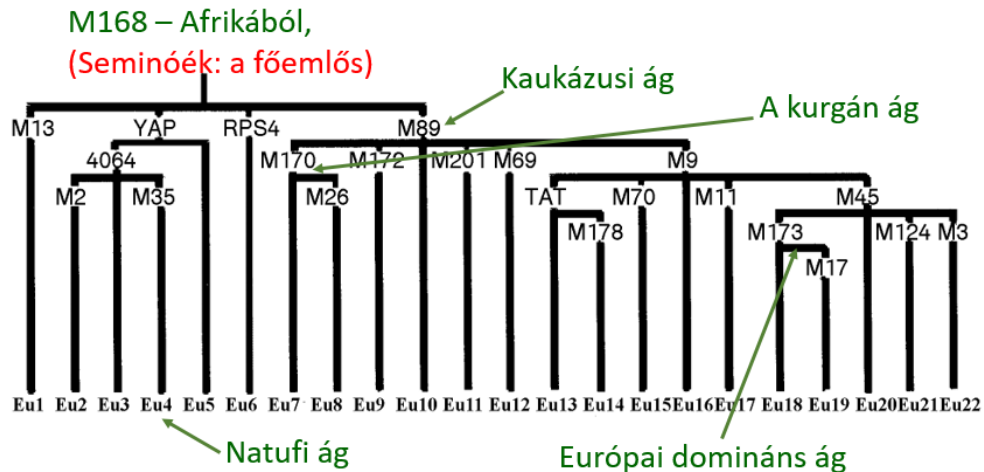
⁴¹¹ Kretzoi Miklós: Gondolatok az emberré válás korai szakaszáról. A Rudabánya és az emberré válás korai szakasza c. kiállítás katalógusa. Magyar Nemzeti Múzeum, 2004. 02. 9. <http://www.ace.hu/rudi/torzsfaj.jpg>.

⁴¹² Az összeg 99,9% – az eredeti Semino-cikkben.

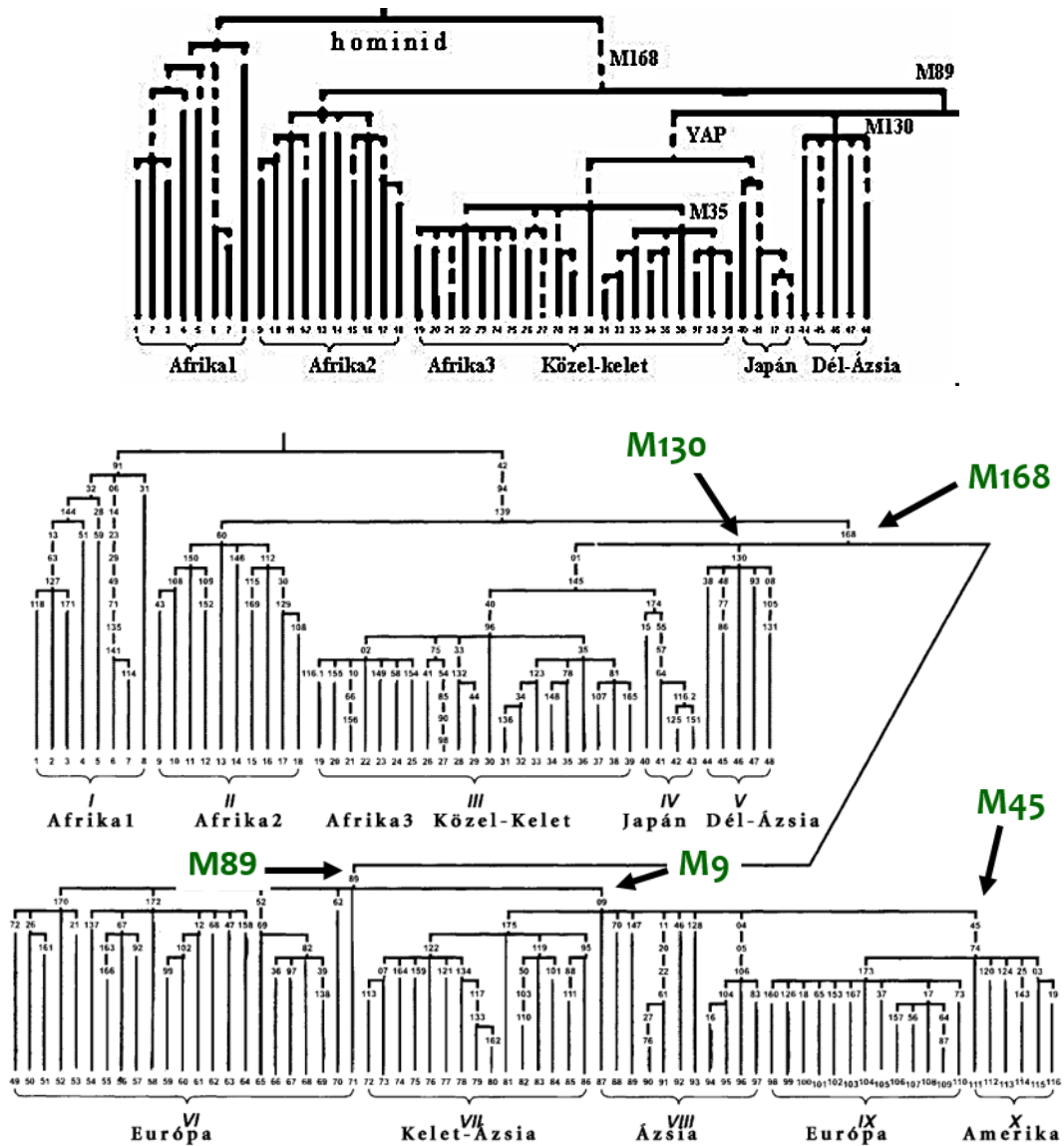

22. a. és b. ábra. Az emberiség mtDNS helyre nem álló szakaszainak vizsgálata alapján felállított származástani fája, az afrikai eredet alapadata. Szegmens-beli távolságok: csimpánztól 94 (5 millió év), az embereké egymástól a legnagyobb 36, neandervölgyitől 35, átlagos 11 (5-600 ezer év).⁴¹³ Ezek bennünk lévő gének: a modern ember félmillió éves!

⁴¹³ V. ö. Bryan Sykes: *The Seven Daughters of Eve*. Bantam Press, London, 2001.

23. ábra. Az európai férfi lakosság származástani fája.⁴¹⁴

24. a. és b. ábra. Az emberiség Y-kromoszóma szerinti származástani fája.⁴¹⁵

⁴¹⁴ A Semino-csoport tanulmánya szerint.

Afrika: M91-M32(M06, M31)
M74-M94-M139-M60
M74-M94-M139-M168-M01-M145-M40-M96-M02

Közel-Kelet: M74-M94-M139-M168-M01-M145-M40-M35

Japán: M74-M94-M139-M168-M01-M145-M174

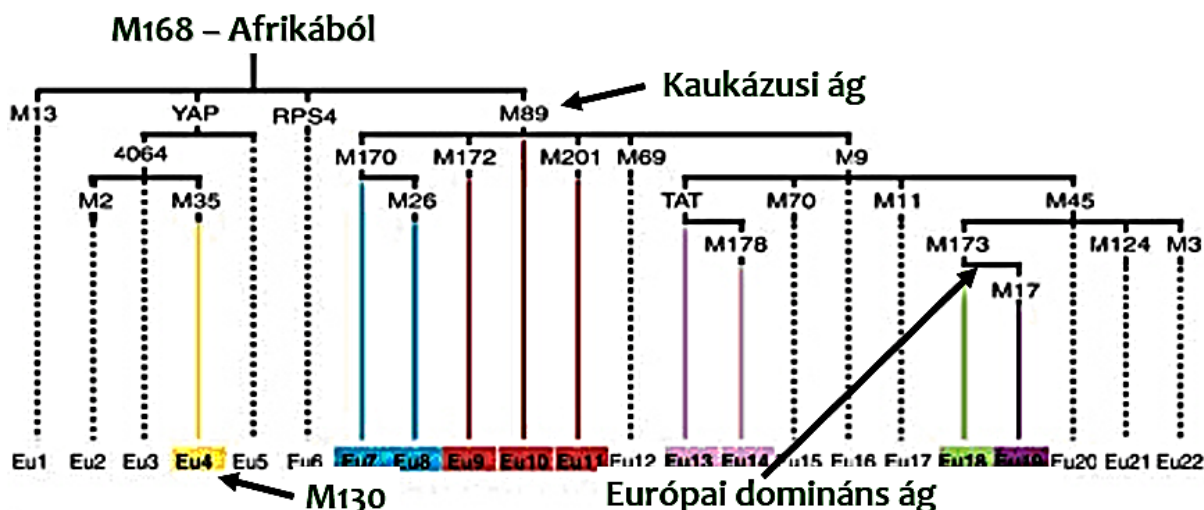
Ázsia: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M175

Dél-Ázsia: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M04
M74-M94-M139-M168-M130

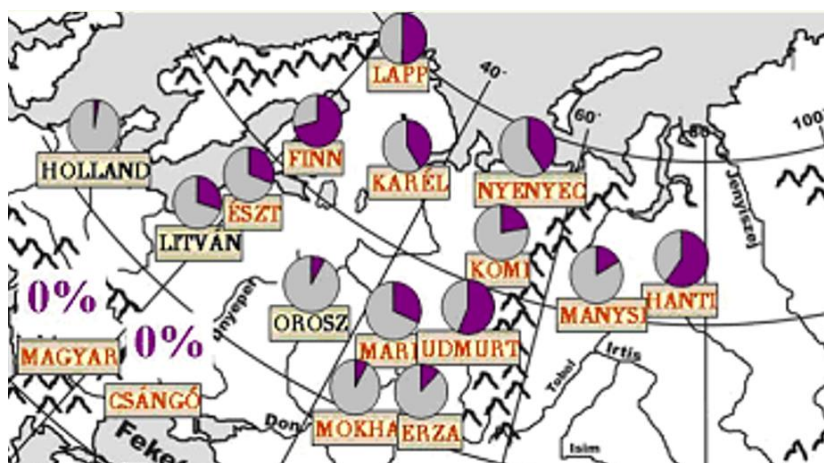
Európa: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M45-M74-M173-M17
M74-M94-M139-M168-M89-M170(172,52,62)

Amerika: M74-M94-M139-M168-M89-M09-M45-M74-M03

25. ábra. Emberi világegység: mutációs leágazási egyezések.

26. ábra. Az Y-kromoszóma mutációk európai és Kárpát-medencei rendszere. M173 – az ősi aurignaciak utódai. M17 – az ősi gravettiak utódai: magyarokban 60%, lengyelekben 56,4%, ukránokban 54%, macedónokban 35%, horvátokban 29,3%, szlovákokban 26,7%, udmurtokban 37,2%. YAP-M35 – a déli földművelők utódai. M170 – a kurgán hódítók utódai. M172 – déli pásztorok utódai. TAT – északi, késői, már a 'finnugor' nyelvi kapcsolat utáni!

27. ábra. A TAT allél előfordulása Eurázsiaiban az ún. „rokon népeknél”. Nálunk: nem!

⁴¹⁵ Az Underhill-csoport tanulmánya szerint.

Idő: év	Ember	Hely	Génmutáció
1,5 millió évtől	Homo ergatras	Kaukázus, és afrikai kapcsolatok	M168
1,5 milliótól több százezerig 0,5 milliótól	Homo erectus <i>Modern ember:</i> Homo erectus, acheuli, majd moustieri műveltség	Dél-Ázsia Kaukázus Kaukázus és Ázsia Kaukázus és Európa	M130 M89 M9 M45 M173
150.000- kb. 40-20 ezerig Kb. 50.000-től 20.000-től	<i>Modern ember:</i> Homo sapiens neanderthalis, moustieri, majd aurignaci műveltség <i>Modern ember:</i> gravetti műveltség Későbbi pásztor műveltségek	Európa (Ázsiában is)	M173 M17 M170, M172

28. ábra. Idő, műveltség, helyszín és génmutációk párhuzamban.

Acheuli	Moustieri	Aurignaci	Gravetti
Vértesszőlős I.	Subalyuk	Istállóskő I.	Bodrogkeresztúr
Vértesszőlős II.	Érd	Szeleta	Árka, Szegvár
Vértesszőlős III.	Bánhida	Istállóskő II.	Zalaegerszeg
Vértesszőlős IV.	Tata	Dolni Vestonice	Szekszárd, Palánk
Id. Buda	Észak-Alpok,		Ságvár
Ifj. Buda	Dél-német Síkság		Pilis-hegység
	Istállóskő		Bükki Balla barlang

29. ábra. Folyamatos régészeti műveltségek a Kárpát-medencében.

Mellérendelők = magyarok

Acheuli műveltség: Vértesszőlős, Buda

Moustieri műveltség: Subalyuk, Érd,
Bánhida, Tata

Aurignaci műveltség: Szeleta, Istállóskő

Gravetti műveltség: Bodrogkeresztúr, Árka,
Szegvár, Zalaegerszeg, Szekszárd, Palánk,
Ságvár, Pilis-hegység, Bükki Balla barlang

Körös-Tisza-i (Duna I.) műveltség

Vincsa (Duna II.) műveltség

Bükki és kukutyini vonaldíszes műveltség

Vonal- vagy szalagdíszesek szétterjedése

Bronzkori műveltség, Budakalász

Vaskori műveltségek:

dák, szarmata, gepida

hun, avar, magyar

Alárendelők

I-II. kurgán hódítás

III. kurgán hódítás
(harangedény nép)

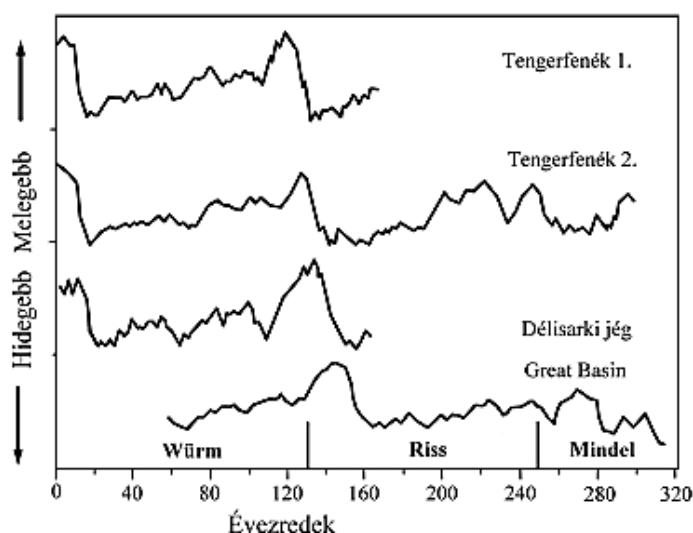
kimmer, szkíta, kelta

római, gót

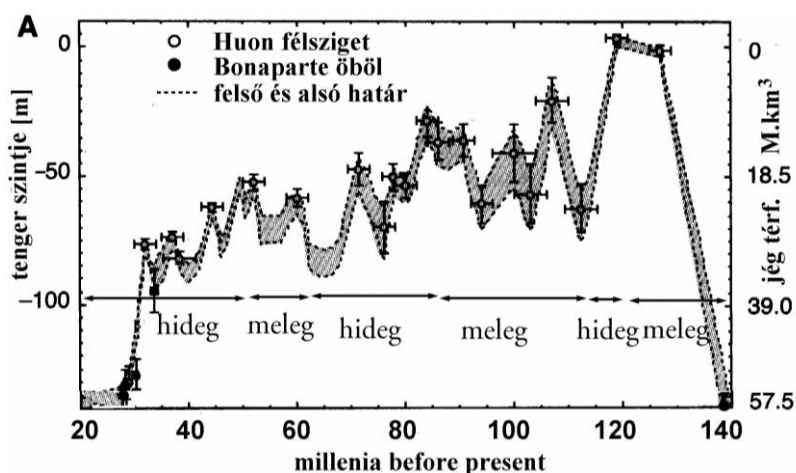
30. ábra. Kárpát-medencei mellérendelés hosszú idejű folytonossága és az alárendelés megjelenése.

E. A Kárpát-medence, mint az európai ősműveltség fontos területe

Az európai alpműveltséget adó népesség jelentős része a Kárpát-medencéből távozott el, először mintegy 14 ezer évvel ezelőtt, amikor a würm komolyabb fölmelegedésével a rénszarvasok északra vonultak és követték őket a gravetti műveltség emberei is. Mert a würm fölmelegedése 20-22 évezreddel ezelőtt kezdődött és 18 évezrede váltott gyorsuló mértékre (31-34. ábra), majd még három kisebb-nagyobb visszahűlést követően (idősebb dryas 15,5–14.000, az ifjabb dryas 13–11.500 és egy rövid lehűlés 8–7500 évvel a jelen előtt) a világóceánok JE 7,5 évezreddel ezelőttre érték el a jelenlegi vízszintjüket. Azaz ekkorra fejeződött be a jégkorszak fölmelegedése, az északi féltekét borító jég elolvadása.⁴¹⁶ A Fekete-tenger erre az időszakra területének a felére zsugorodott, mert kiszáradt édesvízi élet azért még volt.

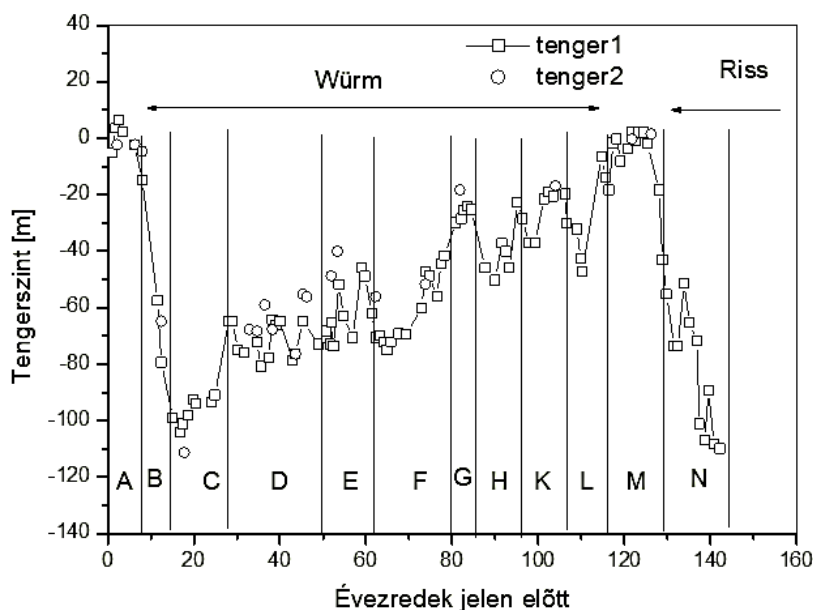

31. ábra. A föld globális hőmérséklete és a jégkorszakok időrendje.

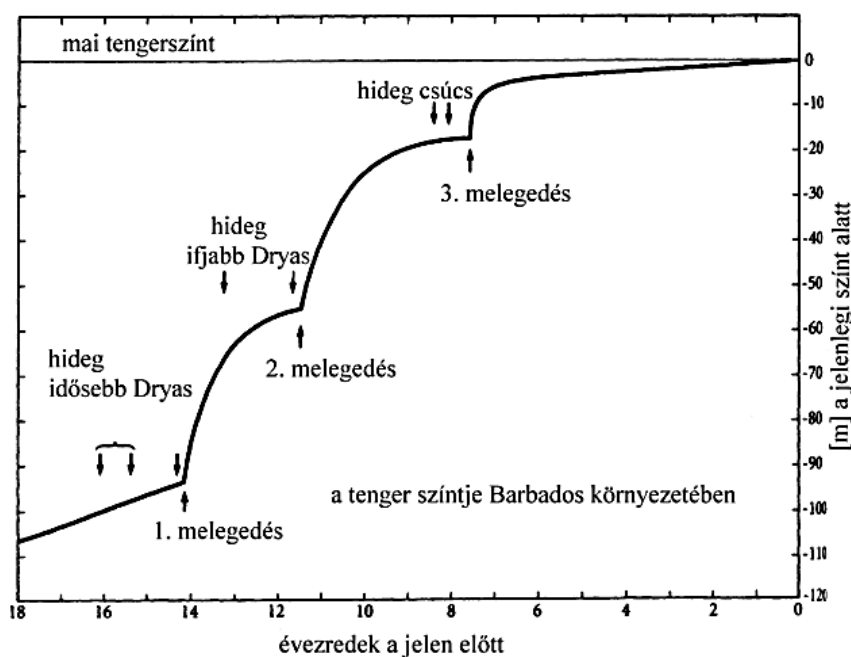

32. ábra. A würm jégkorszaka alatt a tengerszintek és az antarktiszi jég mennyisége az évezredek függvényében.

⁴¹⁶ Ryan, William & Walter Pitman: *Noah's Flood. The New Scientific Discoveries about the Event that Changed History*. Simon & Schuster, New York, 1998. pp. 104, 154-158. Oppenheimer, Stephen: *Eden is the East; The Drowned Continent of Southeast Asia*. Phoenix, London, 1998. pp. 30, 37-38. Lorius, C.– Jouzel, J.–Ritz, C.– Merlivat, L.– Barkov, N. I.–Korotkevich Y. S.– Kotlyakov V. M.: „A 150,000-year climatic record from Antarctic ice.” *Nature*, **316**, #6029, (1985), p. 592, 1. ábra.

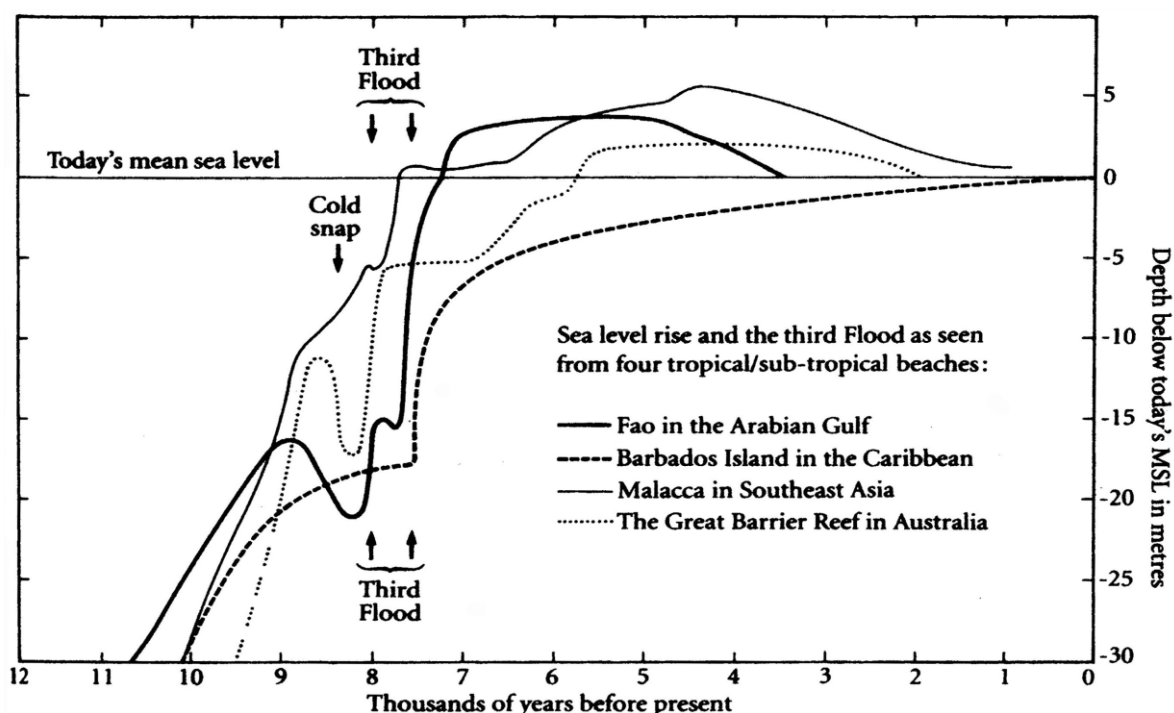

33. ábra. Tengersizint Ausztrália partjainál. A würm jégkorszak időrendje a tengerszintek elemzése alapján. A: jelenkor, B: fölmelegedés, C: hideg csúcs, D: 3. leülő szakasz, E: interstadiális, F: közbenső hideg mélypont, G-L: 2. lehülő szakasz, L: első hideg mélypont, M: interglaciális, N: riss felmelegedő szakasza.

34. ábra. A würm végének időrendje a barbadosi tengerszint elemzése alapján.

Ugyanis a würm leghidegebb időszakára a világtengerek szintje mintegy 150 m-t csökkent, és amiatt, mert a Boszporusz-hasadék akkor még zárt volt, a fölmelegedés első szakaszában az olvadékvizek a Fekete-tengerbe ömolvén és az azonos szinten lévő Sakarya folyón át távoztak a sokkal alacsonyabb szintű tengerbe. Ezért annak korábbi sós vizét kimosták. Az újabb lehülések alkalmával ennek a víznek egy része elpárolgott és a Fekete-tó vízszintje fokozatosan csökkent – egyre nagyobb száraz területet hozva létre, ahol emberi élet lehetségessé vált. A további olvadáskor viszont már az északi területek terhelése lecsökkent, mert a rájuk rakódott jég réteg vastagsága csökkent és az újabb olvadék vizek már nem a Fekete-tóba ömlöttek, hanem a Balti-tengeren át a világóceánok felé távoztak (35. ábra).

35. ábra. A tengerszint alakulása a würm végétől napjainkig a világóceánok különböző helyén.

A dombvidéki műveltségek területén a legfelsőbb rétegeket a csapadékos időjárás elmosta, ezért nincs adatunk, hogy túléltek-e azok a műveltségek a jégkorszakot.⁴¹⁷ Mégis, két adattal rendelkezünk: a Subalyuk környékén egyéves gyermek csontvázát találták meg, akinek 20 évezredes kort mutatott ki a kormeghatározás.⁴¹⁸ A másik adat, hogy az újkőkorszakban, amikor a Kárpát-medence síkvidéki folyampartjaihoz (Körös–Tisza) Anatóliából gabonatermelő népesség érkezett,⁴¹⁹ a dombvidéki területeken túlélő emberek mintegy száz év alatt átvették az új típusú műveltséget és kifejlesztették az ún. **vonaldíszes kerámia bükki műveltségét**.⁴²⁰ Ennek **kora** a korszerű adatok alapján a **JE 9. évezred**, azaz JE 8500 körüli.⁴²¹

Ekkor volt a würm utolsó kisebb lehűlése, amikor Anatólia kiszáradt és onnan a korábbi, immár kerámiát készítő műveltségek eltűntek. Az utolsó hirtelen olvadáskor a Boszporusz átszakadt és a Fekete-tenger ekkor rendkívüli gyorsan sós vízzel töltődött fel, az esetlegesen a partján lévő emberi települések részben elpusztultak, részben a környezetbe elmenekültek (36. ábra).⁴²²

⁴¹⁷ Gáboriné Csánk Vera: *Az őszember Magyarországon*. Budapest, 1980. p. 199.

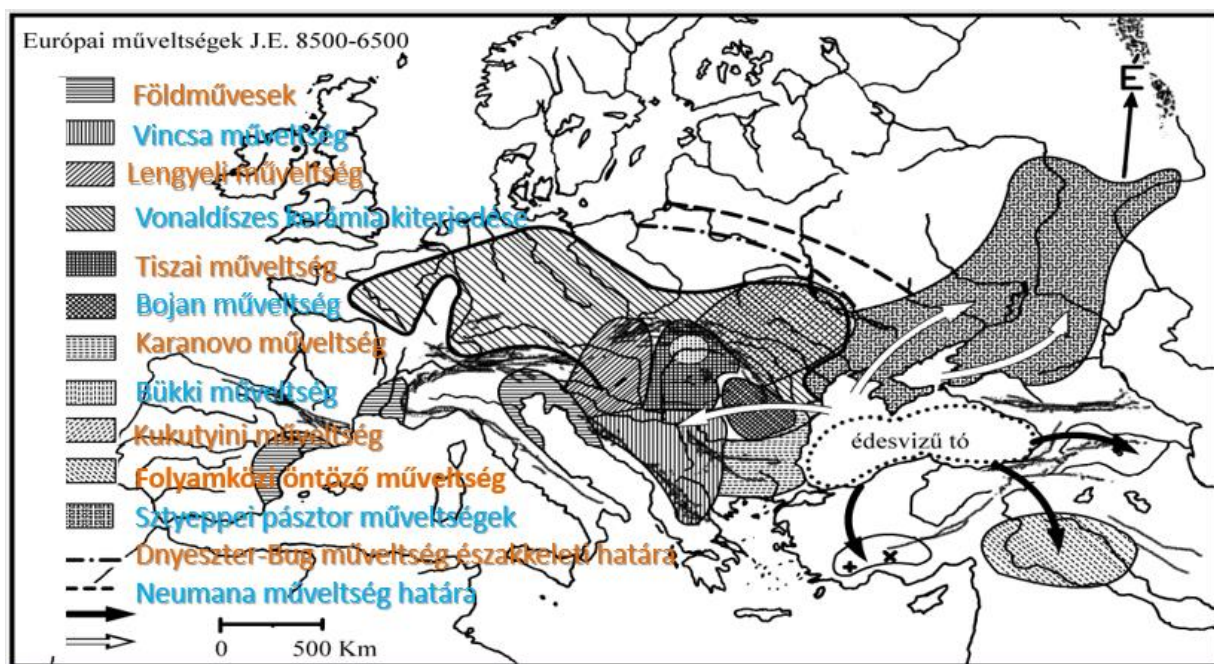
⁴¹⁸ Gáboriné (1980), p. 173.

⁴¹⁹ Mellaart, James: *The Neolithic of the Near East*, Thames and Hudson, London, 1981. pp. 244, 245, 247. Mellaart p. 261-en kifejti, hogy a Balkán-műveltség anatóliai kapcsolatokat mutat és semmiképpen sem szíriaiakat.

⁴²⁰ Gimbutas, Marija: *The Goddesses and Gods of Old Europe 6500-3500 BC Myths and Cult Images*, Thames and Hudson, 2nd Ed, (újra nyomtatva: 1996). 1982. p. 27, Gimbutas, Marija: *The Civilization of the Goddess*, Harper, San Francisco, 1991. p. 43. Mellaart (1981) p. 262. is arra utal, hogy a Körös-Starčevo kultúra északra terjedése lelassult, azaz nem az eredeti betelepülők viszik tovább, hanem a megmaradt őslakosok vették át.

⁴²¹ Gimbutas (1991), p. 45.

⁴²² Ryan (1998), pp. 188-201.

36. ábra. Európai műveltségek a würm fölmelegedését követő időben. Fekete nyilak a délre és keletre, a fehérek az északra és nyugatra menekülő földműveseket mutatják a hatalmas ár elől, amely 155 méterrel emelte meg a vízszintet és 155.400 km² területet öntött el. Az édesvízű tóból Fekete-tenger lett e „vízözön” következtében Kr. e. 5550 körül.⁴²³

A Boszporusz átszakadásakor a Fekete-tenger mentén megjelent egyszerre több műveltség is.⁴²⁴ Jellemzőjük, hogy már a házasított búzát és az árpat ekés földműveléssel termelték (fogatoltak), embert formáló edényeket készítettek, ismerték a rézöntés technikáját és alárendelő szemléletük volt: isteneket tiszteltek. **A Kárpát-medencében a Duna–Tisza összefolyás mellé telepedtek**, és hamarosan föl váltották a tőlük északra virágzó Körös–Tisza műveltséget. Vinča a legjelentősebb telephelyük, ahonnan Vinča műveltségnek nevezik őket. Rezet bányásztak.⁴²⁵ A JE 8. évezred végén, több mint két évezreddel megelőzve a sumér műveltség megjelenését, rezet öntöttek. A Szegvár–Tűzköves (Szentés) mellett kiásott 7 évezredes szobor vállán rézsarlót lehet látni (37. a. ábra).⁴²⁶

⁴²³ W. Ryan-W. Pitman: *Noah's Flood*. i. m. Azóta a Ryan-Pitman-féle elméletet módosították, korábbra tették, kibővítették, mert pontosabb mérésekből következtetnek. Ezt a fejleményt azonban arra használják, hogy a tudományba nem illő bakugrásokkal „Noé leszármazóit” a fejleményekbe, következményekbe beszámítsák. Világos azonban, bár vitatkozhatnak azon, hogy miként állt be a Fekete-tó, majd a tenger élővilága, de számunkra egyértelmű, hogy volt egy száraz, édesvízes időszak, előtte meg egy nedves, ahogy az első olvadás leve itt folyt át, majd jött a kiszáradás és a 7,5 évezredes hirtelen feltöltődés. Hogy mennyire volt hirtelen, vagy sem, az lényegtelen, mert a hajdani száraz területek víz alá kerültek és az ott élők onnan elmentek. Hogy el is pusztultak-e, vagy sem, lényegtelen. A legenda szempontjából lehet ennek jelentősége, de mi a Kárpát-medence felől nézve a dolgot, ezzel nem kell foglalkoznunk. Számunkra fontos, hogy a Vinča-műveltség ezt követően létezett már és rezet bányásztak. V. ö. Ali E. Aksu, Richard N. Hiscott, Peta J. Mudie, André Rochon, Michael A. Kaminski, Teofilo Abrajano, Doğan Yaşar: Persistent Holocene Outflow from the Black Sea to the Eastern Mediterranean Contradicts Noah's Flood Hypothesis. *GSA [Geological Society of America] Today* 2002 May, és James “Bud” Alcock: Enthusiasm for Earth System Science Continues at GSA. *GSA Today* 2002, December.

<https://www.geosociety.org/gsatoday/archive/12/5/pdf/i1052-5173-12-5-4.pdf>. M. Kuman: The Mystery of the Black Sea Floods Solved. *Journal of Earth Science & Climatic Change* 2018, 9:9.

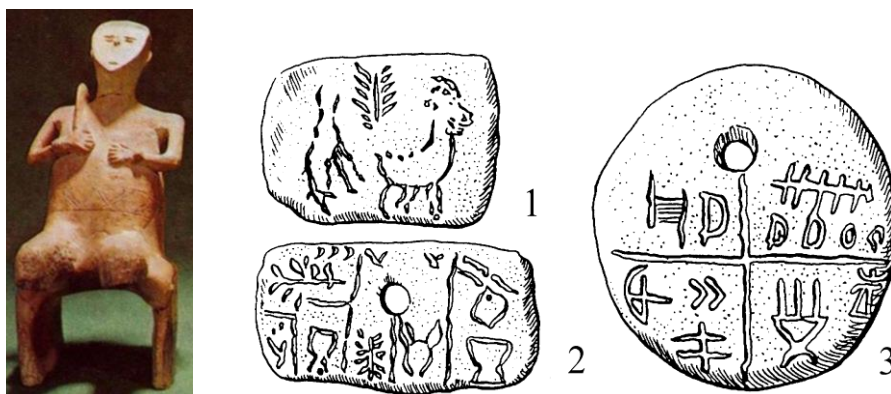
https://www.researchgate.net/publication/328286667_The_Mystery_of_the_Black_Sea_Floods_Solved.

⁴²⁴ Mellaart (1981), pp. 101, 248–249.

⁴²⁵ Rudna Glavanál 25 méter mélyre vezető bánya alján korabeli kerámiát találtak. Renfrew, Colin: *Before Civilization; The Radiocarbon Revolution and Prehistoric Europe*. Jonathan Cape, London, 1973. p. 209.

⁴²⁶ Ez is azt jelenti, hogy rezet öntenük kellett, mert természetes rézből ilyen eszköz nem készíthető. A szobor vállán lévő rézsarló egy példányát Zaleszentmihályon, régészetileg nem datálható helyen meg is találták.

Ez a műveltség már írt. Írásjeleiket nemcsak a Tatárlakai táblákon,⁴²⁷ hanem számtalan cseréptöredéken meg lehetett találni, de nem csak a Kárpát-medencében, hanem a Balkánon is több helyen. Így pl. Thesszalonikiben, a Karanovó műveltségben, majd Erdélyben is több helyen.⁴²⁸ Torma Zsófia a XIX. században már ástott ki ehhez a műveltséghez tartozó írásjeleket tartalmazó cseréptöredékeket.⁴²⁹ Az írásjelek mintegy kétharmada megtalálható a későbbi ún. Lineáris A írásjelei között, aminek a fele viszont a még későbbi Lineáris B jeleinek felelt meg.⁴³⁰ A lineáris A jeleit találjuk meg aztán a ciprusi írásjelek között is. Az itt megtalált írás nem kereskedelmi, elszámoló jellegű, mint a másfél-két évezreddel később megszületett sumér írás, hanem minden bizonnyal vallási emlékeket rögzítő. A Tatárlakai 3. tábla 13 írásjeléből nyolc megtalálható a székely/magyar rovásírás jelei között (37. b. ábra).⁴³¹

37. a és b. ábra. Sarlós alak Szegvárról és a Tatárlakai táblák.

A Kárpát-medencében ekkor három (három fajta), alapvetően vonaldíszes kerámiát készítő műveltség van jelen.⁴³² A Tisza (Vinča) műveltséggel érintkezett nyugaton az alföldi vonalkerámiás műveltség, amely áterjedt a Dunántúlra is. Északon a Bükki műveltséget találjuk, amely embertanilag nem hígult fel a tiszai műveltség emberével,⁴³³ de nem vette át annak embert formáló kerámiáját sem. Később **kottafejes műveltség néven terjedt át a Kárpátokon**, egészen a Dnyeperig, és **alkotta a kukutyini (cucuteny-i) műveltséget JE 6 évezreddel**.⁴³⁴ A földműveltség mellett az ércbányászat, a fémöntés és a fémfeldolgozás jellemezte a műveltséget, olyannyira, hogy a tőle délre és keletre élő sztyeppei pásztor műveltségeket is innen látták el rézzel.⁴³⁵

⁴²⁷ Forrai Sándor: *Az ősi magyar rovásírás az ókortól napjainkig*. Antológia kiadó, Lakitelek, 1994. pp. 24-26, Gimbutas (1982), p. 88, Rudgley, Richard: *The Lost Civilizations of the Stone Age*. The Free Press, New York, 1999. p.: 59. V. ö. Lippai Bertalan: Tatárlaka üzenete. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 35. évf. 1. sz. (2020.) https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_301-322.pdf.

⁴²⁸ Gimbutas (1991), pp. 310-347, Rudgley (1999), pp. 59-70. Ezt az írást taláhatták meg legutóbb a boszniai „piramisban” is.

⁴²⁹ Forrai (1994). pp. 24-26.

⁴³⁰ Rudgley, (1999), p. 70.

⁴³¹ Forrai (1994), p. 25.

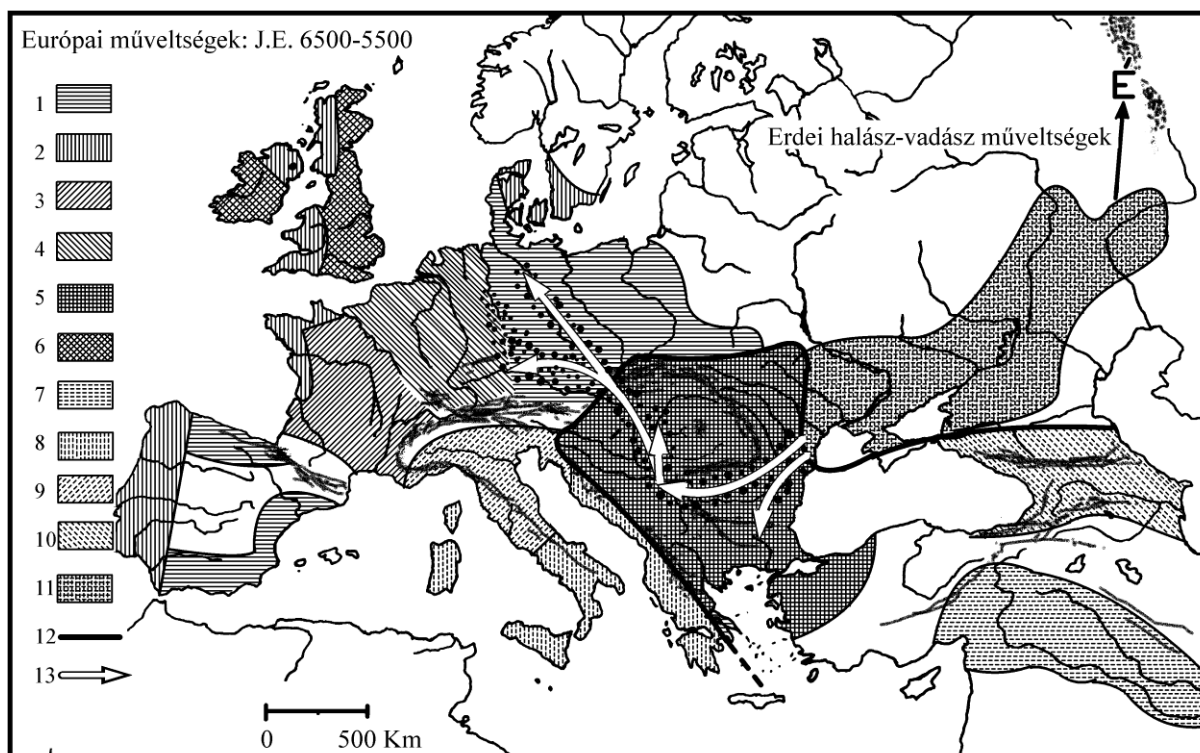
⁴³² Makkay János: *A magyarországi neolitikum kutatásának új eredményei*. Akadémiai Könyvkiadó, Budapest, 1982. pp. 47-67. Kalicz Nándor: *Agyag istenek*. Corvina, Budapest, 1970. p. 43.

⁴³³ Gimbutas (1991), p.: 26. Mellaart (1981) p.: 258 szerint: hosszúfejű, ovális arcú, vékony és alacsony termetű (163 cm) mediterrán. A helyi cromagnon ismert forrásaként a Lepenski Vir-i átmeneti kőkorszaki lakosságot kell érteni. A Tisza mentén a jégkorszakot követő fölmelegedés idejéről nincsenek sem emberi maradványok, sem szerszámok, eszközök.

⁴³⁴ Gimbutas (1991), p.: 103, Gimbutas (1982), pp. 33-36.

⁴³⁵ Gimbutas (1991), p. 361.

A kottafejes műveltség terjedt aztán tovább Európa nyugati felére, ahol faluközösségek és mellérendelő szemlélete, istenek hiánya jelezte útját. Childe a vonaldiszes műveltséget öreg-európai, ill. Duna I és Duna II műveltségnek nevezte, és kiemelte békés jellegét, meg azt, hogy más jellegű mezőgazdaságot folytatott, mint a korabeli folyamáközi, ill. balkáni műveltségek. A gabonatermelés során kimerült földet itt elhagyták, de előbb betelepítették erdővel, majd amikor az megerősödött, az erdőt fölégették és visszatértek. A hamuval ugyanis visszakerültek a termőföldre a kilúgozott elemek.⁴³⁶ Éppen ezért nem a folyamközben megismert tellek jellemzik az itteni településeket, hanem időszakonként odébb költöztek, majd tovább, majd vissza, de nem pontosan ugyanarra a helyre. Virágzása tetőpontján több még a tízezres nagyságot is meghaladó telepe volt, melyekre a városi szervezettség nem volt jellemző: hatalmas faluközösségeket alkottak.

38. ábra. Európa rézkora, I. kurgán invázió. 1: északi földművesség, 2: megalitok, 3: nyugat-francia földművesség, 4: Rajna-Szajna földművesség, 5: közép-kelet-európai rézművesség, 6: brit földművesség, 7: ubaidi városiaszt megelőző műveltség, 8: dél-olasz földművesség, 9: észak-olasz és tirrén földművesség, 10: kaukázusi rézművesség, 11: sztyeppei pásztor kurgánsíros műveltség. 12: a rézművesség északi határa Kr. e. 3500 körül. 13. Pontok, nyilak: kurgántemetkezés.

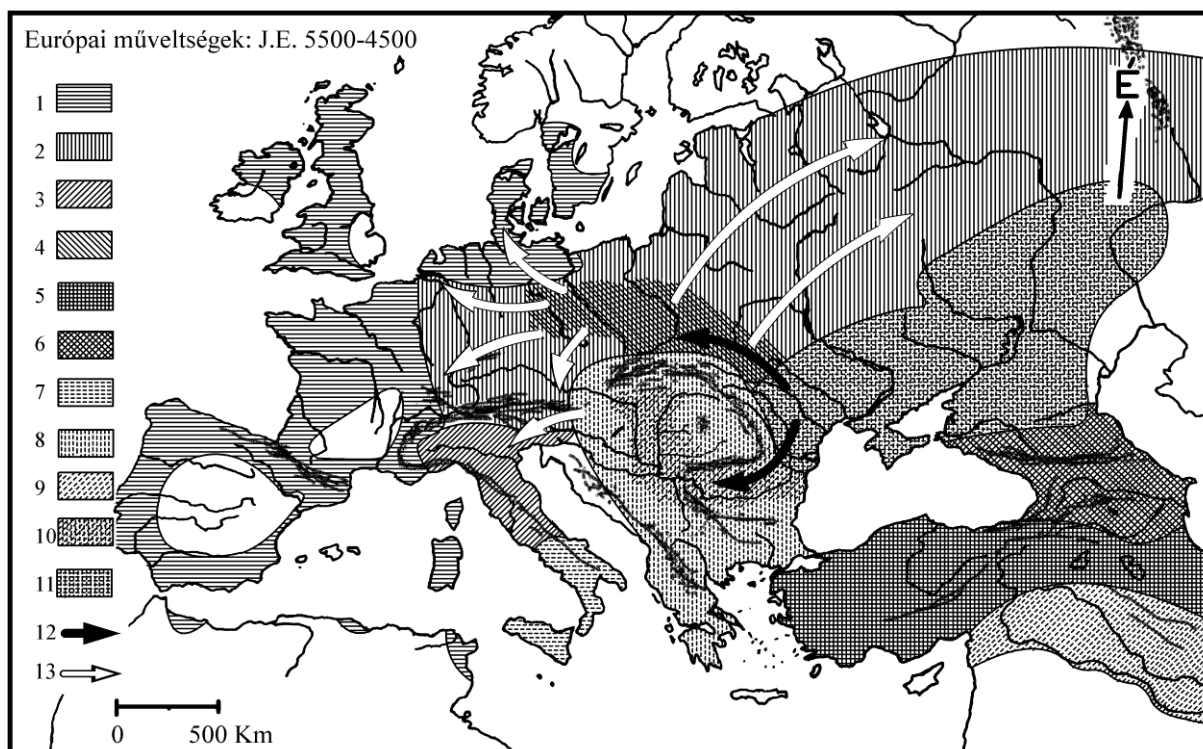
Erre az időre az orosz sztyeppe pásztornépei befogták a lovat és a kőkest emberölésre alkalmas méretben készítették, majd kialakították a harci baltát – kezdetben kőből, később rézből – és a JE 6. évezred közepén megindult délnyugat felé az első kurgán invázió (38. ábra).⁴³⁷ Ennek forrása az orosz sztyeppe déli peremén élő halomsíros műveltség volt. Ennek során a harci baltások fölégették a balkáni műveltségeket, és megjelent ott is a sztyeppén ekkorra már egyeduralkodó társadalmi tagozódás és annak jele: a gazdag ember sírja a szegény mellett. Különösen gazdagok voltak azok a sírok, melyek fölé hatalmas dombot –

⁴³⁶ Childe, Gordon V.: *What Happened in History*. Penguin Books, Harmondsworth, 1954. (Repr. 1964.) pp. 62.

⁴³⁷ Gimbutas (1991), pp. 358-359.

kurgánt – emeltek, ahová a főnököt temették, gyakran udvaroncaival és ágyasaival egyetemben. Az első kurgán invázió még mindent fölégetett, és pásztor műveltséget vitt a korábbi földművelő helyére.⁴³⁸

Az inváziót követően néhány emberöltővel később azonban újra helyreállt a földművelés, hogy aztán a következő, a második kurgán invázió idején – a JE 5,5 évezreddel, immár az állatokkal vontatott kocsi birtokában – már ne égessék föl azt, hanem rátelepedve, úr és szolga viszonyt teremtve folytassák az alárendelő szemléletű műveltséget. Egyben a letelepedett és a rátelepedő társadalom műveltsége ötvöződött, ami a nyelveik ötvöződéssel is járhatott: kialakultak a kettős műveltségek.⁴³⁹ A kurgán műveltség lovas pásztor népének a forrása az orosz sztyeppe északkeleti területe, a Volga és Káma vidéke volt. A korábbi faluközpontok közösségi házai átalakultak urasági erőddé, ahol már az urak hitének megfelelő formájú kerámia és rézeszközök sorozata készült.

39. ábra. II. Kurgán invázió JE. 5500-4500. 1: nyugat-európai megalit műveltség, 2: szalagdíszes kerámia terjedése. 3: észak-olasz csoport, 4: szalagdíszes (kottafejes) kerámia forrása, 5: anatóliai kora-bronz korszak, 6: kaukázusi kora-bronz korszak, 7: dél-olasz műveltség, 8: Kárpát-medencei (bronzkori) fém-utánzó kerámia, 9: folyamközi városi műveltség, 10: a kurgán műveltség terjedése a Kárpát-medencében, 11: sztyeppei kurgán műveltség, 12: II. kurgánmozgás, 13: szalagdíszesek menekülése.

Ám ebben az időszakban jelent meg ezen a területen a bronz is, amihez a környezet bronzával ellentétben a Kárpát-medencében az ötvöző elemként nem arzént – később ónt – használtak, mint máshol, hanem antimont.⁴⁴⁰ Ettől pedig a Kárpát-medence antimon bronzának a minősége olyan jó volt, hogy később még a vaskorszak megérkezését is

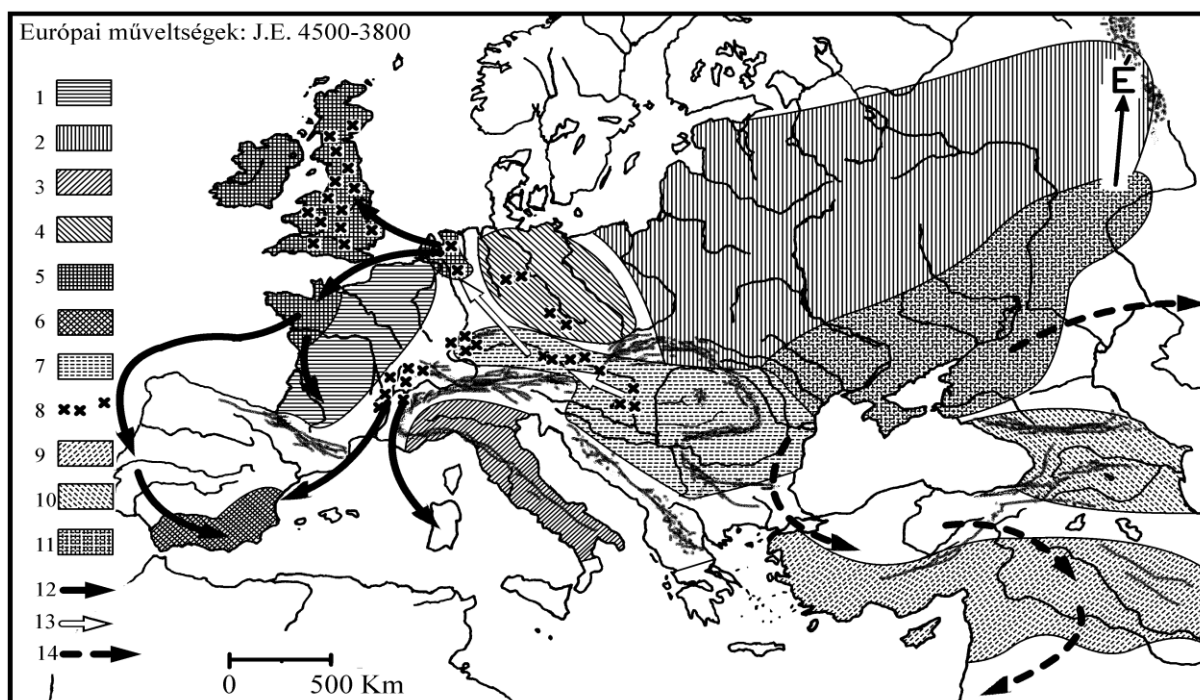
⁴³⁸ László Gyula: *Vértesszőlőstől Pusztaszerig*. Gondolat, Budapest, 1974. p. 75.

⁴³⁹ Gimbutas (1982), p. 34, Gimbutas (1991), p. 385, Sherrat, Andrew: „The Transformation of Early Agrarian Europe: The later Neolithic and Copper Ages 4500-2500 BC.” *Prehistoric Europe*, Szerk.: B. Cunliffe, Oxford Univ. Press, Oxford, 1998. p. 169.

⁴⁴⁰ Bárczy Zoltán: „Újabb adatok a Kárpát-medence bronzkori kohászatáról.” *Turán XXIX (Új II)*, pp. 11-16. (1999.) p. 10.

késleltette, mert a Kr. e. 5. évszázadban ez a bronz még mindig olcsóbb és jobb volt, mint a korabeli vas.⁴⁴¹

A második kurgán invázió elsősorban a Kárpátokon belül, a Tisza és a Duna mentén haladt északra, majd nyugatra, de nem hatolt be a dombvidéki műveltségi területekre. Ugyanakkor a Kárpátoktól északra is haladt, és ekkor a Dnyeper keleti oldalától a vonalkerámia műveltsége északra, északkeletre „menekül”, és az Urál nyugati területeit foglalja el (39. ábra).⁴⁴² A glottokronológiai eredményekkel összhangban ekkor távozhatott az „ugor” műveltség (vogulok és osztjások), és a szamojédek a Kelet-európai síkság közepéről az Urál előterébe, majd mögé, és kezdett a nyelve lepusztulni, hogy mára mintegy harminc nyelvjárásban csak töredékeiben tartalmazza mindazt, amit a magyar nyelv még ma is bír.

40. ábra. III. kurgán invázió JE 4500-3800. 1: megalit műveltség, 2: késő szalagdíszes műveltség, 3: észak-olasz műveltség, 4: Unetice műveltség, 5: Wessex műveltség, 6: El argar műveltség, 7: Dunamenti bronz műveltség, 8: harangedény műveltség, 9: városias műveltség, 10: kaukázusi bronz műveltség, 11: sztyeppei katakomba síros műveltség, 12. Somogyvár–Vinkovci műveltség terjedése, 13, 14. harangedény műveltség terjedése.

A harmadik kurgán invázió forrása immár a Kárpát-medence nyugati fele volt. JE 5 évezreddel indult el Somogyvár–Vinkovciból az ún. harangedény műveltség nyugatra, teljessé téve Európa kurganizálását („indoeurópaizálódását”).⁴⁴³ Ezzel egyidőtől ismert – függetlenül ettől – a már sumér nyelvűnek mondható városias műveltség a Folyamközben. A Kárpátok északkeleti területein – a medencén belül és kívül egyaránt – a vonalkerámias műveltség szinte érintetlenül tovább élt eddig (40. ábra). Ez több mint három évezredes viszonylag egységes fejlődést jelent. Ennek magva a bükki műveltség volt, aminek a maga korába a Felvidéken, egészen az Alföld pereméig, majd Erdélyben több mint 700 telepe ismeretes.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Bárczy (1999), p. 11.

⁴⁴² Sherrat (1998), p. 169.

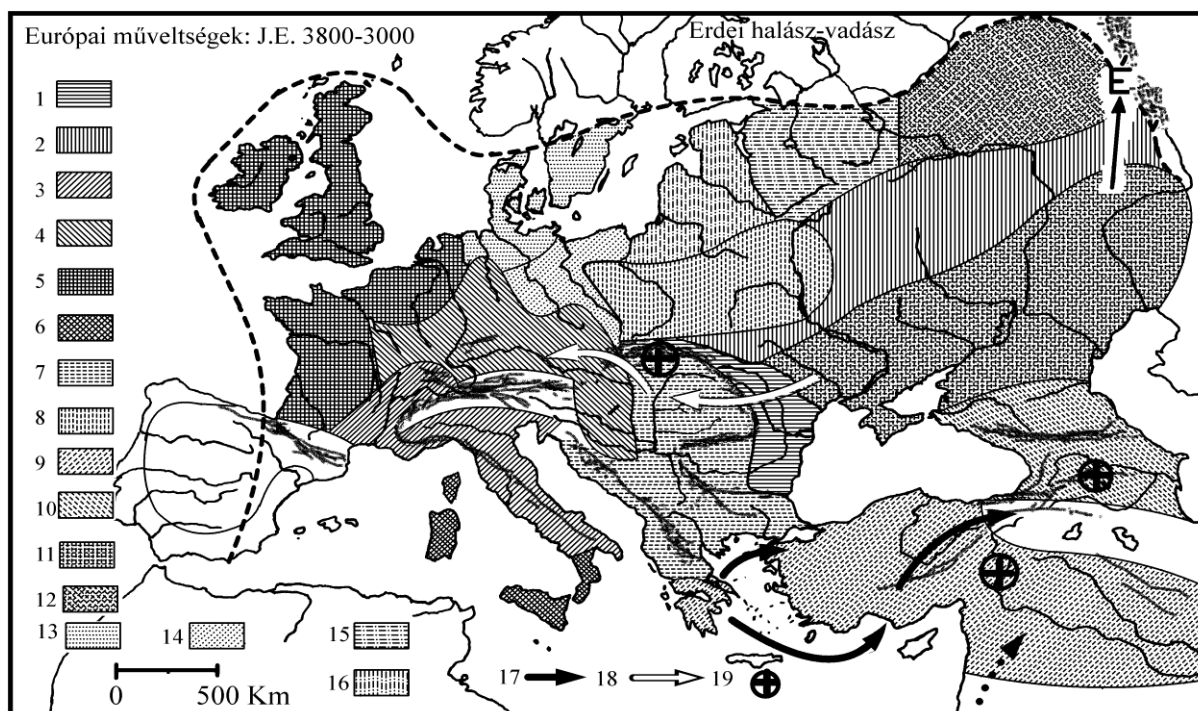
⁴⁴³ Gimbutas (1991), pp. 392-393. Renfrew, Colin: *Archaeology and Language*. Jonathan Cape, London, 1987. pp. 86-93, László (1974), p. 94.

⁴⁴⁴ Gimbutas (1991), p. 43.

Ha egy műveltség ennyi ideig viszonylag folyamatosan fejlődhet, akkor a műveltséghez tartoznia kell egy viszonylag fejlett nyelvnek is. Ha a továbbiakban nem találkozunk olyan eseménnyel, aminek során ez a műveltség kiirtódott volna, akkor a területen élők nyelvében még ma is meg kell találnunk a hosszú ideig fejlett műveltség nyelvét, mint utódnyelvet.

A harmadik kurgán invázió most sem érintette az Észak-kelet Kárpátok környezetét. Sőt, az egységes sírokat, azaz a gazdagok sírjának a hiányát egészen a Kr. e. VII. századig megfigyelhetjük, elsősorban Erdélyben.⁴⁴⁵ Ekkorra pedig a kimmerekkel is találkozhattunk már, akiknek a vezértörzse erre a területre telepedett be, amikor a szkíták Kr. e. 700 körül elűldözték őket a sztyeppei területükről.⁴⁴⁶

Nem olyan fajta kereskedelemmel találkozunk itt, mint amelyet a Folyamközben folytattak! Az erdélyi területeken ekkoriban terjedt el a temetkezéseknél a csónakos temetkezési mód két madárral a csónak két orrában. A madár pedig lélekszimbólum.

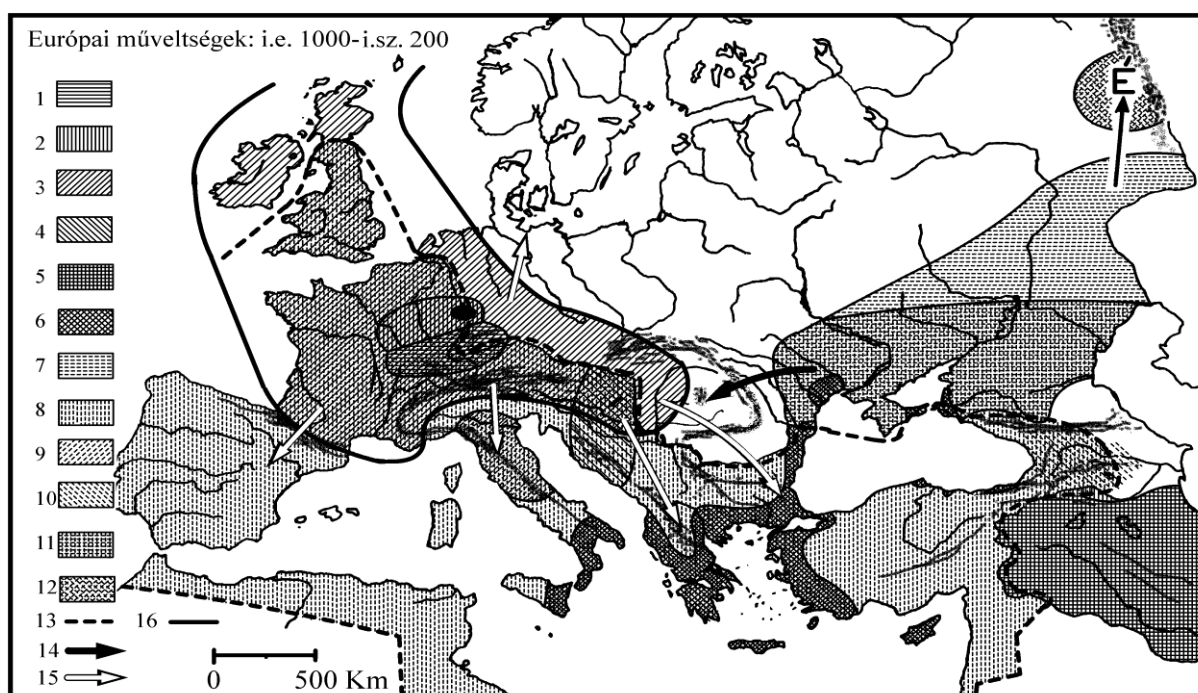
41. ábra. Európa a bronzkor végső szakaszában. 1: kukutyini műveltség, 2: Abasevó műveltség, 3: Rhone–Apennin-i műveltség, 4: tumulus temetkezés műveltsége, 5: késő Wessex műveltség, 6: dél-olasz műveltség, 7: kárpáti és balkáni bronz műveltség, 8: Trzciniec műveltség, 9: városias műveltségek, 10: kaukázusi műveltség, 11: sztyeppei pásztor, gerendasíros (kurgán) műveltség, 12: uráli bronz műveltség, 13: északi bronz műveltség, 14: késői Unetice műveltség, 15: észak-keleti bronz műveltség, 16: késői szalagdiszes műveltség, 17: harci szekér terjedésének népmozgása, 18: harci szekér európai terjedése. 19: korai vasgyártás. Szaggatott vonal: bronzművesség határa. Pontozott nyíl: az egyiptomi XIX. dinasztia hódító útja.

⁴⁴⁵ László (1974), p. 82. Taylor, Thimoty: „Thracians, Scythians, and Dacians.” *Prehistoric Europe; An Illustrated History*. Szerk.: B. Cunliffe. Oxford Univ. Press, Oxford, 1998. p. 378

⁴⁴⁶ Taylor (1998), p. 380.

A vaskorszak küszöbére érkeztünk (41. ábra). A Kárpát-medencében azonban nem ez az időszak, amikor legelőször már vasat önthettek. A Tátra térségében a JE. 4. évezred elejéről ismert vaskohó.⁴⁴⁷ Ennél sokkal korábban ismert olyan kemence, amelyiknek a hőmérséklete már 1600 °C fölélt lehetett, ami a vas olvasztásához kell. Korábban még a vastárgyakat szivacsos vasból kalapálással készítették el, mert a fémfeldolgozó, fémöntő műhelyek nem voltak képesek a vas olvadáspontjára fölmelegíteni a reakciós elegyet, és a vas szivacsos formában redukálódott az érceiből. A Kárpát-medencében mégsem terjedt el ekkor a vasolvasztás, mert a vas eszközök önmagukban alkalmatlanok voltak, pl. fegyverként mindaddig, amíg az acélt föl nem találták. S a Kárpát-medence bronzá pedig annyira jó minőségű volt, hogy egyszerűen nem volt még szükség a vasra.

Ebben az időszakban a Dunántúlon már az urnasiros műveltséggel találkozunk. Ez a műveltség hatott a későbbi etruszk területen lévő Villanova műveltségre, ahová ugyanakkor Erdélyből szállítanak rezet.⁴⁴⁸ Érdekes, hogy nem csak a fémeket szállították, hanem vele együtt ment a mester és a családja is, ott dolgozta fel a fémeket, majd visszament eredeti telephelyére.

42. ábra. Ötvöződött kultúrák: Európa vaskora Kr. e. 1000–Kr. u. 200. 1: Hallstadt műveltség, 2: Le Tène műveltség, 3: kelták, 4: illírek, 5: Pártus birodalom, 6: görögök, 7: lovas-nomádok, 8. Római birodalom, 9: etruszkok, 10: örmények–grúzok, 11: szkíták. 12: ananyinói műveltség. 13: Róm. bir. határa. 14: lovas-pásztor műveltség terjedése. 15: kelták terjedése, 16: kelták határa.

A szkíta időkben a Kárpátok észak-keleti környezetében nyugalmat találunk (42. ábra). Ugyan föltehető, hogy a szkíták „hatalma” átmenetileg kiterjedt erre a területre is, de a műveltséget illetően semmiféle drasztikus átalakulást nem lehet kimutatni. Hérodotosz maga is írta, hogy a szkíták nem egységesek, számtalan velük együttműködő, esetleg nekik adózó törzs tartozik alájuk, akiket egyaránt szkítáknak neveznek, de ezek akár meg is tagadhatják a szkíták katonai támogatását – mint ahogy ez Dáriusz hadjáratakor meg is történt.⁴⁴⁹ A szkíták

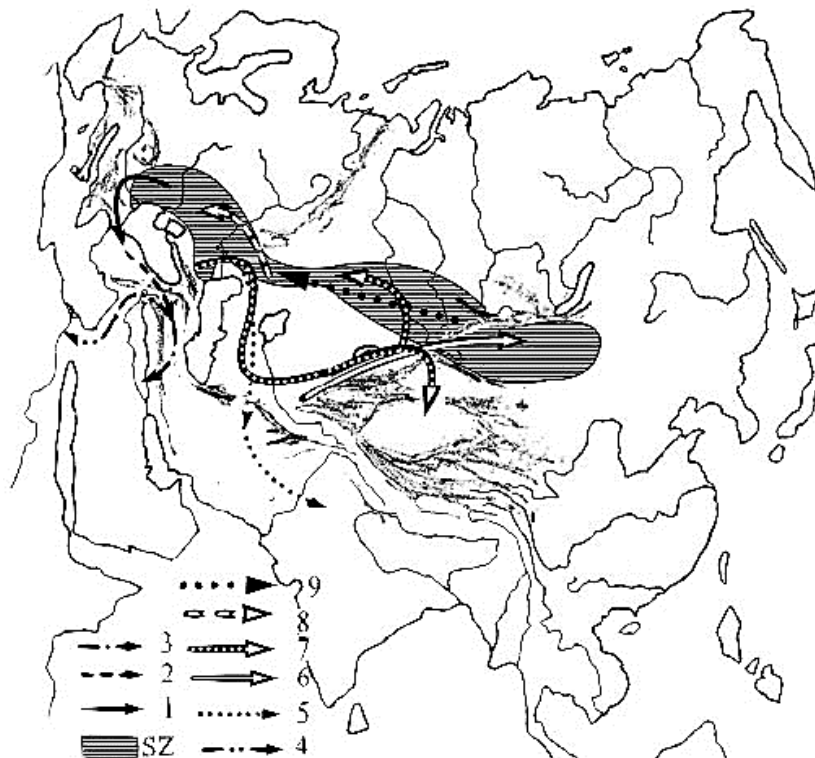
⁴⁴⁷ Taylor (1998), pp. 377-378.

⁴⁴⁸ Bárczi (1999), p. 11.

⁴⁴⁹ Herodotos: *The Histories*, Ford. Aubrey de Sélincourt. Penguin Books, London, 1954. 4:87, p. 243, Taylor (1998), p. 381.

sztyepei uralma a Kr. e. 3. században megroppant, és a szarmaták elől részben Iránba vonultak, ahol megalapították a médek birodalmát,⁴⁵⁰ míg másik részük a Kárpátokon belülre telepedett, ahol a helyi lakosságban feloldódtak.⁴⁵¹

A közvetlen turáni eredetünket cáfolja az is, hogy a jégkorszak felmelegedését követő időkben az Aral tótól délre nem sztyeppe volt, ott letelepedettek éltek, de erős pásztorság mellett.⁴⁵² A későbbi Khorezm állam eredete jégkorszaki népességre vezethető vissza, de az északról és délről jövő nyomás hatására az őslakos népesség a Kr. e. 3. évezred végétől keletnek mozog (43. ábra). A keletnek mozgók aztán majd meg az északi sztyeppére adnak nyomást és ott a mozgás iránya nyugati. De ez csak Kr. e. 1000 körül lesz komolyabb, aztán fokozódik egészen a Kr. e. 500-as évekig. Később már csak átszáguldanak rajta a mongol-tatár lovasok, de azok is északon, nem pedig a Káspi-tengertől délre.

43. ábra. A harci szekér terjedése keletre. 1: Kurgán harci szekér terjedése a dél-orosz sztyeppe felől a Balkánra JE 4000 k. Belőlük lesz a Mükénéi királyság. 2: Harci szekér Anatóliában, JE 3900 körül. Kései utódaik a hettiták. 3: Harci szekér Zagroszba: Kassiták JE 3700 k. 4: Harci szekér JE 3500 körül Egyiptomba: hüszoszok. 5: Pásztornépek Iránba és Indiába: JE 3900-3700. 6: Turkok mozgása: JE 4000-3800. 7: Szkíták mozgása: JE 3000-2900. 8: Tochárok mozgása JE 3900 körül. Ők nyomhatták meg a turkokat keletre. 9: A tochárok ágából jöhetett létre a későbbi szkíta, mivel északnak fordult. Vonalkázva az akkori sztyepei terület.

Akik a Káspi-tótól délre mennek, azok aztán Levantin felé veszik útjukat, nem mennek fel északra. Sztyeppe van még Irán északkeleti részén is és vékony sávban a nagy hegyektől északnyugatra is, de az jelentéktelen – bár lassabb pásztorvonuláshoz azonban elegendő. A lényeg az, hogy nagyobb tömegben – törzsi, vagy nagyobb keretben, azaz kocsikkal, asszonyokkal s nemcsak lóháton katonaként – a déli útvonal nehezen járható. Főként nincs kapcsolat a Kaukázustól északra elterülő részek és az iráni fennsík között, mert itt csak lovas katonák tudnak közlekedni – ahogy a szkíták is katonaként törtek oda be, és viszont: később

⁴⁵⁰ Ascherson, Neal: *Black Sea*. Vintage, London, 1996. pp. 223-224.

⁴⁵¹ László (1974), p. 103.

⁴⁵² Mellaart (1975), pp. 208-210.

arabok is csak katona csapatokat vezettek át ott – lóhátan. Kínában is vannak sztyepei területek, de azokra nem mehettek be – pedig akartak – a lovas nagyállattenyésztők, mert ott kínaiak gyakorolták a hatalmat. A későbbiek – a turkok – már a Kaukázus hágóit is használták délre törésükben, ahogy ezt korábban a szkíták is megtették. De akkor a Kaspi-tó nyugati szélén is levonulhattak – de azok csak lóhátan ügetők voltak. A korábbiak – akik kocsikkal közlekedtek – ezeket az utakat általában nem használhatták, ezért, hogy délre kerüljenek nagyobb tömegben, az Aral- és a Káspi-tó közötti arid területen kellett átvonulniuk.

Érdekesség, hogy a szkíták egyenes utódai az alánok leszármazottai, az oszétek,⁴⁵³ és ők, a kardot istenítők, a kovácsot is istenítették. Ugyanakkor tudnunk kell, hogy a sztyeppén – különösen annak déli területein – általában nincs fa, melyből a kovácsoláshoz feltétlenül szükséges faszenet készítsenek. Ez lehetett a szkíták korlátja is: nem volt korlátlan mennyiségű nyílhegyük! És ugyanezért azokat, akiktől beszerezték, isteníthették, azaz fémműves elődeinket is, s ami lényegesebb számunkra, hogy szerepkörükben meghagyták. Mert az isteni szimbólum kard imádata tehát a sztyepei kultúrákban igen mélyen gyökerezik.⁴⁵⁴

A kardimádat Sulimirski szerint az iráni nyelvű pusztai népeknél egészen szokványos. Ennek igazolására Hérodotoszt idézi, miszerint az észak-pontuszi tartomány szkítáinál a vaskardot, a 'szkimitárt' a hadisten, a szkíta Árész⁴⁵⁵ képmásának tekintették. Amint Claudius Marius Victor 5. századi marseilles-i rétor is Alethia⁴⁵⁶ című művében említést tesz az alánok „primitív” vallásáról, hogy a korabeli alánok áldozatokat mutattak be őseik tiszteletére, és a kard az ősi alánok vallásában is központi helyen állott. Sőt a kard sokkal több ajándékot kívánt, mint más istenségek. Árésznek hadifoglyokat is áldoztak.⁴⁵⁷ Bachrach a kardkultuszt még a nem indoeurópai hunoknál is kimutatja, mivel azt átvehették alán-származata szomszédjaiktól.⁴⁵⁸ A kardkultusz aztán az 5–6. században Nyugat-Európába telepedő alánokkal megérkezett nyugatra is. E kereszténység előtti alán-származata vallás a csupasz kardot, ill. az általa képviselt természetfölötti erőt központi helyre tette.⁴⁵⁹ Sőt, itt már csak az

⁴⁵³ Littleton, Scott L.—Malcor, Linda A.: *Szkítiától Camelotig. Az Arthur királyról, a Kerekasztal Lovagjairól és a Szent Grálról szóló legendák eredetének radikális újraértelmezése*. Szkíta Szarvas Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2005. Az Arthurról, Lancelotról és Batrazról szóló legendák feltételezett kialakulási menete szerint az északkelet iráni alaptípus három alakban, illetve időben fejlődött tovább: a szkítáknál, a jazigoknál (szarmatáknál) és az alánoknál. A szkítáknál a 'szkíta Árész', a jazigoknál Arthurig, és az alánoknál két, nyugati és keleti részre oszlott. A galliai alánoknál jelent meg Lancelot, és az oszéteknél Batraz. Lásd Littleton (2007), p. 32. Vesd össze: „...a középkori Arthur-legendák az időszámításunk előtti első évezredben az ősi Szkítiában virágzó epikus hagyományban gyökereznek...” (Littleton [2007], p. 27.) „Batraznak, az oszét hősök, a nártok vezérének Arthurhoz hasonlóan varázserejű kardja van.” (Littleton [2007], p. 27. V. ö. Dirr, Adolf: *Caucasian Folk Tales*. Dutton, New York, 1925. Dumézil, Georges: *Légendes sur les Nartes*. Librairie ancienne Honoré Champion, Paris, 1930. Dumézil, Georges: *Le livre des héros*. Gallimard, Paris, 1965.

⁴⁵⁴ Hérodotosz 4.59 62; de Sélincourt (1972), pp. 290-291.

⁴⁵⁵ Sulimirski, Tadeusz: *The Sarmatians*. McGraw-Hill, New York, 1970. p. 36; Hérodotosz 4.62; de Sélincourt (1972), p. 190.

⁴⁵⁶ Schenkl, C., ed.: „*Claudii Marii Victoris oratoris Massiliensis Alethia*” *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* 16. 1888. I. pp. 335-498, II. pp. 189-200. Bachrach, Bernard S.: *A History of the Alans in the West*. University of Minnesota Press, Minneapolis, 1973. p. 31-32. Courcelle, Pierre: *Histoire littéraire des grandes invasions germaniques*. Hachette, Paris. 1948. p. 221. Werner, Joachim: *Beitrag zur Archologie des Attila-Reiches*. Munich, 1956. p. 16. a marseilles-i alán temetések bizonyítékairól ír.

⁴⁵⁷ Az emberáldozat másféle rendben történt, mint az állatáldozat: minden századik férfi fogoly fejére bort öntöttek, nyakát tál fölött elvágták, a tálat vérrel a halomra tették, s a kardot vérrel öntözték. E gyakorlat hatással lehetett a legendákra, ahonnan a vérrel telt Szent Grál edény, ill. kehely történetei kifejlődtek. Vö. Littleton (2005), 8. és 9. fejezetet.

⁴⁵⁸ Bachrach (1973), p. 111. szoros tagolásában az egyes mesék sokkal inkább a három nemzetség lakóhelye szerint oszlanak el (földműves, állattenyésztő és harcos).

⁴⁵⁹ A kardot itt már nem földbe szúrva ábrázolták, hanem kőbe zárva. A kard egyfajta világtengely (axis mundi), szent, központ, ahonnan a törzs származik. A szent kardot a kőből kihúzó aktus a harcost elválaszthatatlanul összefűzi a szent kiindulóponttal. Egyúttal felruhazza a fegyver természetfeletti erejével és teljes jogú harcossá teszi. S

a harcos sajátíthatja el tökéletesen hivatása művészetét, aki képes kardot kovácsolni magának. S jóllehet a kőbe zárt kard motívumának e vetülete a keresztény kort megelőző időkből való, nem jellegzetesen alán-szarmata eredetű. A széles körben elterjedt észak-európai kovácsszimbolika megnyilvánulása inkább.⁴⁶⁰ Valószínűsíthető, hogy az alánoknál és a szarmatáknál is ugyanez a hagyomány élt. S ez mind a széles körben elterjedt észak-európai kovácsszimbolika megnyilvánulása. S ahogy a kőbe zárt kard történetét a hadistent földbe szúrt karddal tisztelő galliai alánok vallása átalakította, ugyanúgy a Grál legendák kialakulását a varázskupáról szóló történetek hatásának tekinthetjük.⁴⁶¹

A fentiek azonban a magyar népi történetekből, regékből, mesékből, népművészeti alkotásokból hiányoznak, jóllehet, a későbbi időkben a krónikáink alapján ezek jó eséllyel meggyökerezhettek volna a magyar népi kultúrában.

Ekkor ritkul meg a Kárpátokról keletre ismert Przeworsk műveltség, és későbbi ikertestvére, a Cjernjakov műveltség.⁴⁶² E két műveltség emberei – bár hátra hagytak katonasírokat is, lovas katonákat rejtve – zömmel közepesen gazdag emberek egalitárius telepeit alkották. Mozaikszerűen, hihetetlen változatosságot mutattak fel, ezért a kutatók képtelenek egységes nép alá rendelni őket. Ellenben mindezen sajátosságok megfelelnek a mellérendelő társadalomnak, amely a magyarságot jellemzi. Telepeik a Tiszától keletre a Dnyeszterig, délen a Dunától északon az Odera és a Visztula völgyéig voltak. Véglegesen az V. század elején, a hun időkben tűnik el ez a műveltség innen – és költözik el, vagy inkább alakul mássá (44. ábra).⁴⁶³

aztán a kőbe zárt kard a legtöbb nyugati, azaz arthuri szövegben módosul, mert a kard kovácsüllőből áll ki, s az üllő van kőbe ágyazva. Lásd Cowen, James: *The Elements of the Aboriginal Tradition*. Element Books, Shaftsbury (első kiadás 1992), 1969. 1:16. Az *Arthour és Merlin*, ahol üllőről nincs szó, kivétel, a jelenetben „a földön nagy kő hevert”, melyből „egy szép mives kard kiállt.” Lásd Cowen (1969), II. pp. 27-29; vö. Weston, Jessie L.: *Chief Middle English Poets*. Houghton Mifflin, Boston, 1910. p. 119. Az üllő szerepét Udo Strutynski azzal magyarázza, hogy a Nibelung-énekben Siegfriedet egy Mime nevű isteni kovács beavatja a fémmegmunkálás titkaiba, mely tudás révén a hős úgy jut a varázskard birtokába, hogy maga készíti el a fegyverét, amivel azt is igazolja, hogy már igazi harcos. Megjavítja a kardot, melyet apja, Siegmund húzott ki egy fából, miután a kardot Odin lándzsája kettétörte. Lásd Davitson, H. R. Ellis.: *Gods and Myths of Northern Europe*. Penguin Books, Harmondsworth and New York, 1964. p. 49. Az Arthur legendakörből Perceval kardját és a törött Excaliburt a Tó Hölgye cseréli ki Arthurnak.

⁴⁶⁰ E szimbólumrendszer jelenik meg a *Kalevalában* Wayland kovács történetében, és egyéb olyan regékben, ahol isteni vagy félisteni kovácsok őrzik az ércet fémmé alakító mágikus tudományt, s annak művészetét, hogy a harcosok miként alkalmazhatják e tudást a gyakorlatban. Így például Arthur kihúzza a kardot az üllőből, s Perceval szinte ’újrakovácsolja’ a Grál-kard törött darabjait, amikor összeilleszti őket. A kovácsmesterség jelképéből kovácsolja meg a saját kardját, és Siegfriedhez hasonló jártasságot mutat a mesterségben.

⁴⁶¹ Az alán hitben a kupához és egyben a hordozó nárt-családhoz kötődő fő istenség a Napisten. A kupa az Alagáta-nemzetségről, az uralkodói szereppel felruházott nárt-családról a Borata családra, a marhapásztor nemzetségre szállt. Lásd Littleton (1978), p. 517. Az utóbbi nemzetséghez társuló istenek a tűzhely és a víz istensége, melyeket a nárt mondákban Szatana, ill. Batraz/Don Bettir képvisel. Lásd Abaev, V. I.: *The Prechristian Religion of the Alans*. Oriental Literature, Moscow, 1960. pp. 12-14. Dumézil megjegyzi, hogy noha a nártoknál a hadistenhez az Ahzsartaghta család, vagyis a második szerepkör nemzetsége kötődik, a többi nemzetség csöppet sem kevésbé harcias. Lásd Dumézil (1930), p. 19.

⁴⁶² Cunliffe, Barry: *Prehistoric Europe*. An Illustrated History. Oxford Univ. Press, Oxford, 1998. p. 452.

⁴⁶³ Todd, Malcolm: “Barbarian Europe, AD 300-700.” *Prehistoric Europe*. Ed. B. Cunliffe, Oxford Univ. Press, Oxford, 1998. p. 452.

nemrég is lehetett találni.⁴⁶⁹

A rómaiak sem kívánták átlépni a Dunát, nem kívánták kiterjeszteni hatalmukat a keleti területekre, jóllehet, a Fekete-tengerhez vezető szárazföldi út biztosításában érdekeltek voltak, és erre lépéseket is tettek. A rómaiak a Kr. u. első században kiszorították a keltákat, akiknek utolsó csoportja az északi Felvidékre költözött, és az ottani népességbe beolvadt.⁴⁷⁰ A rómaiak átalakították a Dunántúl műveltségét, de ők sem okoztak komoly mértékű lakosságcserét. Ugyan a hatalmukat átmenetileg kiterjesztették az erdélyi terület déli részére, de ez az uralom nagyon rövid idejű volt. Az ide telepített katonai erő idegen, például szíriai volt,⁴⁷¹ ezért az utódnyelvként nem a latinnal analóg románt, hanem valamilyen arab nyelvet várhatnánk. A románok nyelve ezért innen nem eredeztethető.

A letelepedett lakosságba való beolvadást onnan tudhatjuk, hogy azok érkezését követően a műveltségi jegyek alapvetően nem változtak meg, a műveltségek nem ötvöződtek, ahogy azt a Kárpátokon kívüli területeken a kurgán hódítások alkalmával tapasztalhattuk.

Mindezekből arra következtethetünk, hogy a genetikai jegyek ezen ideig a számos betelepülés ellenére sem nagyon módosulhattak, hiszen a betelepülők számaránya töredéke lehetett az eredeti lakosságénak. Ezen a területen tehát a lakosság zömében eredeti, a jégkorszak utáni embertani jegyeit megőrizhette. Ha ez a jegy az Eu18 (M173) és Eu19 (M17) génjelzőket mutatta fel, akkor ezek a génjelzők ebben az időszakban továbbra is itt jellemző mértékben megmaradhattak.

A rómaiak végül is mai időszámításunk kezdete környékén kerültek csak be a területre, majd itt találkoztak a szarmatákkal, akik mellett keletről – föltehetően a Kárpátok külső pereméről – megindult egy helyhez kötött földművelő társadalom betelepülése. A szarmata jelenlét régészeti leletekben elhanyagolható mértékű. A rómaiak idején kezdődött meg tehát a Kárpátokon kívülről való tömegesnek tekinthető betelepedés, és szarmata törzsnek vélték a régészek azokat, akik Kr. u. 270 körül az Alföld északi peremére telepedtek be, holott sírmellékleteik között nem volt fegyver. Olyan szarmata törzset még más régész nem talált, amelyiknek a sírjaiban ne lett volna fegyver. Ezekében nem volt.⁴⁷² A szarmatákat az általuk felfegyverzett őslakosok a végén leverték.

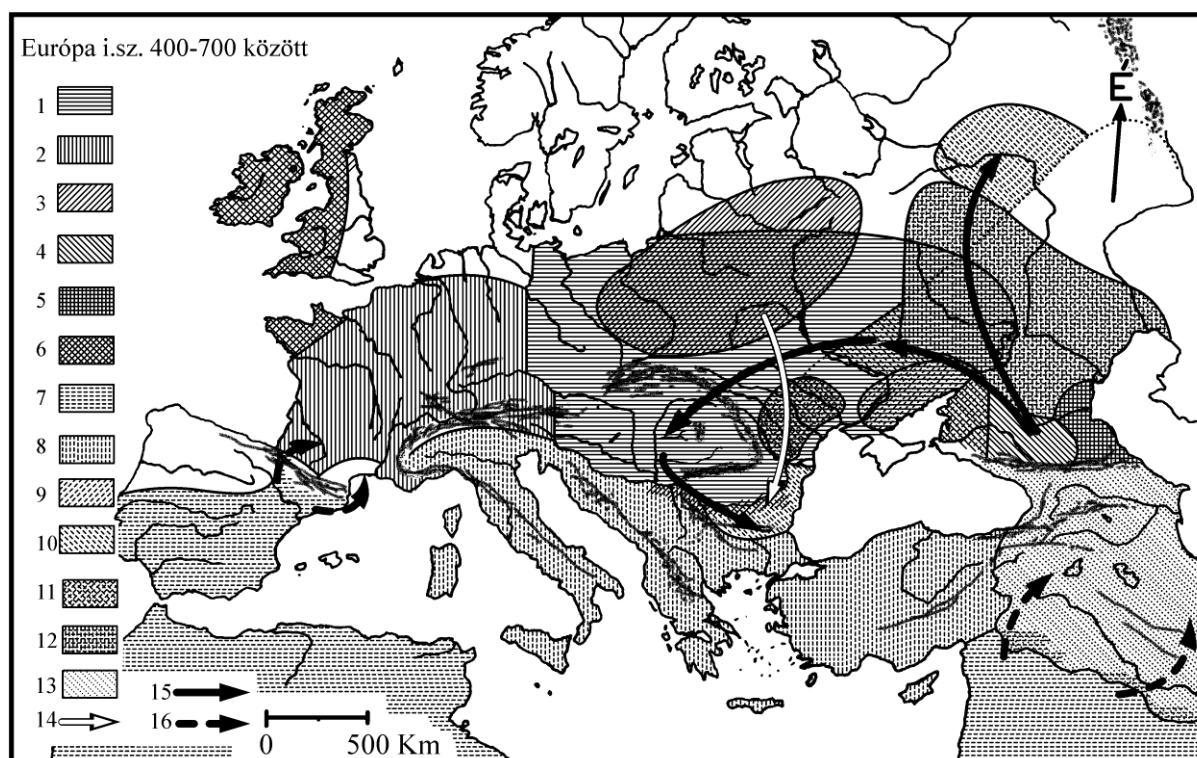
Ekkor északról megindult a germán törzsek délre telepedése, és a Kárpátokon belülre előbb a vandálok, majd 400 körül a hunok elől menekülő ostrogótok települtek be a dunántúli sztyeppei jellegű területekre. Őket aztán a keletről beáramló hunok tovább kergették (Kr. u. 405). A hun betelepülés is csak a sztyeppei területeket érintette, ott sem százezres, hanem csak néhány tízezres tömeget, miközben a Medence lakossága több százezres lehetett, mely zömmel a nem sztyeppei, domb- és hegyvidéki löszös, földművelésre alkalmas területen élt. Az ostrogótok távozását követően folytatódott a lakosság betelepődése a Dunántúlra. A hunok összeomlását követően (456-458) érkeztek a langobárdok (500), akiket aztán az avarok tessékeltek ki (Kr. u. 558), ill. olvasztottak magukba (45. *ábra*).

⁴⁶⁹ Cser Ferenc: Gyökerek. i. m. p. 5

⁴⁷⁰ Szabó Miklós: A kelták nyomában Magyarországon. Hereditás. Corvina Kiadó, Budapest, 1971. p. 17.

⁴⁷¹ „Legio V. Macedonica: Augustus Moesiába helyezte, ahonnan részt vett a trákok elleni harcokban. 62-ben Szíriába helyezték. Kicsivel később, a zsidók elleni harcok alkalmával Alexandriába helyezték át. Ezután ismét Moesiába ment, s részt vett Domitianus és Traianus daciai hadjárataiban. 167-168 után Daciában állomásozott. Moesia táborhelye: Troesmis, a daciai: Potaissa. Dacia elvesztése után visszament Moesiába, ahol Oescusban állomásozott. Legio V. Ferrata: Antonius legioi közül való, amely mindig Szíriában állomásozott. Vespasianus császárrá való kikiáltásakor Itáliába indult, de a cremonai csatából elkésset, a Duna mellett való megjelenése azonban jót tett a dákok fékentartása szempontjából. Innen visszament Szíriába, ahol később is részt vett a nagyobb hadjáratokban. Legio XIII. Gemina: Augustus alapította a pannoniai hadjárat során. Előbb Mainzban állomásozott, majd (50 körül) Vindonissában. Pannóniába kerülésének pontos ideje nem ismert. Domitianus szarmata háborújakor került Vindobonába, ahol Traianus koráig maradt. Ekkor a daciai háborúba ment, ahonnan nem is tért vissza többé. A második háború befejeztével Apulumban telepedett meg, a tartomány elvesztése után pedig Dacia Ripensisbe ment. Az 5. század elején szétszórva itt állomásozott. Forrás: Ókori Lexikon. Franklin Társulat, Budapest, 1904.” http://hu.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3mai_Legio_V_Macedonica

⁴⁷² László (1974), pp. 156-157.

45. ábra. Az európai „népvándorlás” második szakasza. 1: Avar birodalom, 2: Frank birodalom, 3: szlávok, 4: alánok (szabirok?), 5: szabirok(?), 6: ír-kelták, 7: Arab kalifátus, 8: Kelet-római birodalom, 9: Dentu-Magyar (Padányi Viktor szerint), 10: bolgár törzsek, 11: Etelköz, 12: Kazár birodalom, 13: Perzsa birodalom, 14: szlávok mozgása, 15: bolgár törzsek, 16: muzulmánok terjeszkedése.

Mindezen időkben a Kárpátok északi és a keleti peremén nem tapasztalható népességváltozás, műveltségváltás. A bükki műveltség lakosságát még mindig itt érezhetjük, ezért a nyelvének erre az időre még itt föllelhetőnek kell lennie.⁴⁷³ Az egyetlen komolyabb mértékű változást az jelenti, amikor 670 körül az ún. griffes-indás nép áramlik be a Kárpát-medencén belülre, és telepszik le a földművelésre alkalmas területeken az eddigi itt élő őslakosság közötti helyeket kitöltve.⁴⁷⁴ Eredetüket a Volgához teszi László Gyula, ám megjegyzésre méltó, hogy a griffes-indás műveltség népére semmi olyasmi nem jellemző, ami a korabeli Volga-menti népességet meghatározta.⁴⁷⁵ Így pl. nem találjuk meg náluk azokat az edényeket sem, ami a Volga mellett települőket a környezetüktől megkülönböztette. A griffes-indás jelzőt a sírmellékleteken talált hímzés alapján kapták. Ez azt jelenti, hogy a műveltség felfogása nagymértékben egyezett a későbbi magyarságéval: nem azokat a jelképeket hímezték az eszközeikre, ruháikra, amik a sztyepei nagyállattenyésztőket jellemezte, hanem olyanokat, amiket a letelepedett, a földműves ember használt. László Gyula bennük látja a magyarság első hullámát. Ez el is fogadható, csak azzal a megszorítással, hogy nem a Volga mellől, hanem esetleg éppen csak a Kárpátok szomszédságából indultak és telepedtek a Kárpát-medencén belülre, de a korábban már itt élő magyarok mellé.

Az avarokat Kr. u. 800 körül nyugatról a frankok verték le, keletről pedig a turk törzs, a bolgár terjesztette ki hatalmát a Kárpátokon belülre (Kr. u. 803).⁴⁷⁶ Ekkor tűnt fel a sztyeppén az a katonatörzs, akik később Árpád ‘honfoglalóiként’ a Kárpát-medencébe költöznek 895-

⁴⁷³ Cser (2000), p. 161.

⁴⁷⁴ László (1974), p. 207, László Gyula: *Hunor és Magor nyomában*. Gondolat, Budapest, 1967. p. 51.

⁴⁷⁵ László (1974), p. 219.

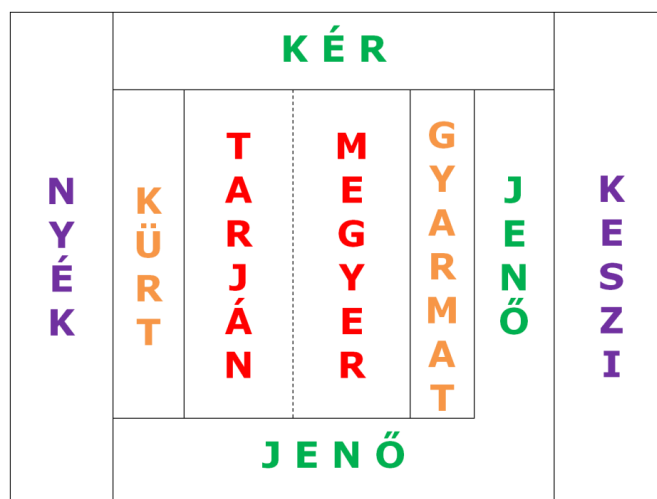
⁴⁷⁶ Dümmerth, Dezső: *Az Árpádok nyomában Panoráma*, Budapest, 1977. p. 510.

896-ban. A hivatalosan tanított elképzelések szerint Árpád népe hét törzs szövetségében több százézes népességet jelentett, s lovas nagyállattenyésztők voltak, de furcsa módon a Kárpát-medencébe településüket követően földművelő mezőgazdaságra tértek át a nem sztyepei területeken.

Továbbá különös módon közös temetőket használtak a Medencében lakókkal, akik számát a hivatalosan tanított felfogás képviselői csupán néhány tízezerre becsülik,⁴⁷⁷ és akiket elsősorban szláv töredékeknek vélnék. Erre Anonymus Gestájában olvasható *sclau* latin szóból következtetnek. Ám de a szó akkori jelentése kizárólagosan szolga, fogoly,⁴⁷⁸ és nem szláv nyelvű, merthogy Anonymus felsorolja a Kárpát-medencén kívül élő szerbeket, horvátokat, lengyeleket, ukránokat az akkor ismert saját nevükön.

Vita van arról is, hogy kik is voltak Árpád honfoglalói. A krónikáink szerint hun utódok, s Árpádot Attila családjából eredeztetik. Erre vonatkozó adatok valójában vannak is.⁴⁷⁹ Krónikáink azonban nem említenek törzseket, sem törzsi vezetőket, hanem csak kapitányokról, seregszereplőkről írnak. A hét kapitánynak egyenként háromezernyi hadereje volt, s ez a turk törzsi szervezetek alapján⁴⁸⁰ valóban csak egyetlen törzset jelent.

A föltételezett törzsnevekkel meg az a helyzet, hogy megfelelnek a turk hadrend csapatneveinek. Így nem feltétlen jelenti azt, hogy két helyen azonos nép, vagy törzs élt volna, ha Árpád ún. törzsnevei megjelennek, mert a hadrend szerinti nevek a különböző türk törzsek telepeit is egyazon névvel illethetik (46. ábra).

46. ábra. Az Árpád vezér központi szálláshelye körül elhelyezkedő hadtestek.⁴⁸¹

⁴⁷⁷ Glatz Ferenc: *Magyarok Krónikája*. 2. kiadás, Officina Nova, Budapest, 1996. pp. 8-9.

⁴⁷⁸ Du Cange, Dominu: *Glossarium Mediae et Intimae Latinitatis*. Tomus Septimus. (Az 1883-1887-es kötetek változatlan utánnyomása.) Akademische Druck, Graz, 1954. p. 357.

⁴⁷⁹ Dümmerth (1977), pp. 40, 76-77.

⁴⁸⁰ Padányi Viktor: *Dentu-Magyararia*, Turul, Veszprém, 1989. pp. 23-24.

⁴⁸¹ A vezéri csapatok elnevezésére, elhelyezkedésére vonatkozóan több forrást és beszámolót ismerünk. Biborban-született Konstantin *A birodalom kormányzásáról* című művében így idézi Vérbulcsút (aki Padányi szerint Árpád unokája): „Első a kabaroknak a kazároktól elszakadt törzse, második a Nyékié, harmadik a Megyerié, negyedik a Kürtügyarmatúé, ötödik a Tarjáné, hatodik Jeneh, hetedik Kéri, nyolcadik Keszi.” (László Gyula: 1967. p. 90.) A törzsnevek türk nyelven értelmezett jelentése pedig ez: „Nyék = sövény, védőtörzs; Megyer = főhely, központi hely (vezértörzs); Kürt = elővéd és Gyarmat = hátvéd (vezértörzshöz tartoznak), Jenő = Gyenő = oldaldvéd, Kér = hátsó, utolsó; Keszi = maradék, töredék.” (*Hosszú vándorút. A hét törzs nevének az eredete*. Honfoglalás CD.) A Tarján név megfejtése nem szerepel, csak az, hogy Levéd, a Megyer törzs vezére nem vállalja a kazároktól a fővezéri megbízást, és a Tarján törzs vezérét, Álmost, ill. fiát, Árpádot javasolja. Pap Gábor szerint Tarján jelentése kovács. Ugyanó a nomád karavánok szervezettsége alapján az egyes „törzsekhez” a következő szerepkört rendeli: Nyék = elővéd, Keszi = hátvéd, Kéri = oldal véd. Nyék = nyugati határ, Kéri = északi határ, Keszi (Gyula) keleti határ, Jenő = déli határ. (Pap Gábor: *Hazatalálás*. Püski, Budapest, [1996. p. 122.) Padányi is hasonlóan gondolja: Letelepedéskor a nyugati határ déli szakaszára kerül a Nyék, északi szakaszára kerül a Kéri. Az északi határt a kún

Adatok vannak arról, hogy Álmos és katonái a IX. század első felében nyugat felé terjesztették hatalmukat, és ellenőrzésük alá vették a Dnyeper menti településeket.⁴⁸² Kijevben megszervezték a kardkovácsoló ipart, és ott találkoztak a Kárpát-medencéből jövő küldöttekkel, akik kérésére telepedtek be aztán a Kárpát-medencébe.⁴⁸³

Az ún. „vérszerződés” uralkodó nemesség és letelepedett népesség közötti szerződésnek fogható fel. A „honfoglalás” során Árpád katonanépe elsősorban a legeltethető területekre telepedett be, a hegy- és dombvidéket viszont ellenőrzése alá vette. Anonymus a Gestájában utal is Bors vezérre,⁴⁸⁴ akiről a helyi lakosok várat neveztek el (Borsod), és megjegyzi, hogy a –d képző azok nyelvén kicsit jelent.⁴⁸⁵ Már pedig, ha szláv töredékek éltek volna a Medencén belül, azok egyikének a nyelvén sem jelent a –d képző kicsit. A magyar nyelvében ellenben igen.

A honfoglaláskor a Dnyeper és a Kárpátok között hét kunkapitány is élt a népével, és ők is betelepültek a Medencén belülrre. Folytatódott tehát az, ami a szarmata időben elkezdődött, majd az avar korszak alatt a griffes–indás népességgel is folytatódott: a Kárpátok külső peremén élő, hajdani kukutyini (cucuteny-i) műveltség maradványa a medencén belülrre költözött! Felfogásunk szerint a Medence domb- és hegyvidékén élőkkel egyetemben ők alkották a magyar nyelvű és magyar műveltségű népességet.

Láthattuk, hogy a Kárpátok keleti oldalán több évezredig virágzott egy földműves és fémfeldolgozó műveltség, amelynek szemléletére az egalitáriusság és nem az alárendelés volt a jellemző. Az ilyen hosszú ideig élő műveltséghez mindenképpen tartozik egy utódnyelv. Minthogy azt is láthattuk, hogy ennek a műveltségnek és emberének az utódait mindvégig megtaláljuk a Kárpát-medencén belül, ezért a „honfoglaláskor” adott népek egyikének a nyelvét kell hozzájuk rendelnünk. A Kárpát-medencébe a műveltség virágzását követően betelepülő törzsek, népek nyelve zömmel a türk nyelvek közé sorolható, ezért elsősorban türk nyelvet kellene itt megtalálnunk. Ezzel szemben **a Kárpát-medencén belül élők** kis részben szláv, vagy germán, ám **zömében magyar nyelven beszélnek**.

Láthattuk azt is, hogy a magyar nyelv fejlettsége, hangzó- és szókészlete, nyelvtana mind egy hosszú ideig letelepedett, zárt, nagy sűrűségben élő időszakot igényel. Ezt a hivatalosan tanított „finnugor” vagy a „turáni” származási elképzelések képtelenek biztosítani. Egyszerűen azok szerint érthetetlen nyelvünk tömörsége, szavainak ősi jellege, a magánhangzó harmóniája, a ragozás következetessége és a szóképzés hihetetlen hajlékonysága. Ellenben logikusan összetartozónak foghatjuk fel a két jelenséget, azaz kijelenthetjük, hogy **a magyar nyelv és a magyar nyelvet beszélők az utódai ennek a hosszú ideig békésen fejlődő műveltségnek. Ezzel összhangban van a magyarság mellérendelő kulturális szemlélete, népi ábrázoló művészete, népdalai, népmeséi, regéi, de embertani összetétele és genetikai jellemzői is.**⁴⁸⁶

(avar) csatlakozottak védik, a keletit meg a Keszi, a „gyula törzse”. Csak a déli határra kerül szabir törzs (Jenő), az is csak azért, mert oda nem jutott „csatlakozott”. (Padányi [1989], p. 347.)

⁴⁸² Padányi (1989), pp. 317-318.

⁴⁸³ Padányi (1989), p. 353

⁴⁸⁴ Anonymus: *Gesta Hungarorum*, 16. fejezet. Pais Dezső ford. Magyar Helikon, Budapest, 1977. p. 96.

⁴⁸⁵ Anonymus maga mondja tehát, hogy a –d kicsit jelent, de ha a –d képző a valamiben bővelkedőt is jelenti, akkor a Borsos későbbi alakot kapjuk, ami még mindig alátámasztja a magyarnyelvű őslakosság tézisé. Vesd össze a Buzád és Buzás névvel, ahol már csak az utóbbi használatos. Kiss Dénes is elismeri, hogy „a ’d’ persze lehet a magyar nyelvben sajátosan kicsinyítő, ha úgy tetszik déd-elgető képző. Íme a kised, édesded, kerekded - tojásdad! - vagy hasonló jelentéssel a déd, dédi, dada, didi, duda, dundi, kised és így tovább”. Kiss Dénes: Az Árpád név eredete. <http://www.asztralutazas.hu/index.php/magyar/Az-ARPAD-NEV-EREDETE.html> Utolsó frissítés (2008. April 21. Monday 07:31).

⁴⁸⁶ Darai Lajos: „Egy tudomány — egy történelem.” *Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról*. Zürichi Magyar Történelmi Egyesület. Zürich-Budapest 2002. Cser Ferenc, Darai Lajos: *Magyar folytonosság a Kárpát-medencében, avagy Kőkori eredetünk és a sejti tulajdonság örökítő kutatás*. Frig Kiadó. Pilisszentiván, 2005. Cser Ferenc, Darai Lajos: *Az újkőkori forradalom népe*. Frig Kiadó. Pilisszentiván, 2007. Cser Ferenc, Darai Lajos: *Európa mi vagyunk. Európa történeti kapcsolai a sejti átörökítő jelzőkhöz és a Kárpát-medencei magyar népi, nyelvi, műveltségi folytonosság. I-II. kötet*. Frig Kiadó. Pilisszentiván, 2007-2009.

F. Összegzés

Az ember, mint élettani egység, jellegzetesen társadalmi lény. Az állati törzsfejlődés felső szakaszán a főemlősök csoportjába tartozó intellektuálisan magas rendű tevékenységet folytató lény. Emberré válás folyamatának meghatározó része a társadalomalkotó készsége, az életformát meghatározó műveltsége és ezen belül a kölcsönös szellemi információ csere. Ennek kifejezési módja a tagolt beszéd.

Egy nép, műveltség eredetének feltáráshoz több különböző jellegű adathalmaz áll a rendelkezésünkre. Elsősorban tekintettel kell lennünk annak a területnek a régészeti adataira, megfelelő időrendben elrendezve az adatokat, ahol ma az a nép, műveltség, nyelv létezik. A legkorábbi ismert megjelenéstől elindulva kell az időben visszafelé haladni a legtávolabbi múltig, amíg a népet, műveltséget jellemző adatok fellelhetők.

A legrégebbi régészeti adatokból a társadalmi kapcsolatok alapját jelentő ismeretközlési mód összehasonlító (analóg) módon történt. Ez már az állatok életében is alapvető: egymás közvetlen közelségében a bemutatott módot, eljárást látók megfigyelik, azt maguk gyakorlatává alakítják.

Ez a fajta hírközlés igényli a közvetlen forrás/gyakorló kapcsolatot.

A hírközlés másik alakja a számjegyszerű (digitális) hírközlés, amikor az egyes fogalmakat határozott egységek egymásutánisága írja le – ezek lehetnek számok, de lehetnek betűk, illetve azokkal kifejezhető hangok. Ezek továbbítására nem feltétlenül szükséges a közvetlen személyi kapcsolat, változatlan alakban tovább adható harmadik, ill. sokadik személynek is, térben és időben, nagyobb távolságokra is akár.

A tagolt emberi beszéd számjegyszerű hírközlést jelent. Az emberiség történetében a kezdeti összehasonlító módú hírközlést követte a számjegyszerű és ez lehetővé tette, hogy a műveltsége kiszélesedve az utódoknak átadható legyen. A beszéd a társadalom szellemi életének alapvető meghatározó eleme és annak megfelelően szerkesztett, szabályozott alakja a nyelv.

A tagolt beszédet megelőzte a magánhangzókön keresztül való hírközlés – figyelmeztető, vészt jelző hangok – mert azok nagyobb távolságra közvetíthetők (kiáltás, sikítás, stb). A magánhangzók képzéséhez ajakkerekítés és megfelelő nyelvmozgási lehetőség szükségeltetik. A mai nyelvek tekintélyes része csak 5 magánhangzót használ: a, e, o, u és i.

A mássalhangzók képzéséhez a bonyolultabb nyelvmozgás szükséges. A hangok képzése megtörténhet az ajaknál, a fogaknál, a szájüreg közepén és hátul, a toroknál. A mássalhangzók ötvöződhetnek a magánhangzókkal és így ugyanazon a helyen képzetteknek van zöngétlen és zöngés változata – az m és az n kivételével. Különleges az r hang képzése és ez sok nyelvből hiányzik is.

A mássalhangzók a magánhangzókkal hangláncot alkotva alapvetően és elsődlegesen egytagú szavakat alkottak – és a Távol-Kelet mai nyelvei, mint izoláló nyelvek ma is csak ilyenekkel rendelkeznek, ahol az alapszó mellett fogalmi meghatározók módosították annak jelentését – a nyelvfejlődés következő szakaszában ezek az alapszóval összeolvadva ragokként, képzőként értelmezhetők. Ettől kezdve beszélhetünk a nyelv szabályainak – nyelvtan – megjelenéséről – és ez a korszak mindenképp a modern ember megjelenésével kapcsolható össze. Ugyanis a régészet adatai szerint ekkor az emberi eszközök fajtája, minősége és mennyisége ugrásszerűen megsokszorozódott, ami sokkal szélesebb értelmű kommunikáció megjelenésével magyarázható.

A nyelvtan segítségével a szavak mondatokká fejleszthetők és mondatok fejeznek ki egy-egy gondolatot. A világ nyelvei pedig részben az alkalmazott szókészletükben, részben a nyelvtanukban különböznek – és ennek alapján csoportosíthatók.

A népet és műveltséget jellemzi az a nyelv, amelyen önmagát, hitét, felfogását stb. kifejezi. Ez a nyelv egy korábbi eredetből folyamatos változással kialakult jellemző és ezért ugyancsak a legkorábbi megjelenéséig tartó változásokat figyelembe véve kell a múltba visszafelé haladni és a forrásokat megtalálni. Forrásokat, mert a nyelv nem egy olyan egyediség, amely csakis önmagát adja, hanem más nyelvvel, nyelvekkel ötvöződhetett, alakulhatott a múltja során.

A népet a műveltsége is meghatározza. A műveltség tartalmaz tárgyi és szellemi elemeket egyaránt. A tárgyi elemek forrása, azok anyagi összetevői és megjelenési alakja kifejezik a nép műveltségi jellemzőit. A szellemi elemek a legendák, mesék, dalok és mindaz, amivel a műveltséget a szülők az utódoknak közvetítik – ide értve az anyagi világra vonatkozó elképzeléseket is. A nép, a műveltség társadalmat alkot, és annak életét mindezek meghatározzák – azaz megfordítva, azok vizsgálata lehetővé teszi a nép, a műveltség kapcsolatrendszerének vizsgálatát a jelentől a messzi múltig.

A nép emberekből tevődik össze. Az embereknek számos testi jellegzetessége van és azoknak a halál utáni összetevői a földre eltemetve messzi a múltba vissza követhetők. A múlt megfelelő értelmezéséhez az szükséges, hogy ezen tárgyi leletek kora abszolút értelemben és lehetőleg minél pontosabban meghatározható legyen, azaz egy valós időrendre van szükség.

Az emberek egymást követő generációkban léteznek és őket személy szerint a felmenőikkel a testi átörökítők kötik össze. Ezek egy része az ún. fejlődést követve egymásra rakódottan hordozza a múlt jegyeit és ezek alapján az egyedek, az egyedi csoportok egymáshoz viszonyíthatók, a múltbeli kapcsolatuk feltárható.

Mindegyik jellegzetességhez tartozik egy-egy tudományág, amely ezeket vizsgálja és gyakran ezek közül több is kialakít egy népre, műveltségre vonatkozó származási elméletet, amelyek azonban gyakran egymásnak ellentmondanak.

Munkahipotézisként ezért el kell fogadnunk, hogy a valós származási modellek közül csakis azt tekinthetjük valószínűnek – esetleg valósnak – amelyik egyik résztudományág adataival sem ellenkezik, amelyikben valamennyi összhangba hozható.

Az ember legkorábbi jelenléte egy-egy régészeti feltárásban az általa használt szerszámok megjelenésével mutatható be. Ugyan az egyik legkorábbi emberszabású lény a Kárpát-medencében Rudabánya mellől, kb. 11-12 évmillióval a jelen előttről ismert (*Rudapithecus hungaricus*).⁴⁸⁷ De jelenléte nem járt eszközök hátrahagyásával, azaz róla a tudatos tevékenység nem mutatható ki. A létét követően Euráziában évmilliókig nem követte utódjaként felfogható másik lelet, de tudatos tevékenységet jelentő eszközök jelenléte sem. A létét követően Euráziában- Spanyolországtól Kínáig, Jávaig találhatók humanoid leletek, amelyek az ember kialakulásához vezethettek, de eszközök jelenléte viszont nem.⁴⁸⁸

A legkorábbi eszközkészítő lényt Afrikában találjuk, mintegy 3 millió évvel a jelen előttről az *Australopithecus*, és utána több fokozatban kerültek onnan elő leletek egyre fejlettebb eszközkészítési technikákat felvonultatva – de egyre nagyobb koponya űrtartalommal is párosulva. Ez utóbbi jelezte, hogy az utódok szellemi képességei fokozatosan növekedtek.

A sejti átörökítők helyre nem álló szakaszának vizsgálata is azt mutatja, hogy az M168-ast megelőző forrás, ami az embert a főemlősökkel összeköti, Afrikában jelent meg és a mai afrikai népesség annak első két mutációs ágát kizárólagosan képviseli (lásd a 22–26. ábrát). Az időben harmadik elágazás jelenti az Afrikán kívüli emberi egyedeket – mindamellett, hogy Afrikában is megtalálható annak egyik ága.

⁴⁸⁷ Amikor ez a közepes kutya nagyságú, negyedliteres agytérfogatú állat élhetett, a szubtropikus klímájú Kárpát-medence sík részét a Pannon-tenger töltötte ki. Minthogy a gerince alul hosszabb volt, két lábon is járhatott. Ezért gondolhatják, hogy az afrikai majmok visszafejlődtek ebben a vonatkozásban, és könnyebb nekik négy lábon járni. Többen viszont nem fogadják el, hogy az afrikaiak őse lenne, pedig az itteni klíma alapján és arckoponyáját tekintve nyugodtan lehetne. (Lásd Kretzoi Miklós: Gondolatok az emberré válás korai szakaszáról. *Rudabánya és az emberré válás korai szakasza. Kiállítás a Magyar Nemzeti Múzeumban 2004. február 9–május 24.* <http://www.ace.hu/rudi/rudhu.html>.)

⁴⁸⁸ Vesd össze jelen tanulmány 20. ábrájával.

Ez utóbbi ághoz tartozik az emberiségnek Afrikán kívüli összes egyede. Az emberiség kialakulásának helyszínét ezért Afrika szavannáira tehetjük és a ma élő földi emberek elődje onnan jött ki.

De mikor?

Az archeogenetika időrendjével – ahogy fentebb bemutattuk – nem boldogulunk. Ámde ha a régészet adatait vesszük alapul, akkor a 4. ábrán bemutatott gén-vándorlásban megfelelő egyezésre jutunk: a mai emberiség afrikai őse mint *Homo erectus* jött ki onnan mintegy 2 millió évvel ezelőtt. (Az olduvai hasadékból *Australopithecus*ként indulva 3 millió éve, majd a Turkana-tó partjáról *Australopithecus rudolfiensis*ként 2,5 millió éve.)

A továbbiak már ebből adódnak.

A Kárpát-medencébe a Kaukázusban megrekedt ősünk jutott be, ott közel félmillió éves fejlődés végén mint a Bükk-műveltség emberével találkozunk vele az újkőkor küszöbén. Nyelve is ott alakult ki – föltehetően a neandervölgyi korszakában, amikor is már társadalmi jelenséget észlelhattunk nála (eltemette a halottait, gyógyított, csoportosan vadászott nagyvadakra).

A modern ember egyik kialakulási helyeként is a Bükköt jelölhetjük meg – és erre utal a vércsoportbeli AB mutáció itteni későbbi gyakorisága, az Istállóskői-barlang és a Szeleta barlang leletei is ezt támasztják alá. Kora a würm második lehülését követő fölmelegedés idején – mintegy 45 évezreddel ezelőttre tehető. A tagolt nyelv egy újabb vonása köthető ehhez az átalakuláshoz: a nyelvtan kialakulása.

A magyarnak nevezett nyelvet innen eredeztethetjük.

A magyar nyelv mellérendelő szemléletű kifejezési forma. A Kárpát-medence északi, keleti hegy- és dombvidékének műveltsége az újkőkorig visszavezetve mellérendelő jellegű volt. A mellérendelő szemléletben az egyes népek, népcsoportok önmagukat nem nevezik meg. Az alárendelő szemléletben éppen a másiktól való elkülönítés – és valamelyik szellemi fölötteshez való születési alapon való kapcsolatának kifejezése végett – önmaguk megnevezése fontosnak tűnhetett. A legkorábbi magyar nyelven írt dokumentum – a Halotti Beszéd – a Kr. utáni XII. századra tehető. Abban a mai, magyarnak nevezett nyelv szinte összes sajátja felismerhető – azaz a közel egy évezred alatt a nyelv változása nem volt tetemes. Köszönhető ez a fentebbi elemzésben már kimutatott ragozó jellegének és az ősinek tekintett szóképzésének.

Innen visszatekintve a Kárpát-medence régészeti adataira és figyelemmel mind az ember-tani, mind a genetikai adatokra – a magyarnak nevezett nyelv a Kárpát-medence újkőkortól ismert emberi településeihez köthető. Ezek közül is a korábban ott éltekéhez, akik az újkőkorszak mezőgazdasági technikáit a Medence déli részébe betelepülőktől eltanulták, átvették és továbbfejlesztették.

A kurgán hódítások idején nem mutatható ki a kurgán és a letelepedett emberek műveltségének itteni ötvöződése, ezért joggal feltételezhető, hogy a magyarnak nevezett nyelv esetleg szóképzését bővítve nyelvtani sajátosságait és ősi szóképzését továbbra is megtartva adódott át az utókornak.

Erre utal a lineáris A írás megfejtésével⁴⁸⁹ azonosított minőszi nyelv szavainak a mai magyarral való nagyfokú hasonlósága. Azaz a jelen előtt már 5 évezreddel a Kárpát-medencéből a Földközi-tenger szigeteire vándoroltak innen vihették oda a nyelvüket.

További utalás rá, hogy a tengeri népek vándorlása (Kr. e. 2. évezred vége) a trák területek északi részéről – a Duna-völgyéből – a hettitákhoz vándorolt embertömeg vihette magával a Medence nyelvét és alakíthatta ott ki az iráni szóképzéssel, de magyar nyelv nyelvtani sajátjaival rendelkező örmény nyelvet.

⁴⁸⁹ Lásd Darai Lajos: Révész szerint a Kárpát-medencei őshaza összeegyeztethető a finnugor nyelvészettel. *Acta Historica Hungarica Turiciensia* 36. évfolyam, 3. szám (2021).
https://epa.oszk.hu/01400/01445/00063/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2021_3_139-158.pdf

Összefoglalva: a fent említett tudományágak mai magyarokra vonatkozó eredményeit összegezve a Kárpát-medence jelenik meg mint egyetlen lehetséges őshaza, ahol a magyarnak nevezett műveltség, nyelv, ember és annak genetikai állománya kialakult és létezik ma is.

G. Szerzők összefüggő elérhető tanulmányai

- A magyar nemzeti kincs világörökség.
https://epa.oszk.hu/01400/01445/00060/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2020_01_118-168.pdf
- Az egység magyar jelenléte és jelképe az eurázsiai történetben és műveltségben.
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00008/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2013_1.pdf pp. 27-114.
- Kárpát-medencei magyar ősiség. http://www.magtudin.org/Cser_Darai_Karpat-medencei_magyar_osiseg.pdf és http://www.mvsz.hu/mtf/mtf_12.html
- Magyar folytonosság a Kárpát-medencében, avagy Kőkori eredetünk és a sejti tulajdonságörökítő kutatás. <http://www.leventevezet.extra.hu/folytonos.pdf>
- „Árpád Atila örökén – a magyarok őseik útján.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00053/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2018_11_092-237.pdf
- „A magyar állam jelleme: képviselő, nemzet.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0320-0426.pdf
- „A mellérendelő magyar társadalom kialakulása.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0153-0297.pdf
- „Műveltségünk és nyelvünk titka, írása.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00019/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_5_0427-0581.pdf
- „Ami az előadásokból kimaradt.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00018/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_4_004-010.pdf
- „Szlovák délibáb-vadász magyar nyulat ugrat ki a bokorból. Házat, hazát, és adjuk írásunkat is?
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00015/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2016_1_160-204.pdf
- „A magyar tudatot építő tények történelmi sorsa és igazsága.”
http://www.bbk.alfanet.eu/userspace/6bbk2015_minden/6BBK2015_Tanulmany_kotetek/6BBK_konyv-1.pdf
- „A körgánok hatalmi párhuzama: erődített élettér.
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00013/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2015_2_156-204.pdf
- „A magyar közjog elvi mélysége, emberi magassága.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00007/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2012_2.pdf
- „Nemzeti mítoszaink: A magyar hatalom- és uralomeszme eredete.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00003/pdf/EPA01445_2010A.pdf pp. 18-62.
- „Kárpát-medencei azonosságunk, távoli rokonaink és katonai segítőink.”
<https://maghon.weebly.com/uploads/2/0/0/3/20035969/cser.ferenc.darai.lajos.bosztoni.eloadas.2010.pdf>
- „Valós eredet: a Kárpát-medence.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2_032.pdf
- A nemzeti önismeret csapdái: közbevetés a nyelvtudományról. A magyarság Kárpát-medencei eredetét bizonyító érvek összefoglalása”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2_082.pdf
- „Embertermészet vizsgálatok magyar őstörténete.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2_032.pdf pp. 39-48.
- „Őstörténetünk megújult szemlélete.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00002/pdf/acta_hist_01445_2009_2_032.pdf pp. 31-28.
- „Kárpát-medencébe gyökérző magyar ókor.”
http://epa.oszk.hu/01400/01445/00010/pdf/EPA01445_acta_hungarica_2008_4_080-104.pdf
- „Őstörténetünkről röviden.”
<http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/016-017.pdf>

„Műveltségi adalékok Kárpát-medencei eredetünkhöz.”
<http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/018-038.pdf>
„A magyar műveltségi és társadalmi egyedülállósága.”
<http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/039-049.pdf>
„A Kárpát-medencei magyar folytonosság elmélete.”
<http://epa.oszk.hu/01400/01445/00001/pdf/083-085.pdf>
„A magyar és az egyetemes őstörténeti időrend összehasonlító módszertana.”
<http://mek.oszk.hu/06700/06790/06790.pdf> pp. 19-28.